

RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO
Osa II Bätö-Pyötsaari 1809-1918
Sarja Knaappien perilliset 5
Jaana Vainio-Utriainen 2024

KULTURA 2024

RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO II
Frälschem wärdinnas dagbok II

PYÖTSAARI Bätö [1780] 1809-1918
[Huggut] Pihlhjerta-Jaakkola

JAANA VAINIO-UTRIAINEN

KULTURA 2024

Rälssiemännän muistio Osa II Pyötsaari [1780] 1809-1918

ISBN 978-952-69957-4-8 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-69957-5-5 (PDF)

KULTURA 2024

copyright Jaana Vainio-Utriainen. Teoksen materiaalit ovat tekijänoikeudella suojattuja, materiaalia ei saa käyttää ilman lupaa (tai lähdeviitteitä).

Käsikirjoitus perustuu faktatietoihin, jonka tyhjiä kohtia on täydennetty aikakauden historiaan ja elämänolosuhteisiin perustuvalla fiktiolla. Käytän tarinoissa alkuperäisiä arkistossa mainittuja (ruotsinkielisiä) nimiä, sillä vasta 1900-luvulla ne muuttuivat suomenkielisiksi. Perustellut kommentit voi lähettää tekijälle jaana.v.utriainen@gmail.com. Painettuun kirjaan kuvat, piirroksot ja kaaviot puhtaaksi piirretään.

Kannen kuvapiirros 60. Vehkalahden kruunumorsia (Korhonen, M. 1981).

Sivun 2 kuva 61. Agnes Jaakkola, Vehkalahden kruunumorsian 1800/1900. Kuva Haminan kuva-arkisto.

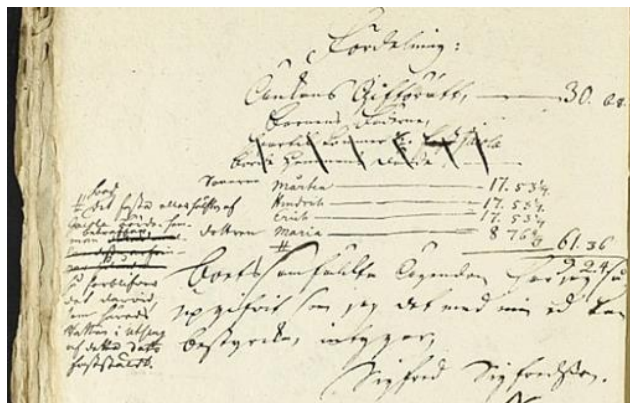
POST SCRIPTUM 1782

Knaappiemäntä leski Johanna Huggut'in [lisäys] Rälssiemännän muistioon

Lokakuussa saimme kutsun Husulaan, missä vihdoinkin luettiin edesmenneen (1773) puolisoni Matts Sigfridsson Pihlhjerta-Jaakkolan perunkirja Jaakkolan tilalla. Perinnönjakoa olimme odottaneet jo vuosia, kunnes nyt yhdeksän leskivuoden jälkeen asia vihdoin allekirjoitettiin. Perinnönjakoon kutsuttiin lisäksi Pyötsaaren isäntä Märten Mattsson Pihlhjerta, Husulan isäntä Sigfrid Sigfridsson Pihlhjerta sekä suvun edustaja tilallinen Isak Arvidsson Pihlhjerta Husulasta. Matka oli tunteikas, sillä mieleeni muistui vuosi 1741, kun äitini Lisan kanssa peloissamme matkasimme sotaa turvaan veneellä Pyötsaaresta Husulaan. Kohtalomme muuttui silloin, mutta myös 1774, kun muutimme takaisin Pyötsaareen.

Vietimme muutaman päivän Husulassa, ja kotiin palattuamme veljekset Märten, Henrik ja Erik sekä tytär Maria ilahtuivat saatuaan tiedon Matts-isältä perimänsä rahasumman. Sen he päättivät yhdessä säästää tulevia vuosia varten, Maria myötäjäisiin ja pojat oman talon rakentamiseen. Husulasta toimme mukamme myös aitassa hyvin säilyneitä perintöhuonekaluja; pöytiä, tuoleja, hyllyjä, talouden pientavaroita, hevosenkenkiä sekä Mattsin suomenkielisen Raamatun kulmakirjahyllyineen, joista viimeisen halusin Mattsin leskenä pitää itselläni. Kuinka kaipasinkaan sitä hetkeä, kun puolisoni luki Raamattua perheelleen!

Pyötsaaressa 1782 Johanna Huggut [Mattsin puumerkki]

Kuva 62. Leski Johanna Mattsdotter [Huggut] 1782 Perunkirjan viimeinen sivu, missä on lueteltu perillisten saatavat puolison veljen allekirjoituksella (Ks. kuvaliitteet 69-72).

SUKUPUU PYÖTSAARI 1774-1896

MATTS Sigfridsson P-JAAKKOLA T3668

hu JOHANNA Mattsdr HUGGUT T1752

MARIA Mattsdr 1767-1844 T1755

Carl SILVO. BB: Eva, Anna//, Helena*, Anna//, Carl//

S1 MÅRTEN Mattsson T1753

1751-1827

hu MARIA Korjus 1757

BB: Elisabet1776, Matts, Johan,

Anna L, Erik, Thomas, Jacob, Eva,

Helena

S2 HENRIK Mattsson T2131

1760-1811

1. SUSANNA

BB1: Henrik 1784, Karl

2. MARIA Luoma

BB2. Eva 1792, Anna, Simon,

Saara, Beata, Elias

S3 ERIK M. T2258

1771-1852

HELENA

BB: Eva1800

Jeremias, Maria,

Helena, Kristiina,

Anna, Anna, Eva,

Alexander

MATTS	JOHAN	ANNA	SAARA	ELIAS	JEREMIAS	ALEXANDER
1779-1815	1781-1842	1795-1867	1802-	1809-95	1801-69	1819-68
+ANNA Tolsa	+Eva P.	+Abraham	+Jeremias	lapseton	+Juliana	+Eva S.
BB: Anna,	BB Johan,	BB Maria	BB Anton		BB Anna,	BB Mariana,
Jacob	Salomon		Maria		Eva, Karol,	Loviisa,
	Maria, Erik,				Helena	Konstantin,
	Johan, Maria,					Reinhold,
	Carl					Tobias, Erik,
						Josefina

JACOB	SALOMON	MARIA	ANTON	ELIAS	... JEREMIAS	KONSTANTIN
1810-56	1806-54	1828-	1830-94	1809-95	1801-69	1857-1934
1. Helena S.*	+Helena S.	+Tuomas	+Eva S.	[...]	[...]	[...] Vehkalahti
BB1: Erik,	BB: Karl,	BB: Helena,	BB: Ida,			
Karoliina,	Vilhelmiina,	Alexander,	Daniel,			
Jaakko, Anna,	Eva, Kristian,	Anton, Ida,	Aina			
Konstantin,	Wilhelmiina,	Amanda,				
Karl.	Gustafva,	Emilia				
2. Sofia W.**	Henrik, Helena					

JAAKKO 1835-1911

+Elisabet 1837-87

BB: Vilhelm, Otto,

Carl, Olga, Tobias,

Konstantin, Josef

Kuva 63. Pyötsaaren Pihlhjerta-suku 1774-1911 Husulan Matts Sigfridsson Pihlhjerta-Jaakkolan perukirjan 1782 perilliset: Mårten, Henrik, Erik ja Maria K*, ** Sofia Westerberg, Jacobin 2. puoliso; heillä 4 yhteistä lasta: Vilhelmiina, Anna, Otto ja Kristian. Kaavio tekijän 2024.

Pihlhjerta-suvun osatilan perilliset Vehkalahten pääkirjassa 1865-74 (Båtö Pihlhjerta):
MÅRTEN P. perilliset: 1/6 Jaakko* P. 1835-1911, 1/6 Helena S. 1807- (= Salomon P. leski),
HENRIK P. perilliset: 1/12 Anna M. 1795-1859, Saara 1/12 1802- ja Elias P. 1/6 1809-95
ERIK P. perilliset: 1/6 Jeremias P.1801-69 ja 1/6 Alexander P. 1819-68

RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO II PYÖTSAARI

Suomen Suurruhtinaskunnan aikakausi [1780] 1809-1917

- 4 POST SCRIPTUM 1782: Knaappiemäntä, leski Johanna Huggut'in
[lisäys] Rälssiemännän muistioon
- 5 SUKUPUU: Matts Sigfridsson Pihlhjerta-Jaakkolan ja puoliso
Johanna Mattsdotter Huggutín perunkirjaan 1782 kirjatut
Pyötsaaren Pihlhjertan perilliset [...]: Märten, Henrik ja Erik
Mattsson sekä Maria Katariina Mattsdotter lapsineen 1782-1917
- 6 SISÄLLYS
- 7 RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO 1780-1810 Pyötsaari
Wärdinna MARIA Mattsdr Pihlhjerta-Jaakkola [Korjus] 1775-1815
- 47 RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO 1810-1835 Pyötsaari
Emäntä ANNA Jacobsdotter P-Jaakkola [Tolsa] 1777-1838
- 81 RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO 1835-1847 Pyötsaari
Emäntä HELENA Pihlhjerta-Jaakkola [Silvo] 1806-1847
Muistio Lukkari Forsblomilla 1847-1885
- 103 RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO [1847] 1884-1887 Pyötsaari
Emäntä ELISABET Pihlhjerta-Jaakkola [Tepponen] 1837-1887
MUISTIO oli säilössä tytär Olga Kýmenillä 1885-1896
- 121 MUISTIO [1887]1896-1918 VARSANIEMI Mussalo
Rouva MARIA W. Pihlhjerta [Johansson] 1870-1959
- 124 EPILOGI 1.3.2024
- 135 ÄITILINJAN SUKUPUU 1685-1917 [1986]
- 139 VANHA SUOMI JA VEHKALAHTI vuosilukuina 1809-1917
- 143 LÄHTEET JA LIITTEET Osa II

RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO 1780-1810

Wärdinna MARIA Mattsdotter Korjus ja

Wärd MÅRTEN Mattsson Pihlhjerta-Jaakkola

Pyötsaari

Kuva 64. Pyötsaari ja Kuorsalo

Kuvakopio <https://maps.arcanum.com>

RÄLSSIEMÄNTIEN MUISTIO 1780-1810

SUKUPUU

Wärdinna MARIA Mattsdr Pihlhjerta-Jaakkola [Korjus] (1757-1815)

Wärd MÅRTEN Mattsson Pihlhjerta-Jaakkola (1751-1827) Taulu 1753

Yhteiset lapset: Elisabet 1776//, MATTS 1779-1815 T1754, Johan 1781-1842 T1892, Anna Liisa 1783-1882, Erik 1787-?, kaksoset Thomas ja Jacob 1790//, Eva 1792-1857 T2083 ja Helena 1796-?.

Pihlhjerta [Jaakkola] Frälsehem Båtö

Wärd MÅRTEN Mattsson ja wärdinna MARIA Mattsdr Korjus

Elisabet Matts Johan Anna L. Erich Thomas Jacob Eva Helena
f.1776// f.1779 f.1781 f.1783 f.1787 f.1790// f.1790// f.1792 f.1796

MARIA Korjuksen isä wärd Matts Eliasson Korjus (1730-1762) Kuorsalo, äiti wärdinna Eva Simonsdotter (Sipari) (1726-92) Kuorsalo. Yhteiset lapset [Maria 1757-1815] ja Johannes 1760//. MARIAn isäpuoli 1763-90 Joseph Thomasson ja yhteiset lapset Evan kanssa: Marian velipuoli Erik 1765 ja sisarpuoli Elisabet (1769-1847) Josephsdotter.

MÅRTEN Pihlhjerta-Jaakkolan isä Matts Sigfridsson Pihlhjerta-Jaakkola (1726-73) T3668 Husula, äiti Johanna Mattsdr Huggut (1732-1806) T1752 Pyötsaari. Yhteiset lapset: [Mårten 1751-1827], Erik 1754-54, Anna K. 1755, Anna M. 1758-62, Henrik 1760-1811, Anna M. 1764-66, Maria 1767-1844 ja Erik 1771-1852.

Vehkalahden lukkarina toimi vuosina 1769-1805 Samuel Wikman, jonka jälkeen 1805-17 Matthias Blomberg. Vehkalahdella 1782-1810 useita kirkkoherroja ja apupappeja; kastepapit Pesonius, Blomberg, Örn ja Wirén. 1700-luvulla kättilöt olivat itseoppineita, ensimmäinen tutkinnon suorittanut kättilö Haminassa Margareta Hellström 1762.

Pyötsaaren rälssitilalla 1782

Olin yllättynyt saadessani kylään Vehkalahden lukkari Samuel Wikmanin loppuvuodesta 1780. Lukkarilla oli minulle asiaa samalla, kun kävi tervehtimässä isäntää, leskiemäntä Johanna ja esikoispoikaamme Mattsia (s.1779). Esikoistyttäreemme (hätä)synnytyksen jälkeinen suru (1776) oli muuttunut perheessä hieman valoisammaksi, varsinkin kun tiedossa oli uuden lapsen odotus (Johan syntyi maaliskuussa 1781). Anoppi Johanna osallistui ensimmäisen kerran oman lapsenlapsensa synnytykseen, johon ei ehditty kutsumaan edes äitiäni Kuorsalosta tai avustajaa Vehkalahdelta. Emme olleet varautuneet ennenaikaiseen syntymään, muutoin tyttäreemme olisi selviytynyt.

Poikiensa Mattsin ja Johanin odotuksen aikana anoppini perehtyi apukättilön tehtäviin lukemalla ja ottamalla oppia Haminassa toimivalta tutkinnon suorittaneelta kättilöltä. Perehdyttyään aputehtävään hyvin, anoppini oli pyytänyt papilta luvan toimia tarvittaessa apukättilönä. Hän sai luvan toimintaansa osoitettuaan taitonsa ja tietonsa 1778 Vehkalahden seurakunnan kirkkoherra Gudseniukselle, joka totesi tehtävän tärkeäksi suvun asuessa saaristossa etäällä mantereelta varsinkin kiireellisissä synnytyksissä. Ensimmäisiä kättilöitä koulutettiin Tukholmassa 1600-luvun lopulla, mutta Suomessa heitä oli vain harvoja suuremmissa länsirannikon kaupungeissa.

Odotusajan pelkoni hälveni Mattsin odotusaikana 1779, sillä seurasin taloudessamme asuvan anopin valmentautumista tehtävään, ja aloin luottaa häneen. Äitini Eva oli toiminut Kuorsalossa myös synnytysapuna, häneen luotin täysin.

Anoppini hankki kättilölaukun yrteineen ja öljyineen, joita käytettiin vahvistamaan kehoa ja mieltä odotusaikana. Odotusajan jännitystä lieventämään sain ohjeet tehdä maukasta ohraolutta ja kakkuja uuden perillisen syntymän kunniaksi. Synnytykseen siirryttiin Tontinlahden puhtaaseen saunaan, missä oli miellyttävää synnyttää saunan lämmössä. Miehiä tai isäntää sinne ei sallittu, vasta kun lapsi oli tupaan tuotavissa maukkaan oluen ja kakkujen juhlistaessa osallistujien iloa.

Lukkari Wikmanin vierailu aiheutti minulle melko työlään vaiheen vastaanottaessani lukkarilta Rälssiemäntien muistion peltilaatikossa, sillä kirjoitustaitoni oli puutteellinen, joskin lukutaito oli tyydyttävä. Onneksi lukkari oli minulle tuttu, sillä hän oli valmentanut minua rippikoulun suorittamisessa Kuorsalossa. Wikmanilta oli helppo kysyä tukea tehtäväni suorittamisessa, merkitä muistiin [knaappi]emäntänä perheen ja suvun merkittäviä tapahtumia. Päätin suoriutua tehtävästä opettelemalla ensin itse ja pyytää apua tarvittaessa, kuten anoppi synnytysvalmennusta. Kirjoittaminen sai odottaa taitojen kehittymistä.

Äitini Eva Simonsson ja isäni Matts Eliasson Korjuksen taloudessa Kuorsalossa ei valmennettu kirjoitustaidossa, vaikka olimme ahkeria lukkarin opissa merkintöineen. Meitä valmennettiin saariston käytännön tehtävissä, ja tapa jatkui isäpuoleni Joseph Thomassonin muuttaessa Siparin tilalta Korjuksen talouteemme isäni kuoltua 1762. Olin tuolloin viidennellä ikävuodella ja muistan hyvin miten isäni ja isäpuoleni tuvassa oli tapana toimia. Elämäni muuttui kymmenvuotiaana, kun sisarpuoleni Lisa ja velipuoleni Erik syntyivät 1765 ja 1769, sain oppia äidiltä lastenhoitoon, taloustehtävissä ja ompelutehtävissä. Olin kätevä ja oppivainen.

Vastaanottamani peltilaatikko oli minulle aluksi ahdistava ”salaisuus”, sillä muistiinkirjoittaminen knaappiemäntien perinteiden mukaan aiheutti minulle paineita kirjoittamisessa – varsinkin muiden tietämättä, salaa. Minut oli kasvatettu emännän tehtäviin, puolisoksi, jonka päätehtävä tulisi olemaan lasten synnyttäminen ja kasvatus. Kun hyväksyin uuden tehtäväni, niin aloin harjoitella muistiinpanoja, olinhan merkittävän knaappi-isäntä Märten Pihlhjertan puoliso ja pidin tehtävääni lisävelvollisuutena.

Muistion lukemiseen ja omien muistiinpanojen kirjoittamisen harjoitteluun on kulunut jo toista vuotta; olen oppinut tuntemaan perheen veljeksiä ja sisarta, ymmärtämään suvun perinteitä sekä kirjoittamaan omalla tyylillä ohjeiden mukaan. Samaan aikaan olen synnyttänyt merkittävän isännän perheeseen kaksi tervettä ”knaappi”-poikaa; Mattsin ja Johanin. Isoäiti Johanna totesi pojat syntyessään knaapeiksi, jota Mattsin kohdalla ihmettelin ja pidin outona perinteenä. Johanin syntyessä 1781 asia oli minulle jo tuttua. En voinut kuitenkaan edes äidilleni Evalle tai sisarpuoli Lisalle puhua enkä hiiskua

kirjoittamisestani, en edes anoppi Johannan kanssa, sillä olihan tehtävä salaista ja muistio oli siirtynyt minulle samassa taloudessa asuvalta, joka auttoi lasten odotuksissa ja saamisessa. Olisin halunnut keskustella muistion järkyttävistäkin tapahtumista suvun historiassa, mutta päätin keskittyä emännän tehtäviini ja hoitamaan lapset, se helpotti taakkaani.

Kun minulla on hetki aikaa kirjoittamiselle, niin otan muistion esille muiden useinkin jo nukkuessa.

Kuten nyt.

Olen saaristolaistyttö. Synnyin traumaattisten sotavuosien jälkeiseen uuteen aikaan 1757 Kuorsalon saarella, jossa on ollut asukkaita tarinoiden mukaan 1300-luvulta. Saarella on asunut lapsuudessani noin 40 aikuista lapsineen. Kuorsalossa on muutamia kantasukuja: Simonsson (Sipari), Eliasson (Korjus), Lommi ja Thomasson (Tommila) sekä näiden jälkipolven suvut: ArviLommi ja KorjusLommi. Äitini ja isäni sekä isäpuoleni kuuluvat kantasukuihin.

Asuimme saaren koillisrannalla ja kotitalomme yläkerrasta pilkotti Virolahden rannikkoa, ja sen takaa nouseva aamuaurinko Venäjän maan puolelta. Kalastus, kalaruuat, talousviljely ja talouskarja sekä kalastusvälineiden ja veneiden valmistus ovat olleet Kuorsalon pääelinkeinoja vuosisatoja. Siihen ympäristöön ja toimintaan minut kasvatettiin ja koulutettiin pienenä, taloudenhoidon lisäksi. Kalaruuat ovat minulle mieluisia, ja niitä osaan valmistaa.

Kasvoin lapsuuteni onnen ja surun yhdistelmässä: isäni ja veljeni menehtyi vät ollessani vielä pieni, ja kasvoin isäpuoleni muutettua talouteen sisaren ja veljen keskuudessa oppien tyttöjen ja poikien tehtäviä esimerkeillä. Rippikoulun käytyäni minulle oli katsottu alustavasti Pyötsaaren uutta isäntä Märtenia puoliseksi, mutten ajatellut asiaa ennen kuin siitä tietäisin jotakin jo sovittavan. Tehtävä kuului isäpuolelleni ja Pyötsaaren isännälle myötäjäisineen.

Minua on aina kiehtonut meri ja linnut: johtunee saaristolaisten tavoista odotella kalastajia poikineen palaavan mereltä kalasaaliiden kanssa. Usein jännittäen heidän paluutaan. Rantakallioilla katselin lapsena meren muuntumista eri vuoden aikoina ja kuuntelin seuraten eri lintujen elämää: lокkien, kalasääskien, haahkojen, pikkulintujen ja harvoin esiintyvien merikotkien lentoa, niiden pesintää ja poikasten kasvatusta.

Silkkiuikku poikasineen oli kauneinta mitä näin rantakaislikossa, siellä ne vuosittain pesivät. Opin, että kiven kolojen ja rantakaislojen piilosta löytyy paljon elämää, mutta myös metsäisten puun oksien siimeksessä, missä helmipöllö oli harvinaisin. Opin lapsena tunnistamaan lintujen ääniä, joita ilolla tunnistin myös siirtyessäni Pyötsaaren emännäksi. Joitakin uusia lajeja olen havainnut mm. Merihanhen ja Metsähanhen, joskaan minulla ei ole enää ollut aikaa lintujen seuraamiseen kuten lapsuudessani. Perhe-elämän ja tuvan äänet ovat nyt täyttäneet kuuloni; lasten äänet ja niiden tunnistaminen: itkut ja niiden syyt, jokeltelu, puhuman oppiminen ja niiden oikaisu sekä rälssiemäntänä uusien sanontatapojen käyttäminen. Kuorsalon puhetyyli ja sanonnat ovat hieman erilaisia kuin puolisoni perheessä, juontuvat varmaan sieltä Husulan Knaappikylän perinteistä ja Haminan kaupungista, missä asuvat sivistyneet ja koulutetut kaupunkilaiset. Oheen liitän piirrokseni lapsuuteni kauneimmat linnut (muokattu kuva www.birdlife.fi), vasemmalla Silkkiuikku ja oikealla Helmipöllö.

Joulun aikaan 1782

Täällä Pyötsaaren rälssitilalla elämä on kuin katseen kantamassa Kuorsalon kotisaarella. Meren ympäröimänä olemme riippuvaisia ilmastosta ja sen vaihteluista; merellä tuulee ja myrskyää suurimman osan vuotta, kesäisin se antaa meille paljon mahdollisuuksia niin ruokataloudelle kuin touhuamiselle. Syksyisin ja talvisin merenkäynti on vaativaa ja siellä pitää miesväen osata toimia vaikeissa olosuhteissa. Emännän ja naisten tehtävät ovat pääasiassa tuvan puolella suurimman osan vuotta. Piiat ja rengit hoitavat tilan eläimet ja karjan.

Jouluna 1782 lumi on peittänyt maan ja meri on vielä avoin. Taloudessamme asuvat isäntä Mårtenin, Matts ja Johan -poikien lisäksi anoppi Johanna sekä isännän veljet 22-vuotias Henrik ja 11-vuotias veli Erik ja sisar Maria 15v. Meitä on tuvassa yli toista kymmentä; kahdeksan perheenjäsentä sekä rengit ja piikatytöt. Kaikki perheenjäsenet mahdumme vielä taloomme, jonka suuren tuvan jaamme Mårtenin kanssa lapsinemme. Anoppi Johanna ja Maria K. jakavat talon

päädyssä sijaitsevan tuvan ja toisen tuvan jakavat veljekset Henrik ja Erik. Piiat ja rengit asuvat pihan aitoissa. Suunnitteilla on piha-alueelle rakennettava uudistalo, johon Henrik perheineen saa aikanaan siirtyä isännäksi. Miehet ovat puhuneet parin vuoden aikataulusta.

Joulun vietämme suvun ruokaperinteiden mukaan, johon lisään hieman Kuorsalon ruokaperinteitäkin; ruiskuoreen leivottua kalapiirasta, jota olen jouluisin oppinut tekemään – se on makoisaa ja hyvin säilyvää. Lisukkeena voisula ja merisuolakiteitä sekä rusinakanelipullia kahvin lisukkeeksi.

Oma joulupöytäimme näyttää tänä vuonna täysin erilaiselta, se on kookkaampi, ja sen ympärille mahtuu miltei koko väki vieraineen, Isäntä Märten halusi vaihtaa tupaan Husulan perintöruokapöydän tuoleineen, mutta huomaan paljon muutakin vaihdetun perintötavaroihin, joista hevosenkengät oli naulattu pyynnöstäni oviin; yksi oven ulkopuolelle ja yksi varmuuden vuoksi sisäpuolelle. Ulkopuolelle sakarat ylöspäin, jottei onni valuisi hukkaan ja sisäpuolelle sakarat alassuin, jotta olisimme hedelmällisiä. Kotona Kuorsalossa hevosenkengillä oven yläpuolella on pitkät perinteet, ne kuulemma tuovat onnea tupaan ja niillä pidetään surut ja huolet poissa talosta. Naulattaessa luetaan loitsut:

*Hus paha siit onnen tielt,
meil on tuvassa hyvii ihmisii.
Hus surut muualle! Hus huolet!
Kapaloita tupaan tuodaan.*

Haminan joulukirkossa tapaamme puolison Knaappisukua, johon olen nyt ajatuksella perehtynyt Rälssiemännän muistion kautta. Heidän tavat ovat erilaisia kuin Kuorsalon suvussani; saaristolaisten elämää säätelee saaristossa ilmasto, vuoden ajat, vaatetus, ruuat. (Kaupunkilais)knaappien ja saaristolaisten keskustelun aiheet ja kasvatus ovat erilaisia; laajat maatilat ja kaupunkilaiselämä verrattuna saariston merenkäyntiin ja kalastukseen luovat elämälle toiminnan kehukset, jonka ymmärtää vain niissä kummassakin eläneille asukkaille.

Joulun ajan ja uuden vuoden rälssiperheen perinteisiin liharuokiin olen perehtynyt anopin ja puolisoni sisaren Maria Katariinan avustuksella. Maria on rippikouluikäinen, ja hän on opetellut suvun perinteitä tavoitteena löytää sopiva sulhanen ja hallita emännän perustavat - joskin sopivaa säätyläissulhasta ei ole

vielä löytynyt. Maria on rauhallinen ja viettää mielellään aikaa omissa oloissaan, ja se voi vaikuttaa hänen suhteisiinsa sulhasehdokkaita tavatessa, missä pitäisi hieman miellyttää, tai keikistellä, sanoisi isäpuoleni.

Kuorsalon jouluperinteisiin on kuulunut käydä lähimmäisten haudoilla ja sytyttää kynttilät. Joillakin vanhemmilla kyläläisillä on tapana viedä lähimmäisten haudoille myös syötävää, kalaa ja leipää. Haminan kirkkomatkan jälkeen kävin äitini Evan kanssa Kuorsalon haudoilla ja sytytin kynttilät isäni Mattsin ja veljeni Johanin muistoille. Matka käytiin veneellä meren ollessa avoin. Vein samalla äitini tupaan pehmeät joulupaketit ja joimme kahvit joulun rusinapullineen, joita olin leiponut tuliaiskoriin.

1783 Poika vai tyttö?

Uuden vuoden pakkasaamuna 1783 totesin puolisolteni voivani huonosti, toiveeni tulisi ehkä toteutumaan? TYTTÖ vai poika? Päätin tarkistaa asian laittamalla kotona opitun perinteen mukaan punaisen langan yhden kupin alle ja toisen alle sinisen – sekoitettuani kupit, nostin kupin alta punaisen. Punaisella ja valkealla neuloin kevään aikana uusia nuttuja, sanoen, että jouluksi valmistuu.

*Knaappitytär **Anna Lisa** syntyi perheemme kolmantena lapsena elokuun helteissä. Isäntä ja isoveljet Matts ja Johan sekä äitini Eva olivat iloisia tyttären syntymästä, missä olivat mukana äitini ja teini-ikäinen sisarpuoli Lisa – sitä hieman pohdittiin naisväen keskuudessa. Aikansa hänelläkin, totesivat ja sallivat ulko-oven läheisyydessä läsnä olemisen.*

Melkoista kiirettä koko vuosi!

Uusi vuosi 1784

*Uuden vuoden vaihteen otimme vastaan talven tuiskuessa ja pakkasen paukuessa Henrikin häiden merkeissä, jotka vietettiin Haminassa. Isäntä oli edellisenä syksynä sopinut Henrikin naimakaupoista vehkalahtelaisen **Susanna** Thomasdotter (s.1760) kanssa. Uuden vuoden vaihtuessa vietettiin heidän häitä morsiamen talossa, jonka jälkeen nuori pari sai muuttaa omaan uuteen kotitaloon Pyötsaaren pihapiiriin. Henrikin perintösomma oli riittänyt hyvin oman talon materiaaleihin ja myötäjaisillä saatiin Henrikin perheelle talo rakennettua valmiiksi ennen esikoispoika **Henrikin** syntymää 1784 - mikä ilo perheessä!*

Leskiemäntä Johanna siirtyi Erikin kanssa perheestämme Henrikin taloon auttamaan Henrikin perhettä, Maria K. jäi meidän pikkutupaan, mutta hänestä oli lasten ja taloustöiden kanssa vain iloa. Ahkera ja taitava, omissa oloissaan vapaahetkinä. Olin ilahtunut, kun saimme hieman omaa rauhaa kotiimme, joskin hiljaista meillä ei ollut kuin yöllä; lapset Matts ja Johan olivat leikki-ikäisiä ja Anna oli vielä rintalapsi. Mutta, he olivat minun omaa perhettäni, ja tilanne oli hallinnassa ensimmäistä kertaa sitten 1775. Tähän mennessä on aina ollut joku perheeni ulkopuolinen määräilemässä, johon en ollut lapsuudessani tottunut. Välillä tuntuu, että pohdin kenen elämää tässä elän! kun tupa on ollut täynnä lapsia ja puolison sukua – pitäisi oppia rajaamaan oman perheen elämä kokonaisuudessa.

Husulan häävieraat, isännän veli Sigfrid ja hänen puolisonsa Maria Sigfridsdotter Korjuksen sekä kuopustytär Evan (s. 1770) viettivät meillä uuden vuoden vaihteen. Puoliso Maria on sukuani Kuorsalosta, joten meillä oli paljon yhteistä puhuttavaa joulun aikana, ajattelin ilahtuneena tulevasta vuoden vaihteesta. Sigfrid-isännällä oli surua riittänyt 1760-luvun alkuvuosina; puoliso Anna ja kolme lasta kuudesta olivat menehtyneet nuorina, mutta myös uuden puolison kanssa syntyneistä viidestä lapsesta neljä olivat menehtyneet vuoden ikäisinä kulkutauteihin. Rukoukset ei auttaneet, totesi isäntä menetyksistä selvinneenä perunkirjan aikoihin. Esikoispoika Karl (s. 1747) jatkoi Husulan tilan isäntänä.

Tilalla oli vilskettä; miehillä oli omat puuhat joulusaunojen ja uuden vuoden kokon kanssa, kun naisväellä oli omat puuhat lasten ja juhlaruokien kanssa. Menneen vuoden aattona katsottiin enteitä syksyllä kerätyistä säkkisaaliista käpyineen ja oksineen sekä kisailtiin Husulan väen perinteisiä tietovisailuja, laulettiin ja kuunneltiin vuoden aikana kertyneitä tarinoita. Talven viimoihin olimme neuloneet Kuorsalon kuvioilla tehdyt villaneuleet (kaloja ja lintuja). Niillä oli lämmin matkata kotimatkalle Husulaan. Emme vain voineet aavistaa, että Sigfrid puolisoineen kävivät meillä viimeistä kertaa.

1784 Syysruskan aikaan

Totean, että elämässä on nyt niin paljon kiireitä omassa taloudessa ja lastenhoidossa, etten mitenkään löydä aikaa kuin yön tunteina kirjoittaa pikaisesti päätapahtumia. Totesin huojentuneena Rälssiemännän muistiota lukiessani, että aika oli vähissä edellisillä emännilläkin. Päiväys ja tapahtumat riittivät kiireissä.

Saaren isäntäveljekset Märten, Henrik ja Erik olivat tulleet aikuisen miehen ikään. Veljekset jakoivat viikottaisissa tupatapaamisissa tilan tehtävät miltei tasaveroisesti, ottaen huomioon kuopus Erikin taidot vaativimmissa tehtävissä: Pyötsaaren pohjoisrantojen pitää olla veneellä turvallisesti saavutettavissa laitureineen ja aittoineen; saaren puustosta pitää huolehtia, jotta puut riittivät lämmitykseen ja rantojen kunto pitää tarkistaa ja seurata, ettei vieraat oleilleet yksityisalueen rantamilla. Talojen, aittojen ja tallien kuntoa pitää huoltaa ja tilan peltojen ja viljelmien kunto tulee olla tuottoisia – kuten tilan eläimetkin. Emännät ja naisväen tehtäviin kuuluvat talous- ja yrtpuutarha, jotta ruokapöydässä on riittävästi terveellisiä ruokia läpi vuoden. Erityisesti on pidettävä huoli siitä, että raskaana oleville äideille riittää yrtejä ja rohtoja synnytyksiin, tehtävä on kuulunut leskiemäntä Johanna Huggut'lle.

1787 Lastenhoitoa ja kasvatusta aamusta yön tunteihin, vain nokkaunia näinä vuosina, sillä perheemme lisääntyi helmikuun pakkasaikaan, kun tomeran oloinen knaappi-poika **Erik** parkaisi saunan lämmössä siten, että anoppi Johanna naurahti harvoin kuulleen. Veljet ja isäntä olivat innoissaan - itse ajattelin, että hyvä kun poikien vaatteet siirtyvät seuraavalle, tyttäreille saa neuloa hieman hempeämpiä. Kotimme päätuvassa alkoi olla ahdasta; kolme poikaa ja tytär vanhempineen. Isännän sisar Maria asui pikkutuvassa ja siirsimme Mattsin ja Johanin Henrikin entiseen pikkutupaan - olivathan pojat jo kahdeksan ja kuusivuotiaita, menivät nukkumaan jo mutisematta. Isännän sisar Maria auttoi minua lastenhoidossa päiväsaikaan, siten minulle jäi aikaa Lisan ja Erikin hoitamiseen ja kasvatukseen.

1788-90 Sodan uhkaa...!

Kesällä julistettiin Kustaa III sota, joka uhkasi elämää niin mereltä kuin mantereelta. Miehet ja pojat olivat valmistautuneet Mäntlahdella ja Kuorsalossa sotimaan. Kotitilalla emännät ja lapset varauduimme pahimpaan, olihan vanhempiemme kertomukset edellisistä sodista muistissamme. Miehet ottivat esille salaisessa paikassa säilytetyn kartan, jonka mukaan saaren suojapaikat ja luolat varustettiin myöhään iltahämärissä. Kymmenelle perheen jäsenelle oli järjestettävä ruokaa, juomaa, makuupaikat ja valoa. Piiat ja rengit valmistautuivat palaamaan lähiseudulla sijaitseviin koteihinsa.

1788 Kuulimme Husulasta, että Haminan kaupunki oli poltettu ja sotilaat olivat asuttaneet Husulan knaappikylän tuhoten lähimmäistemme elämää ja talouksia. Isäntä Sigfrid Jaakkola oli menehtynyt 1787 keväällä 66 v. kohtaukseen, ja pian sen jälkeen kuulimme hänen Maria-puolisonsa myös menehtyneen 57v. [bransjuk]. Onneksi tytär Eva oli jo naimaikäinen, ja hänelle lähetimme viestin saapua Pyötsaarelle (tai Kuorsaloon). Hautajaisia tultaisiin viettämään jälkeinpäin tilanteen rauhoittuessa, sillä Haminan läheisyyteen ei ollut nyt matkustamista - se oli venäläisten tukikohtana.

Hyvä, että asumme kaukana saaristossa. Siihen puolisoni totesi, että sotaa käytiin myös merellä, erityisesti Kotkan edustalla. Siellä ryskyi ja menetettiin myös väkeä.

1790 Mustarastaan laulua

Olen aavistellut, että lähiaikoina olisi tiedossa lisää huonoja uutisia. Heräsin aamutunneilla tuttuun mustarastaan liverrykseen. En ollut kuullut lintujen ääniä vuosiin, ja nyt havahduin kuin nuorempana. Ikkunasta katsoessani näin mustarastaan lähioksalla, ja kauempana havaitsin tutun Helmipöllön Kuorsalosta - oliko se seurannut minua? Päätin avata silmäni ja korvani jatkossa, niin ilahdun elämän kiireissä.

Toukokuussa 1790 syntyivät perheemme kaksoispojat **Thomas ja Jacob**, mutta he menehtyivät päivän ikäisinä. Johanna oli mukana synnytyksessä apuna, ja vanhat pelot nousivat mieleemme! Anoppini teki kaikkensa odotusaikana ja synnytyksessä, minulla oli vointi melko hyvä, joskin kaksosten odotusaika oli raskasta kantaa. Jouduinkin lepäämään viimeiset kuukaudet, vain pieniä kotipuuhia tehden. Sain anopilta rauhoittavia juomia, voiteita kipuihin sekä lämpimiä hauteita vatsan päälle. Kaikki sujui synnytykseen asti ja sen jälkeenkin hyvin. Pojat olivat melko pienehköjä, mutta heidän vointinsa oli normaali. Kukaan ei osannut sanoa mitä heille päivän vanhana tapahtui, menehtyivät molemmat! Pappi onneksi ehti siunaamaan heidät, jotta heidät haudattiin Kuorsalon pyhälle hautausmaalla, läheisten viereen. Kuorsalon haudalle on vietävä jo useita kynttilöitä omien ja lähimmäisten vuoksi... ajattelin itse itkunsekaisesti.

Kävimme tervehtimässä Kuorsalossa äitiäni Evaa ja sisarpuolta poikien hautauksen jälkeen. Siellä selvisi, että äitini oli melko väsynyt, sillä hänen puolisonsa Joseph oli ollut heikkona jo pitempään. Muutoin asiat olivat tilalla

kunnossa. Lupasin käydä useammin hänen luonaan, kunhan ensin selviäisimme menetyksistä.

Kesällä 1790 kuulin miesten puhuvan meillä tupatapaamisessa, että Kustaa III sota on päättynyt rauhaan. Miehet pitivät Ruotsin ja Venäjän välistä sotaa turhana, sillä sodassa ei ollut voittajia, joten rajat säilytettiin ennallaan – olimme itärajan puolella yhä. En osaa arvioida sodan ratkaisua, hyvä vai huono, tärkeintä oli rauha tuvassa kuin suhteissa ja sodissa. Huokasin helpotuksesta, sillä Pyötsaaren Pihlhjertan suku ja tila säilyivät ja elämä jatkuu - toisin kuin vihan vuosina 1741-43, jolloin kaikki saarella tuhotiin. Kuorsalo ja Mäntlahtikin säilyi suuritta suruitta.

Tilanteen rauhoituttua kävimme siunaamassa isännän ja puolison Maria-kirkon tilaisuudessa ja tapasimme vihdoin Husulan lähimmäisiä.

1790 Surun säveliä

Elämässä kaikkiin vaikuttaa yhä taustalla sodan pelko ja muistot. Ikääntyneen leskiäitini huolet saattoivat heijastua myös poikieni odotusaikaan, jännitystä on kestänyt pitkään. Anoppini lohdutti minua, ja muistutti, että tytär Anna sekä pojat Matts, Johan ja Erik ovat kasvaneet ja kehittyneet, heistä tulee nyt iloita ja huolehtia, suru haihtuu ajan myötä.

1790 Kuorsalosta soudettiin suru-uutisia, isäpuoleni Joseph Thomasson menehtyi marraskuun alussa kuumeeseen, joka oli jo aavistettavissa käydessäni siellä. Teimme jälleen matkan Kuorsalon siunaustilaisuuteen puolisoni kanssa. Aavistelin, ettei toistamiseen leskeksi jäänyt äitini Eva ehkä selviytyisi pitkään suruineen.

1790 Suuri suru kohtasi puolison veljen **Henrikin** perhettä, sillä hänen puolisonsa Susanna menehtyi uuden vuoden kovien pakkasten aikaan. Hän oli vasta 30 vuoden ikäinen! Oliko sodan uhka vaikuttanut hänenkin elämään liian voimakkaasti, ajattelin hautajaisissa ja kuuntelin itkuvirsilaulajan lohduttavia sanoja Susannan elämästä. Harmittelin, kun en ollut ehtinyt tutustua Susannaan kuin joidenkin perheen tupatapaamisten merkeissä heidän kotitalossaan häiden jälkeen. Kaikilla niin kiirettä, lohdutin itseäni.

Anoppi Johanna asuu nyt Henrikin taloudessa apuna, pojat Henrik ja Karl ovat vielä pieniä (6 ja 3 v.). Leski-isäntä Henrikille alettiin kuulostella lähiseuduilta

uutta säätyläispuolisoa, sillä talossa tarvitaan emäntää hoitamaan lapset. Vehkalahden Myllykylästä veli Mårten neuvotteli puolisosksi Maria Thomasdotter Luomaa myönteisin päätöksin, joskin häitä tullaan viettämään melko vaatimattomasti.

Elämä jatkuu.... Henrik ja pojat ovat surreet menetystään, mutta alkavat sopeutua vähitellen uuteen elämään lähimmäisten ja uuden puolison emännöidessä taloutta. **1792** Perheeseen syntyi **Eva**-tytär anoppi Johannan avustamana, joka totesi ristiäisissä, nimien Anna ja Eva olleen suosituimmat perinteiset nimet suvun tyttärille. (Lisäys muistioon pienellä käsialalla arkin reunaan) Henrikin perheeseen syntyivät vielä 1800-luvun vaihteessa anopin avustuksella knaappi-perilliset: **Anna** 1795, **Simon** 1798 ja **Gabriel** 1800.

Nyt juhliitaan!

1792 Puolisoni Mårten Mattsson Pihlhjerta on saanut oikeudet koko Pyötsaaren tilan omistajaksi. Suomen rälssitilan omistukseen on tehty muutoksia, joka on Pyötsaaren isännälle kunniaksi ja koko saaren eduksi. Meidät kutsuttiin Haminaan juhlatilaisuuteen, missä tiedotettiin uudet oikeudet Vehkalahden maa- ja rälssitilojen omistajille¹. Hankimme meille uudet kauniit kankaat ja kävimme Vilniemen räätäilillä teettämässä juhlat puvut.

1792 Mustarastaan laulua metsikössä....

Joulukauden jälkeen sain suruviestin Kuorsalosta, leskiäitini Eva oli menehtynyt (66v.) sydänkohtaukseen. Sisarpuoleni Lisa on 23-vuotias, ja hänelle oli naimakaupat ehditty sopia. Lisa perheineen jatkaa Korjuksen tilan tehtäviä Erik-veljensä kanssa. Palattuamme äitini muistotilaisuudesta tunsin oloni huojentuneeksi, olimme ehtineet keskustella elämän asioista iloinemme ja huolinemme. Suru oli siten kevyempää kantaa.

Hautajaisten jälkeen perheeseemme syntyi tytär, hänelle annoimme nimeksi äitini mukaan **Eva**. Siitä tiedosta hän olisi ollut kiitollinen.

Vuodet 1793-96 ovat olleet perheessämme puuhakasta. Tuvassamme asuvat meidän lisäksi Matts 13 v., Johan 11 v., Anna 9 v., Erik 5v ja rintalapsi Eva. Isäntä on luotsannut vanhimpia poikia tilan tehtävissä ja kalastuksessa, lisäksi pojat

¹ 1789 Yhdistys- ja vakuuskirja; talonpojille omistusoikeus maahan ja mahdollisuus ostaa rälssimaata (Huovila et.al 2009)

käyvät lukkarin rippikoulua. Minulla on tuvassa talousapuna isännän sisar Maria sekä Anna-tytär, Erik aloittelee kotikoulua Evan harjoittellessa elämää perheen kuopuksena.

1795 Henrikin esikoispoika Henrik menehtyi 11-vuotiaana. Suru oli suuri! Kaivon kansi oli haurastunut ja Henrikin istuessa sen päälle hän putosi kannen rikkouduttua. Meni jonkin aikaa ennen kuin asia huomattiin. Miehiä oli varoitettu kaivon kannesta ja pyydetty korjaamaan. Raskas oli lähimmäisten päivä, kun arkkua vietiin hautaan.

1796 Omat lapset riittävät

*Perheemme kuopustytär **Helena** syntyi helmikuun pakkasissa anoppi Johanna ollessa vielä synnytysapuna. Olen jo yli puolen välin elämää, ja lapsia oli taloudessa riittävästi, totesin isännälle. Täytän pian 40 vuotta ja puolisoni Märten on 45-vuotias. Meillä on nyt kolme tervettä poikaa ja tyttöä yhdeksästä, joten isännän suku jatkuisi varmasti. Isäntä oli myönteinen asialleni, varsinkin kun kerroin miten vaativaa tehtäväni alkoi jo olla rälssitaloudenpidon lisäksi. Märten oli keskustellut leskiäiti Johannan kanssa asiasta, joka oli todennut, että oli Erikin perheen vuoro jatkaa sukua. Erik on 25-vuotias naimaikäinen mies, joten hänelle on mitä pikimmin katsottava puoliso - joka löytyikin jonkin ajan kuluttua isännän tiedustelujen mukaan Metsäkylästä. Naimakaupat tehtiin Helena Mattsdr kanssa ja myötäjäisinä he sopivat talonrakentamiseen liittyvistä kustannuksista (kuten Henrikin). Piirrooksetkin oli tehty ja tarvikkeet säästöissä Erikin perintöosuudesta – niitä miehet tarkastelivat naimakauppoja tehtäessä.*

*1799 Erik ja Helena vihittiin heidän uudessa talossaan, johon leskiäiti Johanna muutti perheen avuksi. Perheen esikoistytär **Eva** syntyi säädyllisen ajan kuluttua 1800 anopin vain seuratessa perillisten syntymää. Laskelmiensa mukaan Johanna kertoi, että hän oli ollut apuna 16 lapsenlapsen syntymässä – se on yhdelle isoäidille melkoinen määrä ja tarkensi vielä 10 lapsen jatkavan sukua tulevaisuudessa.*

1800 Uusi vuosisata – kolmas sukupolvi

Uutta vuosisataa saa harva juhlistaa elämänsä aikana. Pyötsaarella järjestettiin hyvissä ajoin uuden vuosisadan juhlia, johon kutsuttiin lähisukulaiset sekä puolisoitten vanhemmat perheineen. Juhlajärjestelyistä vastasivat Pihlhjertan miesväki ja tarjoilluista emännät apuväkineen. Ruokia ja juhlavaatetusta

suunniteltiin myös ajoissa ja toteutettiin huolella. Miehet järjestivät Tontinlahden rantamille uuden vuoden kokon saunoineen. Lunta oli riittävästi ja jää oli vahvaa.

Leskiemäntä Johanna Huggut oli juhlimassa vielä kanssamme. Juhlavuoden kunniaksi nimitimme rälssiemäntä Johannan ”suvun kantaäidiksi”.

Juhlien jälkeen kävellessämme aamutunneilla kotitupaamme, kuulin metsässä tutun Helmipöllön puputuksen - nukahdin ilahtuneena tietoisena siitä, että se oli muuttanut Kuorsalosta Pyötsaareen asumaan – vai Helmipöllön jälkikasvu?

Tulevaisuus on kolmannen sukupolven aikaa 1800-luvulla, totean tässä hymyillen kirjoittaessani muistiinpanoja.

Isoäiti Johanna oli siirtänyt apusynnytyksen tiedot ja taidot yrtteineen ja rohtoineen minulle, sillä halusin jatkaa hänen perinnettään apukätilänä suvussa. Johanna seurasi uuden sukupolven syntymää sivusta tyytyväisenä ja lupasi hoitaa vielä jonkin aikaa yrttien kasvatusta ja kuivatusta.

Henrikin ja Maria Luoman perheen poika Gabriel syntyi, mutta kaikkien suruksi hän ei selvinnyt kuin hetken. Emme tienneet mihin hän menehtyi, mutta Maria-äiti selvisi terveenä syntymän jälkeen, ja hoiti Henrikin neljää lasta taloudessa.

Uuden vuosisadan alkaessa esikoispoikamme **Matts** Mårtensson kihlattiin Mäntlahden talollisen **Anna Tolsan** kanssa. Mieluisa miniä, totesin, isovanhemmat Kuorsalon ja Husulan sukua. Häät suunniteltiin pidettäväksi vuoden kuluttua.

Nuorempi veli Johan Mårtensson luvattiin ja kihlattiin **Eva Andersintytär Rajan** kanssa. Säätyläismorsian on uusi tuttavuus minulle.

Isäntä lupasi pojilleen Mattsille ja Johanille ensi alkuun talon päädyistä omat tuvat, ja päätyi laajentamaan taloa sopivaksi kasvavalle perheelleen. Päätuva on meidän (isännän ja minun) ja kaksi sivutupaa vapautuivat Henrikin, Erikin ja leskiemäntä Johannan muutettua omiin talouksiin. Isännän sisar Mariakin muuttaisi pian taloudestamme Vilniemeen leski-isäntä Carl Silvon puolisoksi. Saimme siis hetken aikaa ennen puolisoitten/morsianten muuttoa viettää oman perheen kesken; aikuiset pojat Matts ja Johan sekä sisarukset Anna, Erik, Eva ja Helena.

Onneksi perheen vanhimmat pojat tulevat hyvin toimeen keskenään, siten voin olettaa, että miniätkin toivottavasti tulevat toimeen keskenään, sen sitten aika

näyttää. Minulle on sopu on tärkeätä tuvassa, se ei ole aina itsestään selvää. Isäntäkin totesi, että niin kauan kuin tilaa ja sopua, niin eletään näillä suunnitelmilla, perheiden kasvaessa katsotaan tilanne uudelleen.

Kuva 67 ja 68. Pyötsaaren rälssitilan piirrokset, vasemmalla suunnitelma 1782 ja oikealla toteutettu pihapiiri 1805 (puhtaaksi piirros JVU 2023).

Olen piirtänyt oheisiin kuviin (67 ja 68) uuden 1800-luvun pihapiirimme. Vasempaan kuvaan on piirretty Båtön ensimmäinen rälssitalo 1774, jonka lisäksi siihen on tehty suunnitelmapiirroksia Henrikin, Erikin ja Marian taloista. Oikean puoleisen kuvapiirroksen mukaan on toteutettu pihapiiri taloinen; meidän talomme laajennettuna sekä Henrikin ja Erikin talot (Maria muutti Vilniemeen). Pihan keskellä on marjat, yrtit sekä hedelmäpuut. Suojaisassa pohjoisrannassa on sauna, aittoja sekä venevaja. Saaren itäisellä puolella Tontinlahdella sijaitsevat niityt, ranta-aitat sekä eläinten tallit.

Vilniemi: *Maria Katariina* avioitui leski Carl Silvolle, 33-vuoden ikäisenä. Marian myötäjäisperintö oli säilynyt hyvin suvun kappioarkussa morsiuspukuineen. Onnittelin Mariaa sydämellisesti. Pelkäsin jo, että Maria jäisi vanhana piikana talouteemme, toisin kuitenkin kävi.

*[lisäys arkin reunaan pienellä käsialalla] Maria ja Carl Silvon perheeseen syntyivät tyttäret **Eva** 1802, **Anna** 1803 ja **Helena** 1806. Uskomatonta, että Maria sai vielä iäkkäänä kokea äitiyden ilon tyttärineen! Olemme vierailleet Silvolla rotinoilla (kalaa jaleipää) kolmasti tytärten syntymän jälkeen. Hurraa, hurraa, hurraa - iloitsi Marian äiti, Johanna Huggut tyttären perheelle kanssamme.*

1800-luvun vaihtuessa minulla on alkanut täysin uusi aikakausi, sillä nuoret miniät valloittavat talomme ja roolit tulevat muuttumaan. Onneksi olen vuosien ajan saanut anoppi Johannalta oppia lapsenpäästössä, nyt hän siirtänyt minulle odotusajan yrttien ja rohtojen kasvatus-, valmistus- ja käyttöohjeet oppaineen. Sain alkaa terveysjuomien valmistamisen sekä voiteiden ja hauteiden tekemisen. Niin oli hyvä, jotakin uutta pohdittavaa ja tekemistä lastenhoidon ja kasvatuksen lisäksi.

1802 Kantaäiti Johanna Huggut täytti 70 vuotta, mutta niitä juhlittiin vaatimattomasti. Anoppi oli väsynyt ehkä ensimmäistä kertaa elämässään, kun tiedustelimme hänen toiveitaan juhlanjärjestelyissä. Rintakipu oli vaivannut Johannaa jonkin aikaa, ja siihen oli keitetty rohtoja Erikin perheen tuvassa. Kunnioitimme anopin toivomusta, ja kävimme vain onnittelukahveilla Erikin tuvassa, heillä Johanna on asunut viimeiset vuodet.

*1802 Henrikin perheeseen syntyi knaappitytär **Saara**, tomeran oloinen tytär, sen totesin vahvasti ollessani mukana syntymässä. Hänestä kuulemme vielä, ajattelin.*

Häätanhuja ja juhlia kaksin verroin!

1802 kesäkuu

Pihlhjertan veljesten, Mattsin (ja Anna Tolsan) sekä Johanin (ja Eva Pettersdr) kaksoishäitä vietettiin kauniina kesäpäivänä Pyötsaaressa, kirkkovihkimisen jälkeen. Häitä valmisteltiin koko kevät ja juhlittiin viikon päivät. Leskiemäntä Johanna Huggut innostui häistä niin, että valmisteli tanssilavan keskelle pihaa koivuineen – jopa innostuen tanhuamaan. Mäntlahden soittoniekat hoitivat juhlamusiikin. Mäntlahden ja Summan uudet lähimmäiset olivat kaapanneet morsiamet häiden aattona kotitilalleen, josta sitten soutivat Pyötsaareen morsianta tuomaan vihittäväksi. Olimme Märten-isännän kanssa valmistelleet talon päätyhuoneistot valkeilla pitsiverhoilla ja teettäneet kehdot molemmille perheille, unohtamatta hevosenkenkien naulaamista molempien perheiden oviin.

Meidän talossa oli vilskettä seuraavat vuodet: tuvassa hääräisivät uudet miniät Anna ja Eva keittäen uudenlaisia ruokia uusine tapoineen. Meillä oli jopa hauskaa

isännän kanssa iltaisin, kun keskustelimme päivän tapahtumista, todeten, että meidän oli joustettava monessa tilanteessa, jotta se sopu säilyisi.

1804 meistä tehtiin isovanhempia isäntä *Mårtenin* kanssa; *Mattsin* ja *Johanin* perheeseen syntyivät lähikuukausina esikoislapset: *Mattsin* perheeseen **Anna**-tytär ja *Johanin* perheeseen knaappipoika **Johan**. Sain osallistua lastenlasten odotusaikaan ja syntymiseen uusine taitoineni, kaikki hoitui saman katon alla. Isäntä oli ylpeä ja tyytyväinen, sillä ikääntyminen alkoi heijastua tehtävien suorittamisessa samalla kun pihapiirissä alkoi vilistä lapsia ja nuoria kuin pienessä kylässä.

Lisäys (pienellä) sivun reunaan: Johanin perheen toinen knaappipoika Salomon syntyi 1806 isoäiti Marian avustuksella.

1805 Vehkalahdelle nimettiin uusi lukkari *Matthias Blomberg* useiden hakijoiden joukosta. Hän vaikutti hyvin miellyttävältä ja sivistyneeltä *Johan*-pojan kastetilaisuudessa. Hän on Vehkalahden isäntien suosiossa, sillä hän oli ottanut tehtäväkseen auttaa isäntiä niin ajantasaisissa asioissa kuin käytännön tehtävissä. Naisväen suosiossa oli edeltävä lukkari *Wikman*, sillä hän edisti nuorison koulutusta, lukemista ja kirjoittamista toimimalla myös pitäjän koulun opettajana. Lukkari *Wikmanin* pojat *Israel* ja *Petter* jatkoivat isänsä sivistystyötä kielenkääntäjänä, opetustoimessa ja historiankirjoittamisessa.

1806 Johanna Huggut menehtyi sydänkohtaukseen huhtikuussa 74-vuotiaana. Viimeisenä tahtonaan hän halusi nähdä lähimmäisensä lapsenlapsenlapsineen, joita hänen laskelmiensa mukaan oli jo 30 (tai jotakin sinnepäin, sanoi). Nähtyään heidät, *Johannan* silmät suljettiin hymynväre suunpielissä.

Kantaäiti Johanna Huggut siunattiin *Haminan Maria-kirkossa*, joka oli täynnä sukua ja lähimmäisiä. Avoimen haudan äärellä kävimme jättämässä viimeiset tervehdyksemme ennen kuin hänet siirrettiin kirkon lattian alla olevaan sukuhautaan puolisonsa *Matts Pihlhjerta-Jaakkolan* vierelle. *Mikäli* hänen hautansa säilyisi ja avattaisiin myöhemmin, niin hänen kaulastaan löytyisi kantaäidin puoliso *Mattsin* antama kaularisti.

Kantaäiti Johannan surukautta vietimme *Husulassa* ja *Pyötsaassa* seitsemän päivää.

1806 poikamme Erik rekrytoitiin 19-v. itänaapurin puolelle, suruksemme emme kuulleet hänestä enää oliko elossa vai ei. Itänaapurin houkutukset veivät monia nuoria rajan taakse. Odotan aina häneltä kirjettä tai viestiä....

1808-09 SUOMEN SOTA

Tupatapaamiset järjestettiin pikaisesti, sillä miehet saivat yllättäen tiedon, että Suomessa on alkanut sota helmikuun 1808 lumimyrskyjen ja kovien pakkasten paukuessa (jopa -30). Venäjä oli hyökännyt Ruotsi-Suomen kimppuun Kymenlaakson Ahvenkoskella ja Elimäellä. Sotaväki oli kulkenut Ahvenkoskelle mm. Mäntlahden kautta, ja miehet lähettivät sieltä tiedon lähiseudulle.

Sotilaat kulkivat Venäjän ja Ruotsin välillä itärajan rantatietä Haminan kautta länteen ja lännestä Haminan kautta Venäjälle tuhoten reitillä olevia kyliä ja asutusta. Elämä sodan aikana seuduilla (ja Suomen itärajalla) on kohtalokkaan vaarallista, mutta täällä ovat sukumme juuret ja lähimmäiset, joten miehet ovat aina valmistautuneet.

Miehet ja pojat Mäntlahdessa ja saaristossa varustautuivat pikaisesti sotimaan ja saarelaiset emännät lapsineen valmistautuivat suojautumista saarten luoliin ja kätköihin. Pyötsaassa olimme peloissamme, sillä meillä sotaväki-ikäisiä oli paljon ja siten myös paljon menetettävää, mikäli huonosti kävisi. Kaikki olimme varautuneet suojautumaan, suojelemaan ja puolustamaan kotiamme ja kotiseutuumme, siihen miesväki oli meitä ohjeistanut säännöllisin harjoituksin.

1809 SUOMEN SUURRUHTINASKUNTA

Pyötsaaren Pihlhjertat selvisimme Suomen sodan aikana vähäisin hengenmenoin, joskin kulkutaudit olivat kohtaloksi Johanin 5v. pojalle (1809) ja monille lähiseudun asukkaille niin mantereella kuin merellä. Puheiden mukaan sodassa menehtyi 20 tuhatta suomalaista sairauksiin ja taisteluissa. Venäjä lopulta voitti sodan ja sodan seurauksena Kymenlaakson itäiset läänit liitettiin osaksi Venäjän keisarikuntaa, siis Vehkalahti ja lähisaaristo – siis Pyötsaarikin.

Sota päättyi syksyllä 1809 ja Suomessa julistettiin rauha Haminassa 17.9.1809. Koko Suomen maa siirtyi Venäjän vallan alaisuuteen ja kuuluimme siitä lähtien Suomen suurruhtinaskuntaan. Ruotsin kuninkaan valtakausi päättyi ja olimme siirtyneet keisari Aleksanteri I alaisuuteen. Kukaan ei tiennyt miten elämä muuttuisi lähivuosina ja minkälaista elämää eläisimme. Sen tiesimme, että

Pyötsaari oli Pihlhjerta-suvun omistuksessa ja omistus säilyisi isäntä Märten Pihlhjerta-Jaakkolan suvulla veljesten Henrikin ja Erikin toimiessa tilan viljelijöinä perheineen.

Pyötsaaren emännät olimme ajan tasalla veljesten tupatapaamisissa, missä he keskustelivat ja neuvottelivat tilanteista. Emännät kuuntelimme korvat tarkkana keskusteluja ja toimintaohjeita perheille. Rauhan solmittua olimme kuulolla, miten se vaikuttaisi arjen elämään. Emme kuulleet suurempia muutoksia, kuin että vaakunat ja liput vaihtuisivat. Saisimme käyttää ruotsinkieltä ja suomenkieltä kuten tähän mennessä, eikä meiltä vaadittu venäjän kielen hallintaa tai opintoja. Saisimme myös pitää oman rahayksikön, oikeudet ja lait sekä elää luterilaisen kirkon oppien mukaan.... Ikään kuin aika olisi pysähtynyt, jotakin oli takanapäin, muttemme tienneet mitä oli edesspäin. Eläisimme muutosten välitulassa, kunnes jotakin tapahtuisi....

***1809** syntyi ensimmäinen uuden aikakauden lapsi, Henrikin kuopuspoika **Elias Henriksson**. Nuorison keskusteluissa alkoi painottua Venäjän tarjoamat uuden elämän mahdollisuudet, ja kuulin tyttäremme Anna Lisa harkitsevan itänaapurin puolelle muuttamista veljensä Erikin perään. Siitä harmistuini, ja neuvotellen sain hänet vielä harkitsemaan ratkaisuaan, mutta nuorilla oli muuttoaikeita, joita he aikoivat lähiaikoina toteuttaa. Mikä heitä sinne vetää, pohdimme kotituvassa.*

1810 lokakuu

Istun iltaisella tuvan sivupöydän äärellä, missä olen 30 vuoden ajan yön ja aamun varhaisia hetkinä suorittanut salaista tehtävääni rälssiemäntänä; lukemalla, kirjoittamalla ja pohtimalla elämän menoa täällä Pyötsaareissa. Sain Rälssiemännän muistion lukkari Wikmanin välityksellä kantaäiti Johannalta lokakuussa 1780, kolme vuosikymmentä sitten! Aika tuntuu nyt ikuisuudelta tapahtumiseen.

Kiitän tehtävästäni.

*Rälssiemännän muistion siirrän esikoispojan, Mattsin puolisolle **Anna Tolsalle**, sillä voimani ja intoni kirjoittamiseen alkaa olla loppuillaan. Harkitsin Mattsin ja Johanin puolisoitten Annan ja Evan kesken pitkään, ja päädyin esikoispoika Mattsiin ”pihlhjertalaisena” perillisenä pitämäni puolison eduksi. Mattsin perheessä on kaksi lasta; poika ja tytär, Johanilla tytär ja kaksi poikaa (Johan*

menehtyi Suomen sodan aikana kulkutautiin 1809). Suku jatkunee molemmissa perheissä, se on tärkeintä.

Olen saanut olla mukana lastenlasten syntymässä - huokaisen, sillä tehtävä ei ole helppo. Jännitin Annan syntymää, mutta Jacobin syntymässä olin jo varmempi, kuten Johanin, Salomonin ja Marian syntyessä. On kuitenkin eri asia olla mukana synnytyksessä kuin olla synnyttämässä. Taustalla aina pelko pahimmasta, jonka olen kokenut kolmasti. Sitä en haluaisi kokea isoäitinä.

Kutsuin lukkari Matts Blombergin käymään luonani, jotta saan luovuttaa Rälssiemännän muistion hänen kauttaan miniälleni. Samalla lukkari voi katsoa Jacob-pojan ja lastenlasten voinnit.

***Anna Tolsan** perhe ja suku asuu lähellä Mäntlahdessa (isovanhemmat Kuorsalosta ja Husulasta) ja tuntee sukumme hyvin - kuten me tunnemme isäntä Jacob Tolsan perheen; molempien perheiden vanhemmat ja lapset ovat saman ikäisiä - pienen kylän ja saaren tuttuja. Annan on nyt hyvä tutustua tarkemmin Pihlhjerta-sukuun ja rälssiemäntien perinteisiin, joita tässä hieman pohdin. Siten on helpompi ymmärtää ja omaksua säätyläissuvun tapoja sekä jatkaa perinteitä.*

Rälssiemännän historiallinen tehtävä

Rälssiemännän muistion mukaan emännän tehtäviin kuuluu paljon uutta ja merkittävää, jotka oppii ajan myötä lukemalla edellisten emäntien muistiinpanoja.

Anoppini Johanna Huggut asui ensimmäiset vuodet taloudessamme muutettuani Pyötsaaren emännäksi. Hän seurasi ja tuki kehitystäni isännän puolisona ja rälssiemäntänä. Selvisin tehtävistäni mielestäni vain vähäisillä moitteilla, olinhan luonteeltani ja tavoiltani saaristolainen. Joskin, siitä jo aikaa, kun puolisoni solmi naimakaupat Kuorsalossa 1775 isäpuoleni Josephin ja äitini Evan kanssa. Myötäjäisiini kuului mm. uusi vene, kapiroarkku sekä hieman rahaa. Häitämme vietettiin molemmissa saarissa; miehet soutivat veneillä kilpasilla Kuorsalosta Pyötsaareen morsianta hakemaan; voi sitä iloa ja riemua! Alussa jännitin uuteen sukuun ja saareen muutettuani, mutta Pihlhjerta -suku oli tuttuja saaristolaisia: isäni Matts Eliassonin sukua oli ollut piikomassa ja renkinä Pyötsaaren rälssitilalla anoppini Johannan ollessa lapsi 1730-luvulla.

Kirjoittaminen Rälssimuistio on ollut vaativat tehtävä alusta asti; ensin kului muutama vuosi ennen kuin opin kirjoittamaan ja sitten tekemisistään piti olla vaiti. Onneksi aikaisemmat muistiinpanot helpottivat ja ohjasivat tekemistä. Aikaa vain ei ollut tarpeeksi, ehdin kirjoittamaan vain tärkeimmät asiat iltamyöhään. Hyvä niinkin.

Kultaiset ohjeet Luettuani rälssiemännän kultaiset ohjeet olin ilahtunut ja yllättynyt; miten hienosti suvun naisia opastettiin perheen, lasten ja suvun kasvatuksessa, hiljaisena tietoisuutena. Kuulua harvoihin, jotka tiesivät ja ymmärsivät suvun perinteitä ja asioita – ja olla harvoina emäntinä jatkamassa perinnettä. Kultaiset ohjeet antoivat puolisolalle rauhan tilan vaativien tehtävien suorittamisessa, ja siten itse sain keskittyä lasten kasvatukseen ja ohjaamiseen. Näistä asioista ei yleensä puhuta, kuten monista muistakin perheen ja suvun asioista. Muistioon kirjoittaminen on siten vaiettujen asioiden merkitsemistä ja siirtämistä tuleville sukupolville. Hieno tarkoitus.

Vaikeimpia asioita oli mielestäni itsestäni huolehtiminen, sillä siihen ei ollut aikaa. Harvoin kävelin omalla ajallani saaren rantoja, ihastelin luonnon kauneutta ja sen lintuja pesineen. Tontin merenpuoleiselta kalliorannalta näkyi kotisaareni Kuorsalo; siihen istahdin ja ajattelin omaa elämääni ja suunnittelin. Omaa aikaani oli saunomiset ja uimiset. Tunti tai kaksi omaa hetkeä riitti, siten tiesin, että elän omaa elämääni perheyhteisössä. Rälssiemännän Kultaiset ohjeet ovat mielestäni ajattomia, ne sopivat hyvin myös tuleville emännille, tuottavat hienoa käytöstä, jota on kunnia viedä eteenpäin ja joka varmasti huomioidaan.

Puoliso, isäntä Märten Naimakaupat oli tehty miesten kesken Kuorsalossa, joten siihen en voinut vaikuttaa. Puolisoni oli ja on Pyötsaaren omistaja, joten hieman arastelin naimakaupoista kuulleessani. Kuulun hyvään säätyyn talollisen tyttärenä, ja tiesin osani. Ensinäkemältä ja kuulopuheilta Märten vaikutti kaukaiselta, hän oli kookas ja pitkähäkö verrattuna saaristolaisiin, jotka ovat yleisesti lyhyempiä ja tanakampia. Mielikuvani Märtenista oli vahva ja luotettava, ja se on säilynyt koko liittomme ajan. Siitä pidän ja siihen olen liimaantunut. Itse olen puolisooni verrattuna keskipituinen, rauhallinen ja vaatimaton, joskin tahdokas. Puolisoni on tummatukkainen ja minä vaaleampi. Olemme sopivan erilaisia, yhä.

Puolisoni on yhteiskunnallinen vaikuttaja ja tekee päätöksiä eri yhteyksissä, mm. kirkon asioissa. Julkisissa tilanteissa saan olla mukana, ja osoittaa säätytaitoni.

Olen kunnioittanut puolisoani ja hänen sukuaan näinä 30 vuotena. Emme ole ehtineet paljon yhdessä viettämään aikaa, johtuen perheyhteisön koosta sekä miesten ja naisten tehtävien luonteesta. Miehet ja pojat hoitavat talon, kalastuksen ja tilan ulkoiset tehtävät, kun naiset ja tytöt toimimme kodin piirissä lasten ja taloustehtävien sekä ompelusten kanssa. Niitä riittää joka päivälle, aamusta iltaan, kuten miesten tehtäviäkin. Liittoamme en ole katunut 30 vuoden aikana hetkeäkään. Luottamus ja rakkaus ovat minulle sama asia, siitä keskustelin useaan kertaan äitini kanssa. Hän tuki aina minua näkemyksessäni. Mitenköhän puolisoni omasta puolestaan sanoisi asiasta?

Perhe ja lapset Suurperhe on minulle uusi asia, yhdeksän lasta synnyttäneenä ja kuusi lasta kasvattaneena voin todeta tehtävän vaativaksi verrattuna lapsuuden kotiini, missä oli tilaa ja vain muutamia lapsia. Lapsen syntymä on ihme, vaikea ja kaunis. Jokaisessa synnytyksessä on anoppini ja/tai äitini Eva ollut mukana paitsi Evan ja Helenan. Esikoistyttären hätäkaste 1776 ja kaksoispoikien Thomaksen ja Jacobin menehtyminen päivän ikäisenä oli järkytys, vaikka tiesin että lapsia menetetään yhä synnytyksissä hyvästä valmentautumisesta huolimatta. Odotusaika ja syntymä ovat naisen merkittävimpiä asioita, kun suru saapuu syntymän jälkeen, ei mikään tunnu auttavan. Näitä olen pohtinut Kuorsalossa haudoilla käydessäni.

Onneksi elossa ovat perilliset: Matts, Johan, Anna, Erik, Eva ja kuopus Helena!.Heissä näen elämän tarkoituksen ja merkityksen. ja nyt saamme iloita isovanhempina lapsenlapsista, joiden syntymässä olen saanut papin luvalla ja siunauksella olla mukana. Ohessa havaintoja lapsistamme:

Matts on kuin isänsä, kookas, pitkä ja määrätietoinen mies, luotettavan ja turvallisen oloinen. Isäntä Märten on ohjannut pojan tilan tehtäviin jo nuoresta iästä. Rälssitilan talous ja organisointi sekä tilan kunnosta huolehtiminen ovat Mattsin tulevaisuuden tehtäviä esikoispoikana, perijänä ja suvun jatkajana. Hänellä puoliso lapsineen, kuten nuoremmalla veljellä Johanilla.

Johan on kuin Kuorsalon sukuani; vaaleampi ja tanakampi kuin isänsä ja veljensä. Johanin kanssa tunnen oloni läheiseksi, hän on ihmisten kanssa hyvin toimeen tuleva, joustava ja huumoripitoinen. Johan on käynyt mielellään kanssani Kuorsalossa tapaamassa äitini perhettä ja auttanut siellä tarvittaessa. Kotitilalla Johan hoitaa tilan eläimiä ja kalastukseen liittyviä tehtäviä. Siihen isäntä on ollut tyytyväinen - jokaiselle pojalle on löytynyt sopivia vastuita tilan moninaisissa

tehtävissä. Johan kuuluu tulevaisuudessa tilan isäntiin ja suvun jatkajiin puolisonsa Evan ja kolmen perillisansä kanssa. Vielä mahdumme saman katon alle jonkin aikaa, kunnes talon laajennus on valmis.

Erik Hänessä oli Pihlhjerta-suvun piirteitä: tomera, vaativa, melko teräväsanainen. Itse en ole niin vaativa ja terävä, joten sellaisen luonteen kasvattaminen on vaativampaa. Erikille katsoimme hänen kotitilalla vielä asuessaan tehtävät kalastuksen parista, sillä rannalle ja vesille hänen oli aina mieli pienestä asti. Erik tunsi kalat ja verkot, sekä vuodenaikojen sääolosuhteet. Johanin kanssa ovat harjoitelleet. Meren kautta hän sitten löysi tiensä kavereineen itärajan taakse 1806. Toivomme, että jonakin päivänä kuulemme hänestä jotakin....

Anna Lisa on kuin Erik-veli, ja ovat kuopustytär **Helenan** kanssa pihlhjertalaisia, knaappeja. Anna Lisa on auttanut taloustöissä, puutarhassa ja kotieläinten hoitamisessa: hän tekee hyvää ruokaa, hilloaa ja mehustaa, pesee pyykit ja hoitaa perheen (ja veljesten) pienempiä tarvittaessa. Helenalle sopivat parhaiten eläinten ja hevosten hoitaminen, sillä tomerana hän tarttuu tehtäviinsä pelkäämättä eläinten suurta kokoa ja voimia.

Eva on saman luonteinen kanssani, sanoisin. Hän auttaa mielellään sisartensa hoitamisesta, neuloo ja osallistuu kodin askareissa sekä yrttipuutarhan kasveissa. Eva on siro, puhuu keveästi, laulaa ja loruilee lapsille. Mielelläni näen hänet lähelläni tuvan tehtävissä. Lintujen elämästä olen hänelle kertonut Kuorsalossa käydessämme, tyttäreni hassuttelee harjoittelemalla eri lintujen ääniä retkillämme.

Isäntä pitää tyttäristään silminnähdän, mutta pojat ovat olleet luonnollisesti hänelle ensisijaisia, sillä he ovat tulevia Pyötsaaren tilan isäntiä, tyttäret lentävät lähiseudulle aikanaan.

Totean, että kaikki kuusi lastamme ovat erilaisia, jokaisella oma luonteensa ja paikkansa perheessä niin iän kuin luonteensa puolesta. On väärin tuoda esille ketään, mutta sitenhän me ihmiset elämme; Johan ja Eva ovat selvästi minun sukuani, kun Matts, Anna, Erik ja Helena kantavat vahvasti isänsä geneejiä, knaappeja. Kaikki ovat hyviä ja ahkeria omine taipumuksineen. Lukkarin kanssa olen näistä kasvatusasioista useaan otteeseen keskustellut, sillä heidät on pitänyt saada suorittamaan tehtävänsä ripille käydessään – ja kuopustytär Helenan vuoro

on pian. Lapsenlapsista Anna ja Maria ovat isoäidin silmänteriä, nupussaan elämässä. Kiehtovaa on nähdä aikanaan, miten kukin kehittyy ja kasvaa aikuiseen elämään!

Knaapeista vain muutama sana; *Knaappi-syntymämerkki on mielestäni uskomusasia, jota synnytyksessä tuotiin esille Husulassa. Vaikeina Pohjan sodan aikoina harrastettiin salatieteitä ja mystiikka, joka loi erilaisia uskomuksia elämän arjessa selviytymisessä. Joskin on tosi, että osalla lapsillamme (Matts, Johan, Anna ja Erik) on havaittavissa syntymämerkki, jonka anoppi Johanna heti synnytyksen jälkeen ääneen ilmaisi. Mielestäni kyseiset lapset ovat enemmän Pihlhjertan sukua kuin ne, joilla ei ole syntymämerkkiä, mutta en usko niillä olevan mitään merkitystä. En ole asiasta maininnut kuin tässä muistiossa. Jokainen itse pääättelee ja uskoo asiaan tai ei²*

Kirkossa käynti on sujunut melkoisella lapsilaumalla vaihtelevasti, kesän kirkkokäynnit ovat olleet helpompia, silloin on vähemmän vaateitettavaa kuin talvella pakkasten ja lumen aikaan. Hyvin olemme ehtineet ja käyneet Maria-kirkossa vaadittavat käynnit (vähintään kaksi kertaa vuodessa) ja nuoret ovat suorittaneet Huoneentaulun merkittävimmät opit hyväksytysti. Kunpa papit tietäisivät mikä työ ja matka meillä on lauman kanssa !

Husulän sukua lasten serkkuineen olemme tavanneet kirkon käynnin yhteydessä, lukuisissa ristiäisissä, vihkiäisissä ja siunaustilaisuuksissa. Husulan sukulaiskäynneistä olen iloinnut, silloin saamme nähdä lähimmäisiä ja laittaa kauneimpia vaatteita päälle arkisten pellavien ja huivien sekä lämpimien villavaatteiden sijaan. Vieraillessamme Husulassa olemme tarvinneet useinkin isompia tiloja, joita meillä Pyötsaareissa ei ole. Husulassa on laajemmat tilat ja suuremmat tuvat tapahtumille, joihin osallistuu uskomaton määrä lähimmäisiä. Huokaisen aina kotiin palatessamme, ja silloin oma elämä tuntuu hyvältä ja sopivalta.

Kihlat ja naimakaupat Onnistuneita ja myönteisiä naimakauppoja on suvussa riittänyt niin omille kuin veljesten perheille. Emäntänä on mukava seurata naimakauppojen etenemistä, ja tärkeissä kohdin saan sanoa oman mielipiteeni. Naimakaupat on helpompaa solmia myönteisesti, kun tuntee puolisoehdokkaan.

² Tekijäkin on kirjoittaessaan pohtinut Knaappi-syntymämerkkiä, jonka isoäiti Helmi Pihlhjerta havaitsi [minulla] saunassa 1958 ja mainitsi siitä äidilleen Maria Pihlhjertalle. Uskoako vai ei?

Joustavasti on tähän mennessä naimakaupat sujuneet – mutta Annan ja Erikin kanssa naimakaupat ovat vielä tekemättä, sillä puolisoehdokas ei ole ollut joko isännille tai taustalla vaikuttaville emännille mieluisia - en ole varma löytyykö sopiva isäntä tai emäntä.

Kantaäiti Johanna Huggut

Päätän muistion kirjoittamisen rälssitilan kantaäiti Johanna Huggut'iin, joka on merkittävin henkilö puolisoni ja oman äitini Evan lisäksi. Äitiäni en voi verrata anoppi Johannaan, sillä heillä on elämässään ollut aivan erilainen kohtalo ja tehtävä. Pikku vihan vuosina 1741-43 ja sen jälkeen menetyksistä selvinnyt Johanna Huggut Husulan suvun kanssa jaksoivat kasvattaa perillisensä palaten Pyötsaareen 1774 elvyttäen sen elämän.

Johanna Huggut on ollut vahva ja tomera; hän on synnyttänyt kahdeksan lasta maailmaan menettäen niistä neljä Husulassa; Erik-pojan ja kolme Anna-tytärtä, Eloon jääneet perilliset asuvat nyt kanssamme Pyötsaaressa perheineen; puolisoni Märten, veljet Henrik ja Erik sekä tytär Maria K. Tänäpä Pyötsaaren tila on kuin pieni kylä lapsineen ja taloineen.

Useita lapsia synnyttänyt äitini Eva (4 lasta) ja minä (9 lasta) olemme hiljaisempia ja vaatimattomampia kuin vahvaluonteinen anoppini, mutta vastakohtaisuus täydentää ja toimii mielestäni hyvin yhteisössä, missä on paljon ihmisiä ja opittava tulemaan toimeen.

Johanna Huggut synnytysapuna

Säätyläisemäntä Johanna Huggut'in vahvuus ja merkittävyys liittyy mielestäni hänen toimintaansa synnytyksen ja odotusajan edistämisessä saaristo-olosuhteissa, missä ei voi etukäteen tietää tarkkaa lapsen syntymää. Lapsenpäästäjä (kätilö) kutsutaan yleensä oletettua synnytyspäivää varhemmin, jopa viikkoa ennen synnytyksen ajankohtaa. Tyttäreni Elisabetin syntyi kuukautta ennen laskettua aikaa hätäsynnytyksenä marraskuussa 1776, silloin ammattiapu ei ehtinyt kohtalokkain seurauksin. Tilanne oli perheellemme ja varsinkin tulevalle isoäiti Johannalle traumaattinen kokemus; lapsenlapsi menehtyi hänen käsiinsä. Minulle esikoisen menetys ja anopilleni ensimmäisen lapsenlapsen menetys aiheutti meille pitkään kestävästä surutyönä.

Tilanteesta anoppini Johanna Huggut selvisi kertomansa mukaan perehtymällä lapsenpäästöön saaristo-olosuhteissa (1776-78). Synnytysavustajan taito oli hallittava kiireisissä tilanteissa lapsen ja äidin hyväksi. Lukutaitoisena Johanna Huggut perehtyi ajankohtaiseen aiheeseen tietoisena, että ammattitaitoisia kätilöitä oli alettu kouluttaa Tukholmassa 1600/1700-luvun vaihteessa. Ammatti, johon valittiin naisia miesten sijaan.

Esikoislapsenlapsen Elisabetin syntymän aikaan Suomessa 1776 oli 15 tutkinnon suorittanutta kaupunkilaiskätilöä (pääasiassa läntisessä Suomessa), kun maaseudulla toimi vain 3 tutkinnon suorittanutta kätilöä. Ensimmäisiä kätilöitä Haminassa oli Vehkalahden notaari S. Hellströmin [leski]rouva Margaretha Hellström, joka oli saanut kätilöoikeudet kesäkuussa 1762 (aikana, jolloin lapsikuolleisuus oli korkea). Hän oli ollut mukana myös Husulan knaappien synnytyksissä, mutta Pyötsaaren perillisten syntymän aikaan hän oli jo ikääntynyt eikä toiminut enää työssään. Anoppini Johanna Huggut kertoi minulle käyneensä kätilö Margaretha luona esikoistyttäremme syntymän jälkeen kuulemassa ja ottamassa oppia tulevia perillisten syntymätilanteita varten. Hän sai neuvoja mm. yrteistä ja rohtojen käytössä, hauteista ja kääreistä sekä joitakin synnytysoppaita käyttöönsä; mm. (Margarethan) 1700-luvun ammattikätilön oppikirjoista ”Den Swenska Wälöfwade JordGumman” sekä Mikael Agricolan Rucouskirian osan ”Agricolan yrtit”, missä oli tietoa terveyttä tuovista kasveista, niiden esiintymisestä ja käytöstä 1500-luvulla.

Anno Domini 1810

Luovuttaessani Rälssiemännän muistion, olen saanut seurata anoppini, leskiemäntä Johannan kouluttautumista ja toimintaa Pyötsaassa. Olen todennut, että enää vain harvoin on tullut tilanteita, jolloin suvun raskaana olevat naiset olisivat vaikertaneet vaivojaan raskauden aikana, synnytyksessä tai sen jälkeen. Kiitos kantaäiti Johannalle, joka oli lukenut ja opiskellut alan kirjoista ja Vehkalahden lapsenpäästäjiltä tärkeitä taitoja; yrtejä, yrttijuomia, hierontaöljyjä ja liikunta- sekä imetysohjeita, jotta synnyttäjä onnistuisi terveiden perillisten maailmaan saattamisesta. Se on ollut naisten tärkeimpiä tehtäviä ja velvollisuuksia 1700-luvulla, jolloin lapsia syntyi perheisiin joka toinen vuosi. Heistä on menehtynyt kuitenkin puolet joko synnytyksessä, lähipäivinä synnytyksen jälkeen tai lähivuosina bakteereihin tai kulkutauteihin.

Anoppi Johannalta olen perinyt raskausajan tarvikelaukun, johon kuuluu oppaiden lisäksi lista puutarhassa kasvavista yrteistä, kasveista ja niistä valmistettavien rohtojen ja voiteiden sekä juomien ohjeet. Yrtit ja rohdot auttavat raskauden ajan rentoutumisessa ja jännityksessä, nopeuttavat ja edistävät synnytystä kuten mm. tee ja viina.

Pyötsaaren kasvi- ja yrttitarhassa on Johanna on kasvattanut mm. Auringonkukkia (perusöljy) mielihyvää kohottavaa Ruusua, rentouttavaa Salviaa, vadelman lehtiä, Fenkolia, Piparminttua, Sitruunaruohoa ja Sitruunamelissaa sekä hormonoimintaa vahvistavia Poimulehtiä, puhdistavaa Laventelia ja kehoa ravitsevaa Nokkosta. Lähimetsiköstä kerätään mustikoita ja puolukoita vahvistavia mehuja varten. Kuumana käytettäviin juomiin lisätään hunajaa. Vaikeisiin synnytyskipuihin Johanna käytti apteekkarilta saatavia unikkopohjaisia kasvilääkkeitä, jotka rauhoittavat synnyttäjää.

1776-1810 rälssitilan perillisille on syntynyt 32 lasta: 14 poikaa ja 18 tyttöä, joista 10 menehtyi syntyessään tai ensimmäisten kuukausien aikana. Olemme saaneet lapsikuolleisuuden pienenemään Pyötsaassa - mutta olen hyvin pahoillani, jos yksikään lapsi menehtyy syntymässä tai sen jälkeisinä päivinä taitamattomuuteen, tietämättömyyteen, ruokiin liittyviin bakteereihin tai kulkutauteihin. Me Pihlhjerta-suvun isoäidit, äidit ja tyttäret olemme apuna synnytyksessä nyt ja tulevaisuudessa terveiden äitien ja lasten tulevaisuuden puolesta – rälssiemäntä Johanna Huggut'in perinteiden ylläpitäjinä.

Pyötsaassa lokakuussa 1810

Rälssitila Pihlhjertan emäntä Maria Mattsdotter Korjus

Mårten Pihlhjerta-Jaakkolan puoliso

[isäntä Mårtenin puumerkki]

Vehkalahden lukkari Blomberg saapui Marian luokse hänen allekirjoitettuaan Rälssiemännän muistion. Matts Pihlhjerta-Jaakkolan puoliso Anna Tolsa saisi peltilaatikon lähipäivinä. Maria ja miniä Anna eläisivät samassa taloudessa ja käyttäytyisivät kuin Rälssiemännän muistiota ei olisi olemassakaan – siten anoppi Maria oli elänyt oman anoppinsa Johanna Huggut'in kanssa. Hiljainen tietoisuus siirtyisi kuin salaa seuraavalle sukupolvelle.

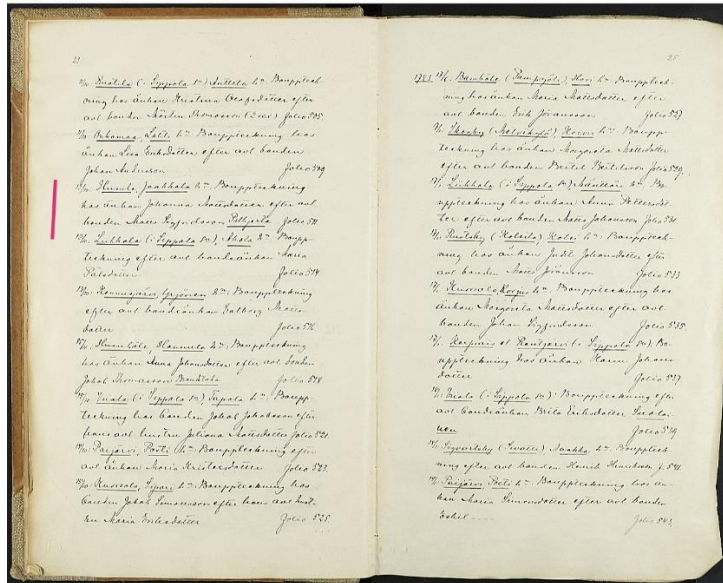
Tarkistettuaan musteen, kynän ja sidottuaan nauhalla kirjoittamansa paperit niteeksi Maria huokaisi ja ojensi laatikon ja palkkion lukkari Blombergille rupateltuaan ensin ajankohtaiset kuulumiset ja tarjottuaan kahvit hyvälle tuoksuvien ja maistuvien rusinapullia kera.

Muistiinpanot jatkuvat uuteen sukuun vihityn Pihlhjerta-rälssiemännän käsissä 125 vuoden perinteen mukaisesti.

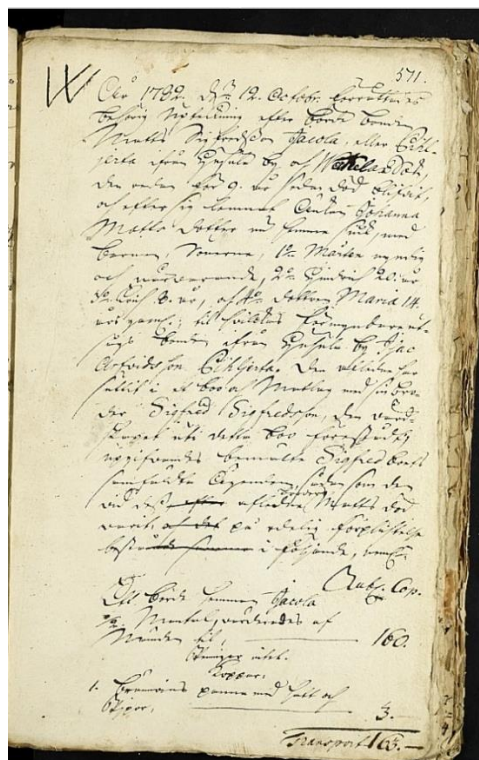
LIITEDOKUMENTIT JA KUVAT:

Etusivu > [Kymin tuomiokunnan arkisto ... 176 Vehkalahden pitäjän perunkirjoitukset](#) (lähdeviite)

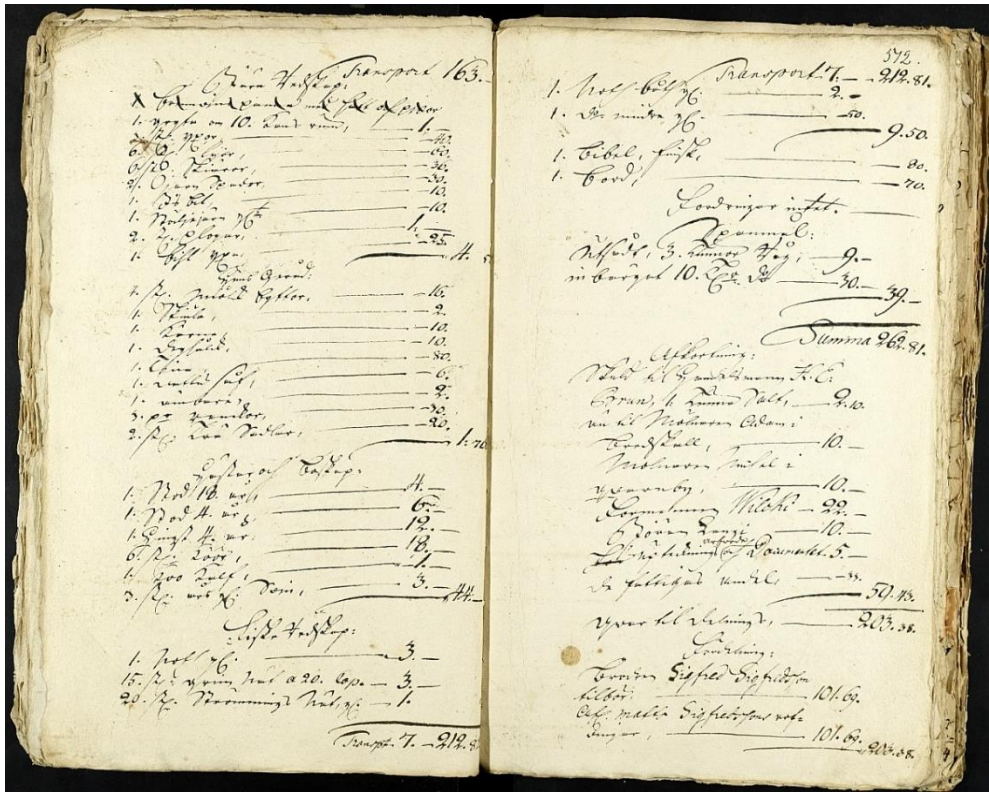
14 Edellinen Seuraava Talleta <Sisällysluettelo 11.10.178:

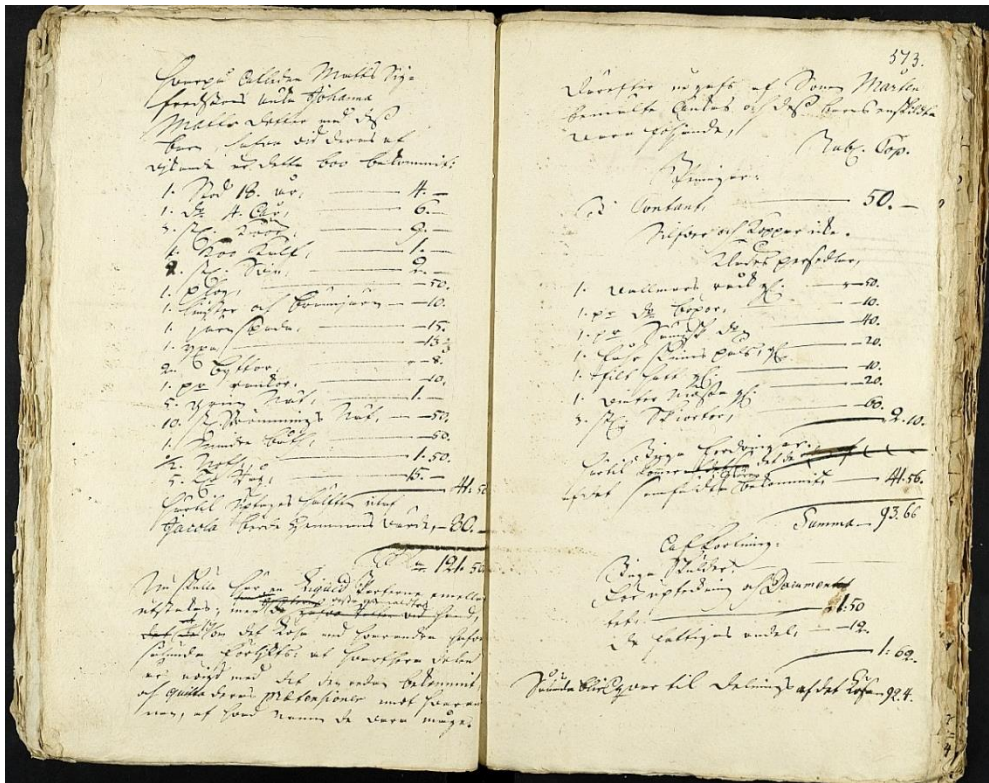
Kuva 69. Perunkirjat sisällysluettelo: 12.10.1782 Husula Jaakkola, leski Johanna Mattsdr, Matts Sigfridsson Pihlhjertan leski. Kuvakopio digihakemisto: Kymin tuomiokunnan arkisto, 176 Vehkalahden pitäjän perunkirjoitukset 1742-97.

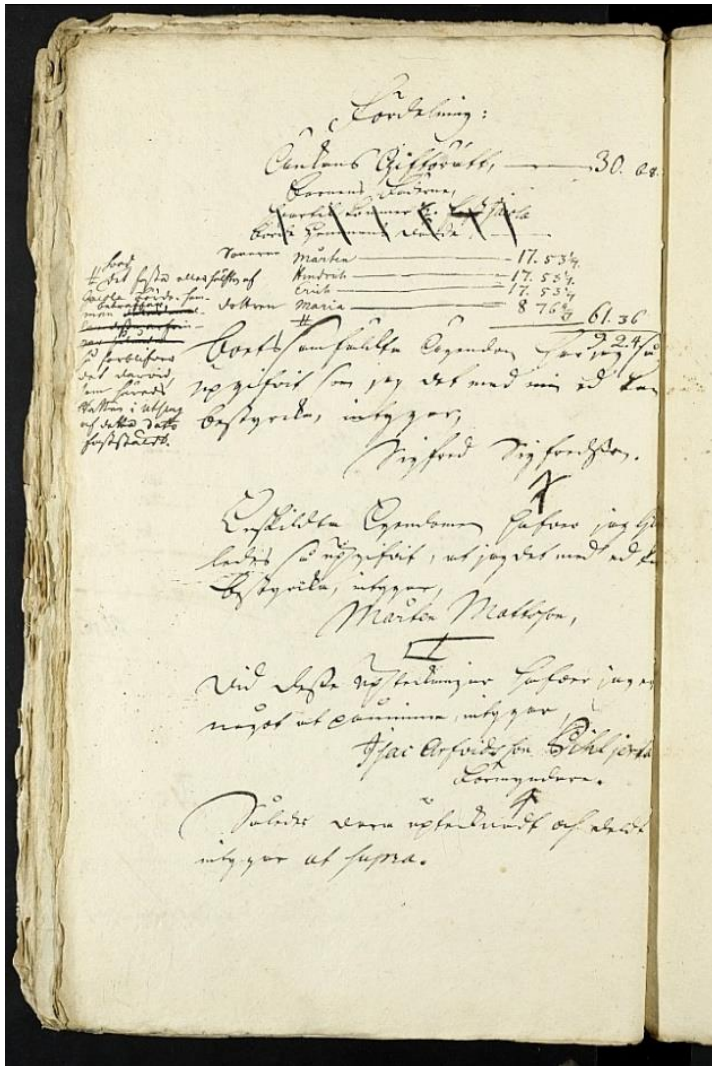
Kuva 68. Perukirjan 12.10.1782 sivu 541 (1/6). Kuvakopio; digiarkisto Vehkalahden pitäjän perunkirjoitukset.

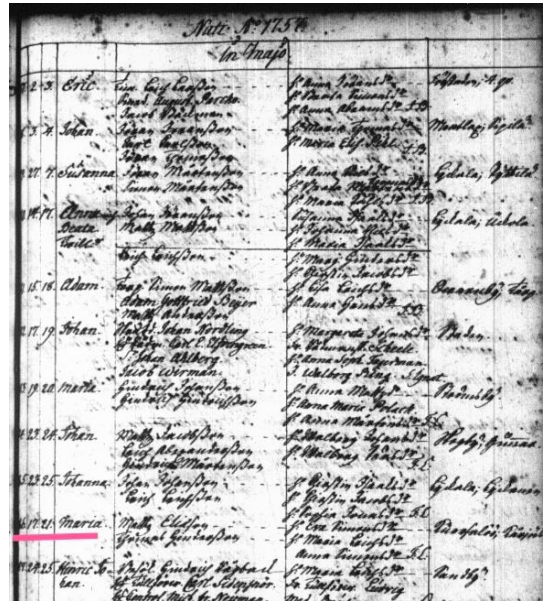
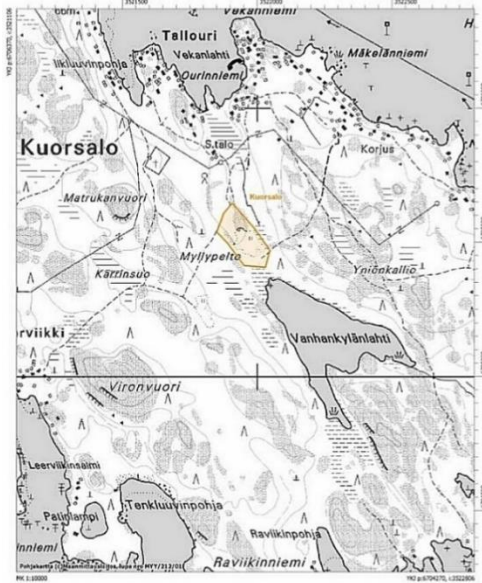
Kuva 70. Perunkirjan 1782 sivut 2-3/6 (541-542). Kuvakopio digiarkisto Vehkalahden pitäjän perunkirjoitukset.

Kuva 71. Perunkirjan 1782 sivut 4-5/6 (542-543). Kuvakopio; digiarkisto Vehkalahden pitäjän perunkirjoitukset.

Kuva 72. Perunkirja 1782 sivu 544 (s. 6/6) allekirjoituksineen ja perintöosuuksineen (Märten, Henrich, Erich ja Maria). Kuvakopio Vehkalahden pitäjän perunkirjoitukset, Digiarkisto.

Kuvat 73 ja 74. Vasemmalla Kuorsalon saarikuva (Maanmittaushallitus), saaren koillisrannalla Korjuksen tila ja talo (vanhankylänlahdella aik.). Oikealla kuvassa 73. Maria Mattsdotter Korjus syntyi toukokuussa 1757 Kuorsalossa. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto, syntyneet ja kastetut.

Kuva 75. Kuorsalon pääkirja 1756-63: **Maria** Mattsdr Korjus sekä vanhemmat isä **Matts** Eliasson Korjus ja äiti **Eva** Simonsdr. (Sipari). Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto, Kuorsalo.

Kuorsalo.
Korjus Lommi

Dec.	Symb.	Or-D	Conf.	Jan-D	May	Orst	Quoyl	Kat.	1764	1765	1766	1767	1768	1769	1770
<i>kuorsalo Lommi</i>															
<i>Sigrid Nilson</i>	1x	2x	2x	2x	2x	2x	2x	2x							
<i>Eva Simonsson</i>	2x	2x	2x	2x	2x	2x	2x	2x							
<i>Maria Mattsdr</i>	3x	2x	2x	2x	2x	2x	2x	2x							
<i>kuorsalo</i>															
<i>Sigrid Simonsson</i>	1x	2x	2x	2x	2x	2x	2x	2x							
<i>Eva Simonsson</i>	2x	2x	2x	2x	2x	2x	2x	2x							
<i>Maria Mattsdr</i>	3x	2x	2x	2x	2x	2x	2x	2x							

Kuva 76. Kuorsalo pääkirja 1764-70 Korjus: Eva Simonssonin 2. puoliso Joseph Thomasson, Eva ja hänen tytär Maria Mattsdr. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

39 Edellinen Seuraava Talleta Kuorsalöö Korjus Lommi, K

Kuorsalöö Wj.
Korjus Lommi

Natus	Obit	1771	1772	1773	1774	1775	1776	1777
<i>kuorsalöö Wj.</i>								
<i>Korjus Lommi</i>								
<i>Sigrid Nilson</i>								
<i>Eva Simonsson</i>								
<i>Maria Mattsdr</i>								
<i>kuorsalöö</i>								
<i>Sigrid Simonsson</i>								
<i>Eva Simonsson</i>								
<i>Maria Mattsdr</i>								

Kuva 77. Kuorsalo pääkirja 1771-76. Korjus: Joseph, Eva ja Maria (vihitty). Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Copmulat A: 1776

6. 21.	Konstan. Barbara Persson, d. Gustaf Persson, Maria Cath. Mattsson	St. Erik	St. Erik	
7. 24.	Euf. Mattsson ky Maria Mattsson	St. Erik	St. Erik	
In Februari.				
8. 14.	Valter Mattsson ky Sofia Persson	St. Erik	St. Erik	
9. 18.	Konst. Johan Persson ky Eva Persson	St. Erik	St. Erik	
10. 18.	Anders Claes Eriksson Mademoiselle Marie Elly Sjoberg	St. Erik	St. Erik	
11. 21.	Euf. Mattsson ky Helena Persson	St. Erik	St. Erik	
In Martii.				
12. 3.	Euf. Mattsson ky Eva Persson	St. Erik	St. Erik	
13. 10.	Marten Mattsson ky Maria Mattsson	St. Erik	St. Erik	
14. 13.	Euf. Mattsson ky Maria Mattsson	St. Erik	St. Erik	
15. 27.	Maria Mattsson ky Maria Mattsson	St. Erik	St. Erik	
In Maja.				

Kuva 78. Märten Mattsson Pihlhjerta ja pig. Maria Korjus vihittiin maaliskuussa 1776. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Nati A: 1776

9. 30.	Andreas Anders Persson Marta Persson	St. Erik	St. Erik	
10. 18.	Elisabeth Marten Mattsson	St. Erik	St. Erik	
In Decembri.				
1. 1.	Maria Sofia Anders Persson ky Sofia Persson	St. Erik	St. Erik	
2. 30.	Maria Sofia Anders Persson ky Sofia Persson	St. Erik	St. Erik	
4. 7.	Anna Maria Anders Persson ky Sofia Persson	St. Erik	St. Erik	
8. 10.	Thomas Anders Persson ky Sofia Persson	St. Erik	St. Erik	
12. 12.	Elisabeth Marten Mattsson ky Maria Mattsson	St. Erik	St. Erik	
23. 25.	Thomas Anders Persson ky Sofia Persson	St. Erik	St. Erik	

Kuva 79. Elisabeth Pihlhjerta syntyi joulukuussa 1776 (menehtyi hätäsynnytyksessä, jossa oli mukana Johanna Huggut). Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Nati A: 1779

2. 3.	Maria Anders Persson ky Sofia Persson	St. Erik	St. Erik	
4. 7.	Matthias Marten Mattsson ky Maria Mattsson	St. Erik	St. Erik	
11. 11.	Helena Anders Persson ky Sofia Persson	St. Erik	St. Erik	
7. 10.	Jacob Anders Persson ky Sofia Persson	St. Erik	St. Erik	

Kuva 80. Matthias Märtensson Pihlhjerta syntyi huhtikuussa 1779. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto, Bätöö

Nati. A. 1781
Nati. A. 1781

20	21	Willelmus Eric.	hansiam Willelmus Steveri hansiam Anttoni Matti hansiam Carl Fredr. Bernhard hansiam Jac. Bruun hansiam Joh. Bruun	Mad. Margaretha Bruun hansiam Carl Erik hansiam Margaretha Sofia Mad. Catharina Johanna Madem. Carl. Elmstaven	hansiam
21	22	Johan	Martin Matti Pihljerla Matt. Fredr. Pihljerla Simeon Pihljerla Gronnd Jacobson Jacob Matti Pihljerla	hansiam Maria Matti Pihljerla hansiam Maria Matti Pihljerla hansiam Maria Matti Pihljerla hansiam Maria Matti Pihljerla hansiam Maria Matti Pihljerla	hansiam
22	23	Eric		hansiam	hansiam

Kuva 81. Johan Mårtensson Pihljerla syntyi maaliskuussa 1781. Kuvakopio Vehkalahten srk digiarkisto Bätö.

Nati. Anno 1783.

11	12	Ulrica	hansiam hansiam hansiam hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam hansiam hansiam	hansiam
12	13	Johanna hansiam	hansiam hansiam hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam hansiam	hansiam
14	20	Ronaria	hansiam hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam	hansiam
17	20	Simons	hansiam hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam	hansiam

Kuvat 82. Anna Lisa Mårtensdr Pihljerla syntyi elokuussa 1783. Kuvakopiot Vehkalahten srk digiarkisto Bätö.

Nati Anno 1787.

8	9	Helena	Matti Matti Pihljerla hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam	hansiam
11	12	Maria Catharina cajsta	hansiam hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam	hansiam
8	14	Halborg	hansiam hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam	hansiam
13	14	Mathias	hansiam hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam	hansiam
14	17	Eröck	hansiam hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam	hansiam
16	17	Simons	hansiam hansiam hansiam	hansiam hansiam hansiam	hansiam

Kuva 83. Erich Mårtensson Pihljerla syntyi 1780. Kuvakopio Vehkalahten srk digiarkisto Bätö.

Nati Anno 1790

16	Eva	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
17	Eva	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
21	Johannes	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
28	Maria	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
28	Thomas	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus

Nati Anno 1790

29	29	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
29	29	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
27	30	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
19	29	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus

In Junio

Kuvat 84 ja 85. Kaksoset Thomas ja Jacob Pihlhjerta syntyivät toukokuussa 1790 (vas.), mutta menehtyivät joulukuussa alle vuoden ikäisenä 1790 (oik.). Kuvakopiot Vehkalahden srk digiarkisto Bätö.

Nati & Baptizati An 1792

17	Eva	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
19	Eva	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
19	Thomas	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus

Kuva 86. Eva Mårtensdr Pihlhjerta syntyi joulukuussa 1792. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Nati & Baptizati An 1796

5	6	Thomas Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
6	6	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
9	9	Anna Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
6	9	Matthias Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
7	9	Catharina Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
8	9	Anna Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
8	9	Maria Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
9	9	Thomas Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus
4	10	Helena Pihlajta & Maria Maria	St. Petrus & Paulus

Kuva 87. Helena Mårtensdr Pihlhjerta syntyi helmikuussa 1796. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO 1810-1835

Wärd ANNA Jacobsdr Tolsa Mäntlahti ja

Wärd MATTS Mårtensson Pihlhjerta-Jaakkola

Bätö - Pyötsaari

Kuva 96. Bätö - Mäntlahti

Kuvakopio <https://maps.arcanum.com>

RÄLSSIEMÄNTIEN MUISTIO 1810-1835

SUKUPUU

Wärdinna **Anna** Jacobsdotter Tolsa, Mäntlahti (27.11.1777-12.12.1838)

Wärd **Matts** Mårtensson Pihlhjerta-Jaakkola T1753 Båtö (4.4.1779-20.8.1815)

Yhteiset lapset: Anna Elisabet Mattsdotter (1804-1877) Elimäki ja Jacob Mattsson T1754 (1810-1856) Båtö

Pihlhjerta [Jaakkola] Frälsehem Båtö

Wärd LB Matts Mårtensson ja wärdinna Anna Jacobsdr Tolsa

Anna E. Mattsdotter **Jacob Mattsson**
1804-1877 1810-1856

Wärdinna ANNA Jacobsdotter TOLSA:n vanhemmat: isä Jacob Thomasson Tolsa (1747-1810) Mäntlahti, äiti Maria Johansdotter Pihlhjerta-Heikkilä Husula (1755-1811). Yhteiset lapset (Annan sisaret): Johan Tolsa 1776-1836, [Anna Tolsa 1777], Samuel Tolsa 1791, Helena Tolsa 1791-1837, Elisabeth Tolsa 1795 ja Erich Tolsa//, Mäntlahti.

ANNA Tolsan isovanhemmat: (isän suku) isoäiti Maria Simonsdotter Kuorsalo, isoisä Thomas Jöransson Tolsa Mäntlahti; (äidin suku): isoisä Johan Eriksson Pihlhjerta-Heikkilä 1707 Husula, isoäiti Maria Nilsson Brandstaka-Stöder 1728 Töytäri.

Wärd MATTS Mårtensson Pihlhjerta-Jaakkolan vanhemmat: isä Mårten Mattsson Pihlhjerta-Jaakkola (1726-73) Husula, äiti wärdinna Johanna Mattsdotter Huggut 1732-1806 Båtö. Yhteiset lapset (Mattsin sisaret ja veljet): Elisabet 1776//, [Matts 1779-1815], Johan 1781-1842, Anna Lisa 1782-1882, Erik 1787-1806?, kaksoset Thomas ja Jacob 1790//, Eva 1792-1857 ja Helena 1796-?

Vehkalahden lukkarit: 1805-17 Matias Blomberg ja Gustav Forsblom 1818-60.

PYÖTSAARI Anno Domini [1810] 1812

Minä Anna Jacobsdotter Tolsa synnyin joulukuussa 1777 Mäntlahden Jacob Tolsan ja Husulasta vihityn Maria Pihlhjerta-Heikkilän perheen toisena lapsena. Äitini puolelta olen knaappisäätyä ja isäni puolelta talonpoikaissäätystä, joka on yhteiskunnassa tärkeä perusasia tuntea. Meitä oli yhteensä kuusi lasta, joista esikoispoika Johan oli minua vuoden vanhempi, sisar Helena 6 vuotta nuorempi, veli Samuel 14 vuotta nuorempi ja sisar Lisa 18 vuotta nuorempi. Keskimmainen veli Erich menehtyi pian syntymän jälkeen, hänestä minulla ei ole mielikuvaa eikä muistoa kuin sukuhaudan risti Kuorsalossa. Perheestäni minulla on valoisa mielikuva, siinä tapahtui paljon. Tehtäviini perheessä kuului nuorempien sisarusten silmälläpito ja hoitaminen; Helenan, Samuelin ja Lisan. Siinä olikin puuhaa koko nuoruudessa Pyötsaareen siirtymiseen asti.

Tolsan tila sijaitsee Mäntlahden vanhan kylän alueella, vilkkaan Tukholma-Turku ja Viipurin rantatien pohjoispuolella, joen varrella. Siellä on 1400-luvulta asti ollut samat kantatilat, joskin 1700-luvun sotien aikana autioituneena (Iso viha ja Pikku viha). Rauhan solmimisen jälkeen toiminta elpyi ja Kuorsalosta kotoisin oleva isoisäni (Simonsson) osti perintötilan ja jatkoi viljelyksiä palatessaan Kuorsalosta mantereelle.

Tolsan tilalla on maanviljelys ollut pääelinkeinona (kalastus lisäksi), kuten muillakin vanhan kylän tilallisilla rantatien pohjoispuolella. Lisäksi Mäntlahdella on itään ja länteen matkaaville kievari- ja majoitustoimintaa sekä posti Yrjösten tilalla. Kylänlahden satamassa rantatien eteläpuolelle on armeijaväen asutukseen rakennettu Puustelli, jonka tehtävistä on vastannut Sipilän isäntä perheineen. Puustellissa asuvat mm. aatelist, upseerit ja sivistynyt väki Ruotsi-Suomesta, Venäjältä ja Euroopasta.

Kotitalomme oli tilava ja mielestäni jopa hienosti sisustettu, ja äitini piti meidät aina hyvin pukeutuneina ja siisteinä. Perheessämme oli koko nuoruuden ajan elämää ja vilskettä aamusta iltaan. Vietimme aikaamme pelloilla, puutarhassa ja tilan eläimiä hoitaen kesät, talvikautena teimme käsitöitä ja taloustehtäviä äidin ohjeiden mukaan – lukemisen, kirjoittamisen ja laulamisen lisäksi. Nuorempien sisarusten, Helenan ja Liisan kanssa opimme käteviksi ennen siirtymistäni

emännäksi Pyötsaareen 1802. Kotona veli Samuel seurasi ja opetteli isovelji Johanin kanssa Jacob-isän tehtäviä tilalla: työt ja pojat omissa tehtävissään äidin ja isän silmien alla: isä perheen päänä, äiti lasten kasvattajana ja opettajana. Siihen meidät kotona ja kirkon ohjauksessa säätyläisinä kasvatettiin.

Mutta: kun vanhempien silmä vältti, niin me sisarukset hinasimme kesällä kotimme edessä olevan joen varrelta veneen vesille ja soudimme Mäntlahden satamaan, missä vierailevat isot laivat usein seisautuivat majatalo Puustellin rantamille. Siellä katselimme elämän moninaisuutta ja näimme hienoja virkamiehiä asusteineen ja sotatarvikkeineen, kauniita myytäviä tavaroita ja kankaita sekä hienoja laivoja. Rantatien matkaajat sekä Puustellin vieraat ja asukkaat puhuivat ulkomaan kieliä: venäjää, saksaa, tanskaa ja viroa ymmärtämättä heidän puheitaan. Puustellissa ja sen lavalla myös musisoitiin ja tanssittiin haitarin ja viulun soidessa. Se oli hienoa, ja sinne päätimme joku ilta päästä mukaan.

Tulevan puolisoni Matts Pihlhjertan tapasin Mäntlahden rannalla kesällä 1801; Mäntlahden lavalla pidettiin juhannustanhuut, mihin paikalliset nuoret saivat vihdoin osallistua. Olin 22-vuotias ja vanhan kylän nuorten kanssa olimme harjoitelleet tanhuja, joita vihdoin saimme hienossa paikassa oikeasti tanssia (joskin lavan sivustalla). Siellä tapasin Mattsin ja hänen veljensä Johanin – tuttuja rälssitilallisen poikia, mutta näin heidät nyt uusien silmin! Matts oli minun suosikkini, joskaan hän ei osannut tanhuta hyvin, niin hän sanoi, mutta Johan tanssi mielikseen. Knaapeiksi kutsuivat pyötsaarelaisten asukkaita. Mitä ihmeellisin suku, sanoi veljeni Johan. Samanlaisia ovat kuin mekin, totesin hänelle, ei sen hienompia, ainakaan päälle päin – ja päätin ottaa sinä juhannuksena asiasta selvän. Ystävänä tanssi Johan Pihlhjertan kanssa, ja usutti veljensä Mattsin hakemaan minua. Vitkastellen haki, vaikka olin kuulemma kauniiksi laittanut itseni. Siitä alkoi tutustuminen ”knaappeihin”, Husulasta lähtöisin olevaan sukuun - johon äitini kertoman mukaan myös hänen puolelta kuuluin (isoäitini ja äitini olivat Husulan knaappisukua). Sitä en ollut veljelleni ja Pyötsaaren Mattsille kertonut, sillä saatoimme olla Mattsin kanssa mahdollisesti jopa lähisukulaisia, ja asiasta piti ottaa ensin selvää.

Matts oli kookas, pitkä ja määrätietoisen oloinen nuori mies, luotettavan oloinen mutta hieman etäinen. Hän kertoi olevansa Pyötsaaren tilan esikoispoika (kuten veljeni Johan) ja siten tilan tulevia tilan isäntiä ja perijöitä. Hän oli kuulemma

tiukassa seurannassa, kertoi. Matts oli ohjattu hoitamaan rälssitilan taloutta ja tilan tehtäviä, ja piti tilan väen järjestyksessä (ajattelin). Mattsille kerroin, että olen melko rohkea, taitava käsistäni ja pienemmät pidän ohjaksissani, minä Anna Jacob Tolsan perheestä. Siten esittelin itseni juhannuksena 1801, joka johti seuraavan vuoden aikana naimakauppojen neuvotteluihin, sopimiseen ja häätanhuihin kesäkuun lopulla 1802. Myötäjäisinä isäni Jacob Tolsa antoi säästöjä ja Kuorsalossa veistetyin soutu/seiliveneen, sillä oli hyvä kulkea Pyötsaaresta asioille Mäntlahteen ja Haminaan. Äitini Maria Johansdotter Pihlhjerta-Heikkilä antoi minulle mustan kukkamaalauksilla koristellun Husulan perintökappioarkun kauniine kankaineen.

Isälleni sanoin kysyttäessä, että minulle sopii siirtyä Pyötsaareen, jos vain osaavat asian neuvotella (tosiasiassa peittelin intoani). Taustalla päätöstä tukivat lukkari Wikman, äitini Maria ja tuleva anoppi Maria Korjus (kotoisin Kuorsalosta, mistä isäni suku oli myös). Myöhemmin kuulin, että saaren kantaäiti Johanna Huggut oli myös vaikuttanut naimakauppoihin, sillä hän oli äitini perheen tuttuja Husulan knaappikylästä, missä he asuivat 1750-70 -luvulla.

Taikoja oli joku tehnyt kesällä 1801, sillä Mattsin veli Johan oli samana kesäpäivänä tutustunut Summasta Mäntlahteen tanhuihin tulleeseen Eva Rajaan ystävineen. Evasta neuvoteltiin Mattsin veli Johanille puolisoa samaan aikaan - emme uskoneet todeksi, että vihkiäisiä suunniteltiin samalle kesäpäivälle 1802! Totta oli.

Pyötsaaren emännäksi 1802

Matts ja minä Anna Tolsa sekä veli Johan ja hänen uusi morsian Eva Raja vietimme kaksoiskesähäitä 29.6.1802 Vehkalahden kirkossa, mistä siirryimme lähimmäisine ja juhluvierainemme juhlimaan uutta elämää Pyötsaaren rälssitilalle isäntä Märten Pihlhjertan ja hänen puolisonsa Maria Korjuksen talouteen. Kantaäiti Johanna Huggut kertoi meille, että hänen äitinsä Elisabet Pihlhjerta-Tepponen ja hänen kaksoissisar Maria viettivät myös kaksoishäitä 1727 Maria-kirkossa, ja toivotti meille onnea perinteiden ylläpitäjänä.

Uudessa kodissamme asuu kolme perhettä saman katon alla: pääisäntä Märten Pihlhjerta ja puoliso Maria Korjus sekä heidän tyttäret Eva (10v.) ja Helena (6v.). Meidän (Mattsin ja minun) tupa sijaitsee talon laajennetussa lännen puoleisessa päädyssä, isäntä asuu perheineen talon tilavassa keskituvassa ja idän puoleiseen

talon päädyssä asuvat Johan ja hänen puolisonsa Eva. Keskituvan ruokapöydän äärellä meitä oli kahdeksan talon asukasta, mutta pian talo täyttyi pienten lasten äänistä (1804...), joka oli pääisännälle ja emännälle mieluista kuultavaa.

Häiden jälkeen elämä oli kuin unta! Meidän tuvan ikkunat näyttivät Pyötsaaren pohjoisrannalle sekä kolmen talon muodostamalle talouspuutarhalle, jota reunusti omenapuut kuin aitana. Ruokapöydän sijoitimme suojaisen merenlahden puoleisen ikkunan läheisyyteen ja sängyt puutarhaan näyttävän ikkunan läheisyyteen. Tuvan seinät halusin maalattavan hopean harmaalla värillä (ruskeiden lautojen sijaan), lattia sai maalata ruskealla värillä. Keskelle tupaa laitoin kauniin ison maton ja puutarhan ikkunan puolelle kehdon, joka oli anopin lahja meille. Isännälle tehtiin kulmapöytä ja tuoli, joka sijoitettiin rannan puoleiseen kulmaukseen, siitä Matts näki vieraat ja veneilijät ja sai keskittyä omiin tilan tehtäviin. Minulle laitettiin vaalealla maalattu peilipöytä ja tuoli sekä kapiioarkku lähelle kehtoa puutarhan puoleiselle seinustalle. Kaksi harmaaksi maalattua verhosänkyä raidallisella kankaalla sijoitettiin tuvan puutarhan puoleisille seinustoille. Ovenpuoleisella keskiseinustalla oli valkea uuni, jonka toinen puoli oli keskituvan puolella.

Talon keskiosan eteisestä oli kolme ovea, vasen ovi oli meidän tupaan, keskimmäinen ovi tilan pääisännän Märtenin perheen tupaan ja oikeanpuoleinen ovi Johanin perheen tupaan. Keskitupa oli isompi kuin meidän, mutta kuin peilikuva meidän tuvan kanssa. Jokaisessa kolmessa tuvassa oli uunit, jotka lämmittivät viileällä ja talvella. Keskituvassa oli pääuuni, keittiö ja leivinuuni, ja siellä valmistimme päivän ateriat, jotka syötiin päivällä. Aamuisin sekä iltaisin söimme omassa tuvassamme, sillä illalla päätupaan ei ollut menemistä, se oli tehty meille tiettäväksi. Kokonaisuudessaan talo oli yli 120 m², ja meidän laajennettu tupa noin 40m². Tupamme oli sopivan kokoinen ensi alkuun.

Talon pääoven ulkopuolelle oli naulattu hevosenkenkä sakarat ylöspäin ja kuhunkin kolmeen oveen hevosenkengät oli naulattu sakarat alassuin. Kysyessäni minulle kerrottiin niiden merkitys anoppi Marian Kuorsalon perinneloitsuineen.

Pihapiiri muodostui kolmen veljesten perheiden taloista: pääisäntä Märtenin, isäntä Henrikin ja isäntä Erikin. Sisäpihan keskiosassa oli vehreä ja satoisa yrtti- ja talouspuutarha, joka kuului meille emännille ja tyttärille. Kauempana

sijaitivat perunapello, juurespello ja tilan eläimet sekä tallit Tontilahden läheisyydessä. Sieltä piikat hakivat kärryineen viileäkellariin viikon ruokatarvikkeet samassa yhteydessä, kun ruokkivat tilan eläimet (lammas, vuohi, kanat ja sika sekä hevoset).

Yrttitarhan oli perustanut tilan kantaäiti Johanna (1777), joka oli siirtänyt sen ylläpidon talomme emännälle, anoppi Maria Korjukselle. Saimme päiväsaikaan käydä tutustumassa yrttijuomien ja öljyjen sekä hauteiden valmistamiseen sekä maistella niiden aromeja ja vaikutuksia alkaessamme odottaa esikoisiamme 1804 (Eva ja minä). Minua yrttiasiat ei alussa kiinnostanut, mutta Johanin puoliso Eva sekä isännän tytär Eva Mårtensdr olivat kiinnostuneet ja halusivat harjoitella yrttien uuttamista ja keittämistä. Minulle oli mieluisampaa lasten hoito ja kasvatusta, ruokien ja marjojen laittaminen – sekä käsityöt. Niitä olin kotitilalla Mäntlahdella oppinut perheessämme lukemisen ja kirjoittamisen lisäksi.

*Isännät hoitivat poikien kanssa tilan tehtävät, jotka he sopivat viikottaisissa tupatapaamisissa; meidän talossamme emännät hoitivat joka kolmas viikko tapaamisten kahvitukset. Silloin kuulimme mitä tilalla ja lähikylissä oli tapahtunut ja suunnitteilla. Niistä tilanteista pidin, silloin näimme veljesten perheet ja puoliset ja saimme keskustella ennen ja jälkeen tupatapaamisia emäntien kanssa ajankohtaisista asioista: pääisäntä Mårtenin puoliso **Marian**, isännän veljen Henrikin ja hänen uuden puolison **Saaran** sekä nuorimman veljen Erikin ja hänen **Helena**-puolison sekä kantaemäntä **Johanna Huggut'in**, joka osallistui Erikin tupatapaamisiin ennen kuolemaansa 1806. Joidenkin vuosien jälkeen kaikille löytyi sopivaa ja mieluisaa tekemistä emännistä isäntiin, kesästä talveen.*

1802 lukkari kävi kertomassa ja antamassa ensimmäisiä isorokkorokotuksia Henrikin perheen luona. Hän antoi rokotteet Karlille, Annalle, Simonille ja Saaralle ja kertoi niiden suojaavasta vaikutuksesta. Rokotteilla oltaisiin ehkä säästetty useita imeväisikäisiä Henrikin perheessä; Henrik, Eva ja Gabriel. Suhtauduimme kaikki myönteisesti rokotteeseen.

1804 vuoden alkaessa aloin odottaa esikoistamme, ja olin huonovointinen. Silloin kävin keskituvassa tutustumassa anopin yrttijuomiin, joista hän suositti kesän tuoreista vadelmanlehdistä tehdyn teen nauttimista aamuin illoin. Anoppini Maria lisäsi niihin terveellisenä pidettyä hunajaa. Yrtit ja juomat tuoksuivat tuvassa miellyttävältä ja maistuivat myös hyviltä. Myöhemmin sain anopiltani

raskauden edetessä selkään lämpimiä ja viileitä yrttihaudukkeita sekä synnytysohjeita – niiden vaikutuksesta olinkin hyvinvoipa koko raskauden ajan **Anna** tyttäreemme marraskuiseen syntymään saakka. Syntymän jälkeen anopilla oli minulle uuden makuiset syksyiset kuivatut teet ja haudukkeet, joiden tuoksusta en niinkään pitänyt, mutta kivut ja kolotukset lievenivät. Keskustelimme yrttien käytöstä ja vaikutuksista anoppi Marian ja Johanin Eva-puolison kanssa, todeten niiden vaikutuksen olevan myönteinen.

Yhteisasumisesta ja toiminnasta saman talon katon alla, olin sitä mieltä, että parempi olla omassa tuvassa odotusaikana, sillä meillä oli erilaiset kokemukset odotuksesta – ja syntymästä. Meille syntyi tytär Anna ja Evan perheeseen poika Johan, ehkä eri sukupuolten odotusaika oli erilaista? Päätin kuitenkin jatkossa hoitaa odotusajan synnytyksineen oman tuvan ja anopin välisenä asiana. Siten ei tule vertailtua vaan sai keskittyä oman perheen asioihin. Anopin asuminen lähellä oli kuitenkin myönteinen asia.

Tilan kantaäiti Johanna kutsui minut silloin tällöin Erikin tupaan yrttiteelle, jotta sai kuulla ja nähdä vointini odotusaikana. Hän ei kuitenkaan puuttunut odotusaikaani, oli ilahtunut voidessani hyvin ja neuvoi jos olo oli surkea. Johanna seurasi perillisten odotusta ja lastenlasten vointia tarkkana siihen asti (1806) kunnes hänen aikansa päättyi (Erikin tuvassa) pitkään kestäneeseen rintakipuun.

Vuosina **1806-08** olin raskaana kahteen otteeseen, mutta molemmilla kerroilla raskaudet keskeytyivät varhaisvaiheessa. Kerroin vatsakivuistani ja voinnistani vain äidilleni Maria Tolsalle ja anoppi Maria Korjukselle. Äitini kävi vierailemassa luonani molempien odotusaikojen alussa seuraten vointiani. Anoppini Maria valmisti äitini seuraamana Johannan ohjeiden mukaan valmistettuja vahvistavia yrttijuomia, mutta ne eivät tehonneet vaan raskauden keskeytyivät. Vahvistavia juomia join kuukauden sen jälkeen, ja palauduin kuntoon piankin.

1806 ja 1808 Johanin ja Evan perheessä syntyivät **Salomon** ja **Maria**, olin iloinen heidän puolestaan, mutta hieman lohduton Matts-isännän puolesta, sillä hänellä ei ollut vielä poikaperillistä, joka pelastaisi hänen perintötilan osuuden tulevaisuudessa. Olin allapäin, ja pohdin mikä oli syynä raskauden keskeytymiin. Lohdutuksena äitini ja anoppini kertoivat sen olevan hyvin tavallista, siitä ei vain puhuttu yleisesti ääneen. Molemmilla oli ollut tilanteita elämässään, missä raskaus oli keskeytynyt. Kertoivat, että vatsa- ja selkäkipu oli useinkin sen tyyppinen ennakoiva piirre, ja niihin tilanteisiin haudukkeet olivat lievittäviä.

1808-09 Suomen lyhyttä sotaa käytiin merellä ja lännemmässä Mäntlahdella. Sota aiheutti useita lähimmäisten menetyksiä kulkutauteihin. Pyötsaarelaisilla ei ollut niin suurta vaaraa, vaikka olimme hyvin valmistautuneet isäntien ohjeiden mukaan. (Tästä jo edellinen emäntä kirjoittikin). Sodan kulkutaudit tarttuivat vierailijoista tai ohikulkijoista ajan myötä Mäntlahdella, missä perheeni oli vaarassa. Sodan uhatessa perheeni osasi nopeasti siirtyä ja suojautua metsässä sijaitsevaan piilopirttiin tai Kuorsalon saarelle.

1809/1810 sinistä vai punaista?

Ilahtuneena totesi, että uusin raskaus oli ylittänyt riskikuukauden, ja kerroin puolisololleni Mattsille saavamme kesällä 1810 uuden perillisen. Anoppi Maria oli ilahtunut tiedosta ja teki minulle tuvassa ”tyttö vai poika” -kuppiennustuksen. Hänellä oli kaksi kahvikuppia pöydällä alassuin, joita hetken sekoitettuaan pyysi minua valitsemaan toisen ja nostamaan kupin alta tiedon? SININEN lanka oli kupin alla – ja naurahdin ilahtuneena tavalle kysyen: ”tosiko?” Tosi on, vastasi anoppi Maria. Odotusaika sujui hyvin ja heinäkuun puolessa välissä isäntä Matts sai saunasta tiedon, että knaappipoika on syntynyt perheeseen.

Talomme keskituvassa järjestettiin pihapiirin onnittelijoille maukkaat tarjoilut, siitä huolehti Eva ja Maria puolisoineen tarjoten ohraolutta ja maukkaita kakkuja, mm. uuden reseptin olutkakkua miehille ja makeita kakkuja naisväelle. Ristiäisissä poikamme sai edesmenneensä isoisän mukaan nimensä JACOB Mattsson Pihlhjerta. Isosisar Anna piti iloisena ja ylpeänä veljeään visusti sylissä aina kuin mahdollista – ja sanoi kuiskanneensa sille jotakin kaunista.

UUDEN ISÄNNÄN OLUTKAKKU (n. 10 isännälle):

Ainekset: 250g voita, 2,5 dl olutta, 2 dl kaakaojauhetta, 3 munaa, 2 dl kermaa, 4 dl vehnä jauhoja, 4 dl sokeria, vähän suolaa ja vaniljaa sekä ruokasoodaa 2 tl.

Kuorrutteen sulatettua juustoa 2 dl, (tomu)sokeria 2,5 dl ja vispikermaa 1 dl

Ohje: Mittaa olut, voi ja sokeri sekä kaakao kattilaan, anna sulaa ja sekoita kevyesti. Nosta kattila liedeltä. Vatkaa munat, kerma ja sokeri. Sekoita olut sokeriseokseen. Sihtaa jauhot ja sooda joukkoon käänellen.

Paista uunissa (keskikuuma) noin 40min. Koeta kakun kypsyyttä tikulla. Sen tulee olla hieman kostea, mutta kypsä.

Valmista kuorrute, vatkaa kerma ja sekoita (tomu)sokeri – ja levitä jäähtyneen kakun päälle.

Tarjotaan isännille kylmän tai viileän ohraoluen kera.

1810 Pääisäntä Mårtenin talossa väki oli kaksinkertaistunut; Mattsin perheessä perilliset Anna ja Jacob; Johanin ja Evan perheessä perilliset Salomon ja Maria.

Mårtenin ja Marian tyttäret Eva ja Helena olivat naimaikäisiä ja heille tuli pian neuvotella puoliset. Helena oli uhonnut teini-ikänsä tultuaan muuttavansa veljensä Erikin ja sisarensa Anna Lisan perään Pietariin, hän oli ollut heihin yhteydessä kertomatta siitä. Erik ja Anna Lisa olivat siis elossa? Heiltä oli vanhemmat odottaneet kirjettä tai viestiä jo vuosia! Tuvassa oltiin kuitenkin päätelty; kun on hiljaista, niin asiat ovat hyvin (toisin päin asioiden ollessa pyydetään apua).

1811 Evan ja Johanin perheeseen syntyi neljäs perillinen Erik, mutta hän menehtyi pian syntymän jälkeen tuntemattomaan syyhyn. Anoppi Maria toimi apukätilönä ja oli surullinen, sillä Johanin lapsista oli jo kaksi poikaa (Johan ja Erik) menehtynyt hyvästä huolenpidosta huolimatta. Onneksi perheen Salomon oli vahva perillinen kuten Maria-tytärkin.

1811 Mårten Pihlhjertan isän veli Henrik menehtyi sodan jälkeisiin kulkutauteihin, mutta myös heidän poikansa Karl menehtyi samana vuonna; Henrikin uusi puoliso Maria Luoma jäi leskeksi lastensa Annan, Simonin, Saaran ja Eliaksen kanssa. Mårtenin nuorimman veljen Erikin perheessä menehtyivät 1811 tyttäret Kristiina ja Anna, jolloin puoliso Helena odotti viidettä lasta syntyväksi. Surullisista surullisen viesti saapui Vilniemestä, jonka mukaan Mårtenin sisar Maria K. Silvo oli jäänyt leskeksi tyttärien Evan ja Helenan kanssa. Pääisäntä Mårten Mattsonin elämässä lähimmäisineen oli vakava kohtalon paikka selviämisessä, sillä sisarukset olivat jo ikääntyneitä.

Vuonna 1811 moni lähimmäisistä tarvitsi tukea.

Yllä olevat muistiinpanot kirjoitin vuoden kuluttua suurten surujen jälkeen syksyllä 1812, jatkan nyt tässä hetkessä muistiinpanoja.

Kuulas syksyinen ilta 1812

Tänään on sopiva hetki kirjoittamiselle: on valoisa iltapäivä, Anna on Henrikin perheen luona ja Jacob nukkuu päiväunia. Puolisoni Matts on veljensä Johanin ja isäntä Mårtenin kanssa tilan tehtävissä, tulevat vasta iltaisella. Toivottavasti saan rauhassa kirjoitettua asiani (yleensä kirjoitan myöhään iltaisin muiden nukkuessa). Tuvassamme on hyvä ja kodikas ilmapiiri, isäntä on saanut itsetuntonsa takaisin poikaperillisen syntymän jälkeen (pikkuveli Johan ja puoliso Eva ovat jo onnistuneet synnyttämään kolme poikaa ja tyttären) - jokainen perintötilallinen tietää poikien merkityksen ja arvon elämässä.

Rälssiemännän muistion sain suvun perinteiden mukaan lukkarilta, Mathias Blombergilta syksyllä 1810. Esikoistyttäremme Anna Mattsdotter oli kuuden ikäinen ja kuopus Jacob Mattsson parin kuukauden ikäinen. Lukkarilla oli paljon asioita lähiseudulla, sillä Suomen sodan jälkeen kulkutaudit ja surut olivat taittaneet miehiä ja asukkaita. Itään ja länteen kulkeneet sotamiehet olivat levittäneet niitä menehtyen myös itse tauteihin (mm. vatsatautia). Isäni Jacob menehtyi myös sotaa levittäneeseen tautiin muutamaa päivää ennen pojan syntymää heinäkuussa, hänen kunniakseen poika nimettiin JACOB Mattssoniksi.

Hämmästyin ja ilahduin, kun lukkari luovutti minulle Rälssiemännän laatikon ja kertoi sen tarinan muiden ollessa tuvasta pihalla tai työssään. Lukkarille (ja vierailijoille) oli tapana tarjota kahvit ja leivonnaisia (tänään on olutkakkua) sekä antaa palkkio tehtävästään. Hänen poistuttuaan avasin laatikon ja luin muistion alkulehdet, missä oli Husulan rälssiemännän viesti ja ohjeet (1685). Tunnelma oli jännittävä, sillä tunnistin esivanhempieni läsnäolon Husulan knaappikylästä äitini kertomusten perusteella, olettaen ettei hän ollut tietoinen muistiosta.

Etsin laatikolle suojaisan paikan, mistä sitä ei helpolla löytäisi, mutta olisi helposti otettavissa tutustumista ja muistiinpanoja varten. Siihen soveltui hyvin myötäjäisinä saatu [Husulan] kappioarkku, jonka pohjalle sijoitin laatikon muistioineen ja peitin sen vielä perintötekstiileillä. Sitä ei ollut muilla avaamista kuin minulla, sillä se on minun omaisuuttani, ja vain minulla on siihen avain.

Olen nyt lukenut ja perehtynyt Rälssiemäntien elämään ja kirjoituksiin, sillä Jacobin syntymän jälkeen minulla on ollut siihen aikaa, joskin kirjoittamaan en ole ehtinyt, sillä Anna ja Jacob on pitänyt minua öisin paljon hereillä. Lisäksi isäni

Jacobin ja äitini Marian kuoleman jälkeen Tolsan tilalla tehtiin perinnönjako veljeni Johanin ja Samuelin sekä sisareni kanssa. Puolisollani on ollut tilalla kiireitä, mutta onneksi hän ehti katsomaan nuo perintöasiat ja neuvoa miten toimia oikein. Elämä rauhoittui 1811 loppuvuodesta, ja hautajaisten jälkeen veljeni Johan ja Samuel perheineen jatkoivat Tolsan tilaa isäntinä/viljelijöinä, sisareni päätti asua kotitalossa kunnes hänelle löytyisi puoliso. Mäntlahden vanhan kylän kantatilojen isännät (Yrjöset, Mänttärin ja Sipilät) autoivat heitä, kunnes asiat heillä sujuisivat.

Totean lukiessani muistiota, että useiden rälssiemäntien kohtalot olivat olleet Husulasta Pyötsaareen pöyristyttäviä verrattuna minun kokemuksiini. Sodat ovat olleet julmia ja vaikuttaneet koko 1700-luvun ajan lähimmäisten elämään. Luin muistiota vain hieman kerrallaan, jotta ymmärtäisin ja muistaisin asiat tarvittaessa. Tehtäväni on kiehtova ja koen sen merkittäväksi. Onneksi lukeminen ja kirjoittaminen on minulle luontevaa, sillä lukkari Wikman on opastanut minua kirjallisessa ja suullisessa ilmaisussa niin lukkarinkoulussa kuin ripille pääsemisessä useita vuosia. Hän sai meidät innostumaan oppimisesta ja kielestä.

Uusi aikakausi Venäjän vallan alaisuudessa ei merkittävästi muuttanut Pyötsaaren veljesten perheiden elämää saaristossa. Oliko se muuttunut muualla Suomessa tai Haminassa, sitä emme tiedä. Mielestäni elämä on kuten 1780 tai 1790 tai 1800. Puhumme ruotsia, teemme päivän tehtävät kuten aikaisemmin, kasvatamme lapsia ja käymme kirkossa kuten ennenkin. Uutena huolestuttavana suuntana on vain se, että nuorisoa on alkanut muuttaa itärajan toiselle puolelle Pietariin, kuten isännän veli Erik - sisaret Helena ja Anna Lisa suunnittelivat muuttoa myös Pietariin. Poikien muuttosuunnitelmat ovat mielestäni perusteltuja, sillä hieno pääkaupunki tarjoaa pojille uusia mahdollisuuksia selvitä elämässä, varsinkin kun lähtijät ovat yleensä perheissä perimysjärjestyksessä kaukana pääperillisen asemasta (sääty-yhteiskunnan syrjivä perimysjärjestys johon ei ole vielä tehty muutosta). Tyttäret ja sisaret menevät veljiensä mukana, onhan heidän asemansa perimysjärjestyksessä miltei olematon. Nuorten muutot aiheuttavat vain harmia vanhemmille, sillä he eivät yleensä kuule lähteneistä nuorista kuin mutkan kautta kuulumisia. Oletan, että muuttajien asenne on hieman vastahakoinen vanhempia kohtaan (tai säätyrakennetta).

Rälssitilan satamaan on alkanut 1800-luvun alkuvuosina purjehtia veneitä suojaan ja asioimaan rälssitilan isäntien kanssa. Veneitä pitää osata huoltaa ja väkeä muonita, tehtävät annetaan luotettaville rengeille isäntien lisäksi. Vierailijoille on rakennettu rannan läheisyyteen vierastupa, joka on helpottanut heidän majoittamista. Vierasveneilijöillä on usein tuomisia sekä myytäviä taloustarvikkeita mukanaan; ruokia ja mausteita ja vastavuoroisesti saaren emännät tyttärineen saavat esitellä vierasveneilijöille tekemiään kudonnaisia ja ompeluksia käyttöön tai kotiin vietäväksi. Isännät saavat keskustella ajankohtaisista asioista maailmalla vierailijoiden kanssa ja siten me emännätkin olemme tietoisia tapahtumista kuullessamme isäntien keskusteluja viikottaisissa tupatapaamisissa. Siitä tavasta pidämme kaikki.

1813 elämä on tasapainoista useiden muutoksia sisältävien vuosien jälkeen - ehkä ikääntyminen ja omien lasten äitinä muuttuu? Olen kunnostanut kotia kauniiksi, ommellut uusia verhoja ja vuodevaatteita; tyttären kanssa olemme neuloneet (kasvavaan tarpeeseen) mm. nuttuja, myssyjä, käsineitä, sukkia ja puseroita kauniine kuvioineen. Annalla on oma lammas ja kana, joita hän hoitaa, kerii ja kerää munia aamiaiselle. Lisäksi hän haaveilee mehiläistarhasta ja hunajakannoista, joista voisi kerätä kesän aikana vuoden hunajat. Nyt hunajaa hankitaan Tolsan perheen tilalta Mäntlahdesta. Minulla ei ole mitään hunajatarhaa vastaan, päinvastoin, hunaja on hyvää - mutten itse halua osallistua pistävään puuhaan.

Olemme tyttären kanssa myös kasvattaneet ja keränneet ikääntyvälle anoppi Marialle puutarhan yrtejä, hedelmiä ja marjoja, jotta hän saa valmistettua valmistaa hillokkeita ja mehuja sekä odotusaikaan ja synnytykseen tarvittavia juomia, hauteita ja öljyjä. Hän aikoo vielä jonkin aikaa valmistaa niitä, kertoi aherrustensa parissa meille, mutta haluaisi siirtää tehtävän jo jatkajalle, jos sellaista löytyy tilalta.

Olemme tyttären Annan kanssa kuivanneet yrtejä ja kasveja ja liimanneet paperiarkeille, joita Anna on talvisaikaan piirtänyt ja värittänyt jopa tauluiksi seinälle. Joitakin piirroksia hän on siirtänyt kuvioiksi ristipistoihin huoneen seinävaatteiksi sekä neulekuvioiksi sukkiin ja myssyihin. Anna on myynyt niitä isänsä sisaren, Eva-tädin kanssa vierailijaveneilijöille ja vienyt Mäntlahden serkuille Tolsan tilalle. Samalla heidän on ollut kiintoisaa käydä tutustumassa serkkuihin, veneellä kulku käy joutuisaan hyvällä säällä.

Tolsan isäntäveljeksillä perheet kasvavat; Johanilla on jo kuusi perillistä ja Samuelin perhe on piakkoin kasvamassa. Nuorin sisareni Lisa on löytänyt kihlatun ja suunnittelee tulevaisuuttaan. Tolsan kotitilalla on yhä hyvä vanhempieni luoma ilmapiiri, siellä on nuorten serkkujen hyvä käydä – ja vastavierailulla meillä Pyötsaassa.

Mäntlahden postin läheisyydessä on yhä kievari, missä vierailijat yöpyvät, syövät ja myyvät kauniita kankaita ja tarvikkeita – sekä hankkivat myyntiin paikallisia neuleita ja ompeluksia matkoilleen. Kievariin tyttäreni Annan ja Eva-täti vievät neulomiaan kuvioneuleita. Kuulin tyttöjen keskustelun, jonka mukaan viime kerralla Eva Mårtensdr tapasi kievarin myyntipisteessä korpraali Anders Kallin ensimmäisen kerran. Hän asui Mäntlahden Puustellissa, missä korkeat virkamiehet ja sotilaat asuvat ja sieltä he kävivät kievarissa hankkimassa tarvikkeita ja tuliaisia matkoiltaan. Tyttäreni mukaan Eva ja Anders olivat ihastuneet. Asiasta kuuli huhuja Evan isä Märten, ja otti asiasta selvää heti ensi tilassa käyden Puustellissa tiedusteluretkellä. Tyttären maine oli vaarassa.

1814 Hääenteitä

Pääisäntä Märten Pihlhjerta kertoi tuvassa meille käyneensä Mäntlahden Puustellissa selvittelemässä kuka korpraali Anders Kall oli miehiään, ja kuultuaan miehen kiinnostuksen tyttärensä Evan puoleen, isäntä kutsui korpraalin vierailulle tilalleen tutustumaan tyttärensä, joka oli naimaikäinen kaunis neiti. Käydessään Pyötsaassa miehet päättivät, että korpraali Kall saisi muuttaa heidän vierastupaan asumaan, ja siten asia etenisi tuntemattoman sulhasehdokkaan kanssa sopivasti. Eva (ja minä Anna Tolsa) olimme tuvassa kutsusta (iloisesti) yllättyneitä; Eva oli jopa hämillään, mutta siten asia etenisi ja selviäisi. Korpraali Kall muuttaisi asumaan tilalle, joka oli isännän mielestä hyvä ja järkevää. Korpraalin kanssa sovittiin talon tavoista ja tehtävistä, silloin kun korpraali oli vapaa kutsumuksesta.

Talon ja tilan väki olivat kuulolla, ihastumiset ja häähuhut ovat aina hyviä ja seurattavia asioita. Joskin rälssitilalla elämä on vilkasta, eikä aikaakaan kuin tilanne oli jo osa arkea.

1814 Kohtalokas hiihtoretki

Joulun aikaan rälssitilalla havaittiin, että pääisäntä Mårtenin puoliso Maria oli alakuloinen, ja oletettiin että hänen mieltään painoi syvästi viime vuosien menetykset. Joulupäivien jälkeen talon pääemäntä Maria kertoi meille käyvänsä kotitilallaan Kuorsalossa tervehtimässä veljensä ja sisarensa perheitä samalla kun kävisi viemässä haudoille kynttilöitä. Sanoi palaavansa seuraavana päivänä. Tuolloin maa oli valkea lumesta, mutta jää ei ollut vielä tarpeeksi kestävää hänen lähtiessään hiihtämään Kuorsaloon. Tietoisena asiasta Maria laittoi repun selkään ja lähti kuitenkin hiihtämällä Kuorsaloon. Vasta seuraavan päivän iltahämärissä aloimme huolestua, kun emäntä Mariaa ei kuulunut.

Miehet lähtivät tiedustelemaan, myös korpraali Kall, ja päästyään perille Kuorsalon Korjuksen tupaan siellä kerrottiin, että Maria oli jo lähtenyt valoisan aikaan kotimatalle. Miehet seurasivat suksien jälkiä, jotka veivät hautausmaalle, sukset löytyivät puuhun nojaten - muttei Mariaa... Kynttilät olivat haudoilla jo sammuneet – ja miehet huomasivat jalanjälkiä lähimetsikön reunalla. Lähipuun oksalla istui Helmipöllö, joka katsoi heihin päin. Miehet löysivät Marian puun juurelle lyyhistyneenä. Totesivat, ettei Maria ollut enää elossa vaan paleltunut, ehkä jonkin pistoksen saaneena - surujen johdosta 58-vuotiaana. Vaikka asiasta ei ollut ääneen puhuttu, niin jokainen tiesi, että emäntä Maria oli surrut paljon ja auttanut paljon – viimeiset vuodet olivat hänelle kohtaloksi.

Pyötsaarelle oli surullisia uutisia tuotavana. Päätilan isäntä Mårten Mattsson Pihlhjerta jäi leskeksi 63-vuotiaana. Suru oli hyytävä. Korpraali Anders Kall siirtyi isännän talouteen keskitupaan asumaan tytär Evan kihlattuna. Toinen tyttäristä, Helena ilmoitti muuttavansa Pietariin lähipäivinä. Hän ei halunnut enää jäädä Pyötsaarelle. Tapahtumia oli nyt kerrakseen, sanoi pääisäntä ja kutsui pojat Mattsin ja Johanin kanssaan suremaan ja sopimaan tulevaisuudesta. Korpraalin uusi morsian Eva laittoi keskituvan vieraskuntoon ja lähetti viestin itkuvirsilaulajalle, ja siten valmisteltiin jäähyväistilaisuutta tuvan emäntä Merialle, joka oli jäänyt Kuorsaloon haudattavaksi lähimmäisten viereen.

1815 elokuun kalaretki

Elämä jatkui ja tasapanoittui vähitellen Pyötsaareissa tupatapaamisineen, lasten kasvatuksineen ja arkisine töineen. Eva ja korpraali Anders tutustuivat toisiinsa

ja Anders todettiin sopivaksi puolisoiksi. Johan Mattssonin perheeseen syntyi tytär Maria, omasta tuvasta ei enää löytynyt apusynnyttäjää Marian jälkeen. Tytär Eva sai olla taustalla mukana synnytyksissä, sillä hän muistaisi äitinsä ohjeet ja esimerkit.

Kesän lämpö viimeisteli talven surut.

Tilan isännät poikineen totesivat kalasaaliiden kasvaneen, johtuen uusista katiskoista, rysistä ja verkoista, joita piikat olivat valmistaneet. Runsaat kalasaaliit toivat tilallisille lisää tuloja, ja emännillä oli runsaat ateriat työntäyteiselle kesäkaudelle. Keittiöissä valmistettiin uunikalaa, keittokalaa, muhennoksia ja suolakalaa talveksi purkkeihin. Kolmen isäntäperheen voimin käytiin kalassa aamutunneista iltamyöhään. Eräänä elokuun iltana pääisännän talossa kuitenkin valvottiin, sillä Mattsin perheen isäntää ei kuulunut kotiin. Yömyöhään saapuivat veneet, mutta miesten tiedon mukaan Matts oli hukkunut kalasaaliin noston yhteydessä. Pimeäähkössä elokuun illassa miehet eivät nähneet eivätkä pystyneet pelastamaan hukkunutta, sillä oli liian hämärää ja merenkäynti alkoi nousta idästä. Matts hukkui hetkessä miesten silmien edessä. Miehet jäivät naaraamaan, ja tuntien jälkeen nostivat menehtyneen miehen aamuhämärissä ylös. Isäntä ei ollut enää elvytettävissä, sanoivat kotiin palattuaan isännät Johan ja Erik sekä pojat Simon ja Jeremias.

Minä, Mattsin puoliso Anna jäin sinä hetkenä leskeksi; Jacob-poika ja tytär Anna isättä. Olin sanaton ja hiljaa - liian nuori leskeksi, ajattelin. Mutta sydämessäni puolisoni Matts tulee asumaan koko elämän ajan, sen tunteen tunnistin heti. Seuraavina päivinä tilan Pihlhjertan miehet kaatoivat puun ja tekivät talon pihapiiriin lipputangon. Emännät ompelivat siihen rälssitilan lipun, jossa oli punainen sydän - lippu liehui siinä elokuun loppuun asti ja kaikki seuraavat kesät siitä eteenpäin. Aina kun uusi perillinen syntyi, oli juhlapäivä tai surua, niin Pyötsaaren Pihlhjertan pihan lipputangossa näkyi punasydäminen lippu, joka liehui tuulessa näkyen kauas.

Asenteeni kalastukseen muuttui lopullisesti. Omaa poikaani en helpolla enää päästä veneellä merelle, näköetäisyydelle vain. Jos siihenkään.

Jos meri antaa, niin se myös ottaa – sanotaan saaristossa.

1815-1820 Elämä muuttui hetkessä.

Keskityin tulevina vuosina tytär Annan ja Jacobin kasvatukseen ja tukemiseen. Taloomme muutti 1815 isäntä Mårtenin kutsumana leskisisar Maria K. Silvon tyttäret Helena (1806) ja Eva (1802). Maria K. leskipuoliso torppari Carl oli menehtynyt Vilniemessä 1811, jonka jälkeen leskisisar avioitui Kymin Tavastilassa leskeksi jääneen torppari Elias Roimon puolisoiksi 1814. Sieltä he palasivat takaisin Vilniemeen (?), ja Maria K. päätti sopia veljensä kanssa tyttäriensä pelastamisesta Pyötsaareen. Siten heidät saataisiin suvun pariin ja kasvamaan (hänen mielestään) tasapainoisempaan elämään.

Sisarukset Helena ja Eva asuivat ensi alkuun tuvassani ja autoin heitä sopeutumaan uuteen elämään. Heidän äidistään kerrottiin, että hän oli rauhallinen ja luotettava, elämä oli vain heitellyt avioliittoon siirryttyään. Helena nuorempana saisi jäädä asumaan tupaani, mutta Eva oli rippikouluikässä ja hänelle olisi tehtäviä suvun rälssitilalla piikatyttönä riittämiin, Eva saisi siirtyä ensin Henrikin tupaan ja sieltä lähiaittaani, kun sellainen vapautuu. Ratkaisu vaikutti hyvältä kaikkien näkökulmasta, ja minulla oli tunne, että voin auttaa lähimmäisiäni.

Vieraillessaan Pyötsaaressa tyttäriensä luona, leskiäiti Maria K. Silvo totesi huokaisten minulle, ettei hänen olisi pitänyt koskaan mennä naimisiin, sillä se oli kovan kohtalon päätös siirtyä Vilniemen ikääntyneelle leski Silvolle. Mutta, isäntä Mårten ja kantaäiti Johanna Huggut olivat (1800) siten päättäneet pelastaa ikääntyvän tyttären Maria K ja leskeksi jääneen sukukuun naidun torpparin, jonka 1. puoliso oli menehtynyt Husulassa lapsineen (Pihlhjerta-Jaakkolan tilalla). Siitä asiasta ei aikanaan ääneen puhuttu, vaan kuului naimakauppojen tekijöiden asioihin. Maria K. palasi Vilniemeen todettuaan tyttäriensä selviävän, ja kertoi palaavansa mahdollisesti Pyötsaareen myöhemmin.

Minun täytyy pitää kirjoittamisessa taukoa, sillä elämän tapahtumat saavat minut kirjoittamaan synkeämmin kuin olen luonteeltani – eikä ole minulle hyväksi. Arjen askareet pitävät jalat maassa ja mielen virkeänä. Totean, että edeltävillä rälssiemännillä oli samankaltaisia kokemuksia kirjoittamisesta ja elämästä – ikään kuin ne olisivat elämän eri perspektiivejä.

1821 Havahduin kuin vuosia kestäneestä, syvästä unesta. Haminan kaupunki on palanut, sen kauniit kirkot myös, joista on ollut minulle ja lähimmäisilleni lohtua. Olen käynyt näinä vuosina Marian kirkossa, siellä on ollut hyvä. Nyt en tiedä mihin mennä?

Kerrottuani näkemykseni ja huoleni uudelle Vehkalahden lukkari Gustav Forsblomille Haminassa 1820, hän lupasi tulla meille Pyötsaareen musisoimaan säännöllisesti kuukausittain ennen uuden kirkon rakentamista ja pitämään meille keskustelutilaisuuksia; lapsille kiertokoulua, rippi-ikäisille rippikoulua ja vanhemmille siunauksia sekä hiljaisuuden hetkiä. Lukkari on taitava ja kehuttu musikantti - jopa hyvä poliitikko, joka on isäntien mieleen. Lukkari Forsblo oli perustanut kertomansa mukaan Haminaan pienen hengellisen ryhmän ja hänen tyttärensä käynnistäneet kaupungissa tyttöjen sisäoppilaitoksen, josta olen kuullut vain hyvää. Anna oli jo aikuinen, joten hänen sinne laittamista ei voinut enää harkita, nuorempana olisin harkinnut.

Näistä uudistuksista ja tapahtumista halusin lukkarin kertovan lisää hänen käydessään Pyötsaaressa tupatapaamisen yhteydessä, jotta olisimme tietoisia ajan tapahtumisista. Isännät ja emännät ovat olleet tyytyväisiä lukkarin kuukausivierailulle; miehet saavat tietoa seudun tapahtumista ja emännät saavat tukea tehtäviinsä lasten kasvattajina. Sovimme, että lukkari käy vuorokuukausina Märtenin, Henrikin lesken ja Erikin tuvassa.

Pääisäntä Märtenin tuvassa tytär Eva ja korpraali Anders Kall ovat menossa vihille ja muuttamassa Mäntlahteen asumaan lähelle Tolsan kotitilaa, itsellisten talouteen. Suositin muuttoa heille, sillä Evan puoliso olisi lähellä armeijan virkamiehiä ja työtään - ja ympäristön vaihdos tekee heille hyvää. Ainoa harmi oli, että Eva oli ainoita, joka oli ollut kiinnostunut äitinsä Marian yrttipuutarhasta ja niiden valmistamisesta, ja veisi tietouden mukanaan. Mutta, matka Mäntlahteen tarvittaessa olisi vain puolen tunnin päässä Pyötsaaresta.

Ikääntynyt leski-isäntä Märten asui nyt yksin talon keskituvassa; puoliso Maria on poissa, kuten hänen poikansa (puolisoni) Matts. Tyttäret Eva ja Anna Lisa olivat muuttaneet Pietariin Erikin perässä. Moni totesi asiaan, että Pietari on suuren mahtimaan hieno kaupunki, joka tarjoaa paljon mahdollisuuksia hyvään elämään, meillä vain on nyreä asenne sinne muuttaville. Ehkä se on tosi.

Elämä jatkuu, vain erilaisena: tyttäreni Anna on naimaikäinen ja Jacob täyttää 11 vuotta. Helena-sukulaistytöstä on ollut paljon apua heidän muutettua Pyötsaareen sisarensa Evan kanssa. Elämä vaikuttaa olevan heillä nyt hyvin; olen auttanut Helenea rikkonaisen lapsuuden, muuttojen ja menetysten tasapainottamisessa opettaen hänet lukemaan ja kirjoittamaan (lukkarin ohella). Siinä Helena tarvitsi tukea. Vanhempi sisar Eva on selvinnyt hyvin ilman huomiota tai tukea.

Omat silmäni ovat avautuneet. Nyt ei ole ennen vaan nyt, ja siten pitää elää eteenpäin työtään tehden ja auttaen perhettä ja lähimmäisiä.

1827 Uusi sukupolvi Pyötsaareessa

Tänään pääisäntä Märten Pihlhjerta nukkui yöllä pois. Käydessäni keskituvassa keittämässä aamukahvit totesin olevan liian hiljaista.

Pyötsaaren tuvassa oli nyt järjestettävä pian jäähyväistilaisuus isännälle sekä hautajaiset, sillä Haminan kirkko oli palanut ja uusi rakenteilla. Hautapaikka oli hänelle varattuna Haminan Maria-kirkon lattian alle suvun hautaan, ja on selvitetävä miten asia nyt järjestyy. Ilmoitin isännän poisnukkumisesta lukkarille ja lähimmäisille, Johan nosti Pyötsaaren lipun puoliväliin lipputankoa tiedoksi lähiseuduille. Pidimme tupatapaamisen Märtenin tuvassa samana päivänä ja valmistimme isännän nähtäväksi tupaan lähimmäisille ja kutsuimme tutut itkuvirsilaulajan.

Johanin puoliso Eva menehtyi pian pääisännän hautajaisten jälkeen, Johan jäi leskeksi taloon Salomonin ja Marian kanssa.

Hautajaisia oli jälleen liaksi, tuntui että vajoan jälleen sillä

1828 *pian tyttäreni Anna (24v.) ilmoitti yllättäen muuttavansa Haminaan, hän oli sopinut menevänsä tuttavaperheeseen töihin. Ei kertonut sen enempää eikä tarkempaa, sanoi vain, että nyt on muuton aika. En voinut kysyä talon isänniltä enkä kieltää tytärtä muuttamasta, vaan autoin häntä pakkaamaan muuttokuormaa ja pyysin kirjoittamaan päästyään perille - ja aina jos tarvitsee elämässään apua. Tiesin, että hän on menossa hyvään taloon hyvien ihmisten luokse, Haminassa oli myös paljon lähisukua. Olen luottavainen, että Anna löytää uudessa elämässään puolison, Pyötsaarella ei ollut nyt isäntäväkeä neuvottelemaan. Puolisoehdokkaan löytyessä järjestetään kyllä häät ja*

myötäjäiset: kapiokirstu, vihkiäisasu ja myötäjäissumman hän saisi perinnöstä, siten sanoin hyvästellessäni tyttäreni Annan matkaan....

Minä jäin leskenä kotitupaan ja jatkoin arkista elämäni aikuistuneen Jacob-perillisen kanssa, jonka tiesin olevan rälssitilan tuleva isäntä. Helena Silvo siirrettiin pääisännän kuoltua keskitupaan hoitamaan päivän tehtävät ruokineen. (Mikäli hänen äitinsä palaisi Pyötsaareen Vilniemestä, niin hän jakaisi keskituvan tyttärensä Helenan kanssa). Jacob täyttäisi 18 vuotta, ja hänelle tulisi etsiä puoliso. Tehtävässä auttaisi Mattsin leskiveli Johan Mårtensson lähiaikoina. Mattsin ja Johanin pojat Jacob ja Salomon tulisivat jakamaan rälssitilan tehtävät ja vastuut yhdessä aivan kuten veljekset Matts ja Johan olivat jakaneet tehtävät kesällä 1802.

*Pyötsaaren pihapiirissä **Henrik Mårtenssonin** talossa asuivat perilliset Elias, Anna ja Saara ja **Erik Mårtenssonin** ja puoliso Helenan talossa asuivat perilliset Jeremias, Helena ja Alexander. Näiden kolmen Pyötsaaren talon isäntäsuvut tulivat jakamaan rälssitilan lisääntyneet tehtävät serkkujensa kanssa yhdessä. Tehtäviä ja tilaa kyllä Pyötsaaressa riittäisi, kunhan vain sopuakin, olisi pääisäntä Märten sanonut tyylinsä mukaisesti.*

1828-29 nuorelle isännälle Jacobille alettiin etsiä ja neuvotella sopivaa säätyläismorsianta – ja hänet löydettiin läheltä, omasta tuvasta. Olimme olleet sokeita asian suhteen, Helena Silvo ja Jacob kertoivat kysyttäessä pitäneensä toisistaan jo pidemmän aikaa. Neuvottelujen ja pohdintojen jälkeen naimakauppojen teko Johanin ja isän sisaren Maria Silvon kanssa oli myönteinen: ensin tarkasti pohdittiin, ettei sukulaisuudet olleet esteenä liitolle. Kirkkolaissa oli kielletty serkkujen liitot, joten liitolle ei ollut esteitä: Jacob oli neljännen sukupolven knaappeja isänsä puolelta, kun Helena oli kolmannen sukupolven knaappeja, eivät olleet serkuksia ja molempien vanhemmista toinen oli sukupuuhun kuulumattomia (Jacobin äiti Anna ja Helenan isä Carl). Samassa yhteydessä ensimmäistä kertaa paljastui naisväelle isäntien naimakauppojen moninaiset kysymykset (mm. sukulaisuussuhde, terveys, lastensaannin varmuus, talous), joihin kaikkiin tuli saada myönteinen yhtenevä perusteltu ratkaisu. Jacob Mattsson ja Helena Karlsdotter todettiin sopiviksi Pyötsaaren rälssitilan isännäksi ja emännäksi. Heidän liitossa myös Vehkalahden hiipuva knaappisuku tulisi jatkumaan ja siitä iloittiin jo nyt suvussa.

Sisarensa Helena naimakaupoista kuultuaan Eva Carlsdotter muutti Vilniemeen aikuistuneena lapsuuden kodin läheisyyteen, missä hänellä oli läheisiä.

1830 Häät pidettiin vuoden lopulla, ja uusi isäntä Jacob puolisoineen Helena Silvon kanssa muuttivat Pyötsaaren entisen pääisäntä Märtenin keskitupaan asumaan. Lipputangossa liehui punaisella sydämellä koristeltu Pihlhjertan lippu, oven ulkopuolella ylösuin naulattu hevosenkenkä ja sisäpuolella alassuvin naulattu hevosenkenkä. Kaikki tiesivät loitsun ja tarkoituksen, ja niin oli tulevaisuus suojattu kuten esivanhemmillakin.

1830 vihittiin myös Johan Märtenssonin perillinen Salomon Johansson Vilniemen tyttären Helena Jacobsdotter Silvon (s. 1807) kanssa, ja he muuttivat saman talon idän puoleiseen päätytupaan. Mikäli enteet pitivät paikkansa, niin perillisiä oli pian tiedossa (lisätty oheen). Ohessa ovat Pyötsaaren rälssitilan talon 1 [1774] asukkaat vuonna 1830 uusien isäntäperheiden mukaan:

Tupa 2 (Matts)	Keskitupa 1 (Märten)	Tupa 3 (Johan)
Leski Anna Tolsa (1777-) (ja Maria K. Silvo)	LB Jacob Mattsson 1810- hu Helena Karlsdr Silvo son Erik 1831// dr Karolina 1832- son Jacob (Jaakko) 1835- [...]	Leski Johan Märtensson (1781-) LB Salomon Johansson (1806-) hu Helena Jacobsdr Silvo (1807-) son Karl 1830- dr Eva 1835- [...]

Elämän kiertokulku alkoi vaikuttaa Pyötsaarella, ja hevosenkenkien taika: siihen tietoon kantaäiti Johanna Huggut hymyilisi.

1831 Isoäidiksi

Minulla, leskiemäntä Anna Tolsalla alkoi uusi aikakausi: talon keskitupaan muuttivat nuori isäntä Jacob Mattsson ja Helena Karlsdr perheineen, minä leskiemäntä Anna (ja leskiemäntä Maria K. varaus) asun länsipäädyn tuvassa (johon nuorena morsiamena muutin 1802), ja itäpäädyn tuvassa asuvat isäntä Johan ja Helena perheineen.

Perinteiden mukaan perheisiin oli odotettavissa pian häiden jälkeen perillisiä, Salomon Johanssonin perheeseen syntyi 1830 esikoispoika Karl ja Jacob Mattssonin pojan perheeseen 1831 esikoispoika Erik, joka menehtyi syntymän jälkeen. Olimme niin pahoillamme, varsinkin kun tilanne oli suvussa toistunut

aikaisemminkin; esikoisen syntymä on ollut pulmana ja suruna liian usein. Harmittelin, että olin siirtänyt kantaäiti Johannan ja anoppi Marian yrttihauteet ja juomaohjeet Evalle hänen muuttaessaan Mäntlahteen – ja pohdin suruissani miten voisi välttyä asian toistumiselta. Johanin puoliso Evakin oli niihin perehtynyt, mutta hänkin oli poistunut (1827).

Yrttitarha olisi pitänyt uusia ja vahvistaa, sillä kasvit olivat pitkään saaneet vapaasti kasvaa kuten muutkin marjapensaat ja puut. Suvussa ei ollut enää emäntää tai tytärtä, jolla olisi kiinnostusta oppia ”taikajuomien harrastamista ja keittämistä” kuten tilan isännistä joku oli maininnut asiasta. Siihen liittyi aina omat riskinsä, joka oli taustalla perinteen eteenpäin viemisessä. Olimme päättäneet Johannan ja Marian poismenon jälkeen antaa ammattilaiskätilön ja lapsenpäästäjän hoitaa synnytykseen liittyvät asiat. Odotusajan yrttiteen ohjeet ja yrtilista karttoineen olimme säästäneet, sillä niissä oli myös ohjeet kipua lievittävien hauteiden tekemiseen, joita isännillekin oli kokeiltu hyvin tuloksin mm. selkä- ja jalkakipuihin.

Päätin käydä Mäntlahdessa Eva Kallin luona, ja keskustella asiasta, saisin siten myös mielenrauhaa itselleni. Pyytäisin häneltä joitakin hyvälle tuoksuvia ja itse hyväksi kokemiani yrttijuomia ja haudukkeita sekä niiden ohjeita.

Olin myös tietoinen, että Evan perheen muutettua Pyötsaarelta Mäntlahteen, heille oli syntynyt neljä perillistä (Lisa 1818, Tobias 1825, Anna Loviisa 1829 ja Eva Lisa 1830), joita kaikkia en ollut vielä tavannut. Samalla retkellä saisin nähdä ja kuulla miten heidän perheessä voidaan ja kertoa tilan kuulumisia. Sillä päätöksellä rauhoitin mieleni ja pyysin talon nuorta isäntää mukaani veneretkelle Mäntlahteen.

Palattuani Mäntlahden retkeltä tunsin olevani vahvempi ja selviäisin varmasti tulevista miniän ja pojan odotuksen vaiheista (keskusteltuani Eva Kallin kanssa). Oheen liitän perusohjeen yrttiteestä ja haudukkeista, joihin voi laittaa eri yrttejä ja niiden sekoituksia:

ODOTUSAJAN YRTTITEE HUNAJALLA

Perusohje: Ketä kuumassa vedessä kasvien lehdistä, yrteistä ja kukista keite ja nauti kuumana tai kylmänä juomana. Yrteistä voi valmistaa myös ulkoisesti kylpyjä ja kääreitä sekä tervehdyttäviä hoitoöljyjä. Öljynä käytetään perusöljyä (auringonkukka).

Sisäisesti nautittuna teetä voidaan käyttää kuurina (odotusaika) ½ litraa- 1 litra vuorokaudessa parin viikon ajan, Sitten pidä tauko ja vaihda toisiin

yrtteihin. Vauvalle samaa yrttijuomaa voi antaa muutamia lusikallisia. Juoma säilytetään viileässä säilyen hyvänä pari päivää.

Ulkoisesti samaa yrttiteetä voi käyttää kääreissä ja kylvyssä (jalat ja selkä). Siinä periaate, että hoitava öljy sivellään iholle ja sen päälle laitetaan pellava-puuvilla kääre, jonka sisällä kauran jyviä. Pidetään iholla noin 15 min.

Käytetään vain turvallisia yrttejä mm. laventeli, joka tyynnyttää ja auttaa monissa vaivoissa, ruusunlehtiä ja marjoja, jotka ovat mieltä ylentäviä. Yrtit on aina tarkistettava, sillä niiden on oltava puhtaita ja turvallisia, jotta odottajan terveys ja lapsen vointi ei vaarannu.

Pyötsaaren kasvi- ja yrttilista on Rälssitilan talo1 (Mårten Mattsson) keskituvan kaapissa yrttikartan kanssa. Päivitetään lisättäessä tai poistettaessa yrttejä.

Hunaja on terveellinen ja maukas lisä lämpimiin juomiin sekä hauteisiin.

Yrtit säilyvät hyvin kuivattuna talven yli (paperipussi tai pellavapussi), ja ennen käyttöä ne lisätään ohjeiden mukaan juomiin ja haudutetaan käyttötarkoituksen mukaan.

1832 tytär **Karoliina** Jacobsdotter syntyi iloksemme vahvana knaappina parkaisuineen ammattitaitoisen lapsenpäästäjän käsissä. Olin vain taustalla mukana, ja niin on hyvä. Maukkaita ja hyvän tuoksuisia terveysjuomia valmistin mielelläni keskituvassa Helenalle.

1835 syntyi knaappiperillinen **Jacob** (Jaakko) Johan Jacobsson, ja saimme iloita hänen selviytymisestään ensimmäisten päivien yli terveenä.

Uusi rälssitilan nuori isäntä Jacob Mattsson oli silminnähdän huojentunut pitäessään perillistä, Jaakkoa sylissä - kuten sisar Karoliina, joka oli juuri opetellut kävelemään tuvassa. Elämässä oli nyt toivoa ja arki sai saapua tilalle uuden sukupolven myötä. Isäntä Jacobilla oli suunnitelmissa oman talon rakentaminen Tontinlahden lähetyville, sillä hän halusi omaa rauhaa ja talo alkoi jo vaatia suurempaa remonttia, olihan se jo miltei sataa vuotta täyttävä (1750-l.).

Lipputangossa liehui kaunis punasydänkuviainen lippu viestinä lähimmäisille ja lähiseudun asukkaille, tällä kertaa ilosta ja onnesta.

Elokuussa 1835

Tänään elokuun hämyssä Pyötsaaren rälssitilan talon nro 1 länsituvassa (minun tupani) kirjoitan siihen viimeiset muistiinpanoni. Tunnen jo ikääntyneeni, täytän pian 60 vuotta, olen terve. Olen asunut ja elänyt Pyötsaaren isäntä Mattsin leskenä samassa tuvassa 33 vuotta häidemme jälkeen. Rälssiemännän muistio on

ollut minulla jo 25 vuotta, ja säilytän sitä yhä samassa äitini Marialta perimässäni Husulan knaappisuvun kauniissa kukkakuvioisessa mustaksi maalatussa kapiroarkussa. Arkku on vielä minulla, sillä tyttäreni häitä ei ole vielä kuulunut ja Jacobin puolisoella Helenalla on Husulan knaappisuvun Johanna Huggut'in kapiroarkku, jonka hän sai äidiltään Maria Katariinalta perinnöksi.

Kirjaan tähän päälimmäiset muistoni ja ajatukseni 25 vuoden ajalta, vaikka olen melko laajalti jo kirjoittanut muistioon. Olen pitänyt niistä hetkistä, joita olen käyttänyt muistion kirjoittamiseen illan rauhassa tuvan lämmössä.

Lapsuuteni oli valoisa ja antoi hyvät perusteet elämälleni selvitä perheen ja puolison tehtävistä. Isäni Jacob oli talollinen ja puoliso äitini Maria säätyläisknaappi Pihlhjerta Husulan knaappikylästä heijastui kasvatukseen – aivan kuten rälssiemännän kultaisissa ohjeissa. En usko, että äitini oli tietoinen muistiosta, mutta perheessä oli hienot tavat, jotka olivat minulle tuttuja lukiessani muistiota ensimmäisiä kertoja. Siitä oli helppo toimia ohjeiden mukaan ääneen puhumatta esimerkeillä lapsilleni ja lähimmäisilleni.

Siirtyessäni Pyötsaaren nuoren isännän Matts Mårtenssonin puolisoksi olin kuin omalla maallani, sillä tunnistin laajaksi kasvaneen suvun omakseni. Talomme oli kaunis ja tulimme pääisäntä Mårtenin ja Marian kanssa hyvin toimeen kuten puolisoni Mattsin veli Johan kanssa puolisoineen ja lapsineen nyt. Samasta eteisaulasta ja sen kolmesta ovesta käymme yhä sisään kolmeen perheeseen, ja se on ollut ajan myötä ainoa asia minkä muuttaisin nyt: molempiin päätyihin avaisin oman sisäänkäynnin ja keskitupaan nykyisen. Siten omaa rauhaa ja yksityisyyttä olisi perheillä enemmän. Päätökset ruokailusta olemme tehneet emäntien ja naisten kanssa yhdessä, sovussa. Yhdelle maistui yhtä, toiselle toista, mutta uuniin mahtui monen makuun ruokia, ja ne pysyivät hyvin lämpimänä.

Anoppi Maria Korjuksen yrtit ja hauteet olivat emäntien ja naisten yhteinen asia, josta pidimme. Mutta tehtävä ei velvoittanut muita kuin anoppi Mariaa (ja aikaisemmin Johanna Huggut'ia). Jokainen, jolla on kiinnostusta asiaan saa perehtyä yrttirohtoihin, joskin yrtti- ja hedelmätarhaa hoidimme kaikki emännät ja tyttäret sekä kävimme metsässä marjassa tehden hilloja ja säilykkeitä. Kalaruuat ovat olleet luonnollisesti pääruokana, lihaa juhlapäivinä ja vihanneksia tarjottiin päivittäin leivän lisäksi.

***Oma perheeni** oli pieni verrattuna pihapiirin suvun perheisiin; onnistuin synnyttämään kaksi tervettä perillistä, ja ilo silmien edessä nyt; pojan poika Jaakko kasvaa ja kehittyy ja jatkaa sukua. Anna on maailmalla ja kirjoittaa sieltä minulle lyhyitä viestejä elämästään. Onnekseni en ole menettänyt yhtään syntynyttä lasta, joskin kaksi odotusta keskeytyi (siitä olimme hiljaa), kun muilla pihapiirin ja suvun perheillä on syntynyt useita lapsia, joista hieman yli puolet ovat jatkaneet sukua. Tähän ongelmaan kantaäiti Johanna yritti yrteillä ja haudukkeilla saada muutoksen – ja onnistuikin eläessään.*

***Puolisoni Matts** oli mieleeni jo Mäntlahdessa tavatessamme, pidin hänen vahvasta luonteesta ja olomuodosta, jonka näen Jacob-pojassani, ja ehkä pojanpojassani. Elämä rälssitilalla isännän puolisona oli kaikinensa onnellista, joskin yhteinen elämämme oli liian lyhyt (13 vuotta). Minulla oli vapaus lasten kasvatuksessa, joka ei ollut ylivoimainen tehtävä; tyttären ja pojan lisäksi ehdin auttaa myös talon ja suvun nuoria lukemaan ja laulamaan lukkarin opastusten mukaisesti.*

***Jacob Mattsson** on kuin isänsä, pitkä vahva ja luotettava. Itsepäinen, mutta oppivainen. **Anna**-tytär on äitini (siis minun) sukua, ystävällinen ja hienovarainen mutta määrätietoinen nuori nainen. Muutettuaan kotoa luotin hänen selviävän hyvin. Kirjeissään hän on kertonut elämästään Haminassa ja sitten Elimäellä, missä hän nykyisin asuu (puolisonsa kanssa). Tämän muistion kirjoittamisen jälkeen aiinkin mennä vierailulle tyttären luokse joulun aikaan, niin voin tutustua hänen elämäänsä siellä.*

Pidän lapsistani, ja olen tyytyväinen heidän kuulumisestaan hyvään säätyyn, joka turvaa heidät elämässä.

***Elämä Suomen suurruhtinaskunnassa** voisin sanoa olevan tasapainoista ja rauhallista, vaikka sodan jälkeen meillä on ollut suuria suruja kulkutaudeista, joka on verrattavissa sodan raakuuksiin. Uudet rokotteet ja niiden kehittäminen on käynnistynyt ja viikottaisissa tupatapaamisissa olemme kuulleet, että Suomessa on lääkäreitten toiminta kehittymässä hyvään suuntaan. Nuorehko tutkija Elias Lönnroth on tietojen mukaan kerännyt tietoa tyypillisimmistä taudeista, raskauden ajan ongelmista ja lasten tautien hoitamisesta ja aikoo julkaista piakkoin oppaan, johon voimme tutustua ja hyödyntää kuten Johanna Huggut apusynnyttäjän tietojen koostamisessa. Lönnrötin oppaan hankimme heti, kun se on saatavilla. Lukkari lupasi tuoda, kun se on Haminassa julkaistuna.*

Knaappien kultaiset ohjeet ovat minulle niin tuttuja, äitini ja isoäitini kasvattivat niiden mukaan meitä. Sen johdosta en käytä niihin aikaani, menneet muistion kirjoittajat ovat kommentoineet niitä runsaasti – ja tuleva muistion vastaanottajakin kuuluu knaappisukuun, hänelle ne tulevat vielä tutuiksi. Tiedän, että hänen kohtalonsa on ollut repaleinen, eikä ole ehtinyt tai voinut opetella kirjoittamaan tai lukemaan hyvin. Muutettuaan kanssani samaan tupaan opetin Helenaa lukemaan ja kirjoittamaan, siihen oli hyvää aikaa jäätyäni juuri sitä ennen leskeksi. En silloin ajatellut kuin että voin auttaa Helenaa, ja samalla itseäni unohtamaan hetkeksi suruni.

Knaappimerkintä on mielestäni uskomus, minulla on syntymämerkki ja puolisolani sekä pojallani. Mutta – syntymämerkkejä on muillakin sukuun kuulumattomilla, sen olen havainnut. Jokainen uskoo jos haluaa tai ei. Syntymässä knaappimerkin voi ilmoittaa, kuten tein Jacobin ja Annan syntymässä, mutta ehkä siinä oli hieman ylpeyttä enemmän kuin uskomusta, sillä knaappisäätyä on kunnioitettu Vehkalahdella, joten merkki on kunniaksi löytää.

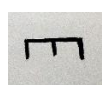
Tulevaisuudesta ajattelen, että olen terve ja saanut elää jo nyt pitkän ja turvatun elämän, joten otan vastaan sen mitä kohtalo minulle tarjoaa viimeiseen hetkeen saakka. Näen edessäni suvun jatkuvan ja perillisten kasvavan; pojanpojan ja pojan tyttären.... Autan heitä ja lähimmäisiäni loppuun saakka.

Ainoa toiveeni on, että käydessäni Anna-tyttäreni luona Elimäellä saisin tietää hänen perheestään ja mahdollisesta perillisestä – siitä en ole kuullut vihiäkään. Ja että saan käydä vihdoin Haminan Maria-kirkossa kuulemassa lohduttavaa sanaa ja kaunista musiikkia, jota lukkarimme Gustaf Forsblom on meille täällä kuukausittain laulanut ja musisoinut. Kiitos hänelle.

Pyötsaaren rälssitilalla elokuussa 1835

Anna Jacobsdotter Tolsa,

Pyötsaaren isäntä Matts Pihlhjertan leski

Jacob Mattssonin puumerkki

Annan allekirjoitettua rälssiemännän muistion, sidottuaan arkit ja tarkistettuaan musteen, hän laittoi sen peltilaatikkoon. Kuukausitapaamisen jälkeen Anna pyysi lukkari Forsblomia jäämään hetkeksi tupaan antaakseen hänelle rälssiemännän laatikon luovutettavaksi seuraavalle rälssiemännälle; nuorelle isäntä Jacobin puolisolle Helena Carlsdotter Pihlhjerta [Silvo] – unohtamatta tehtävän palkkiota.

Lukkari Forsblom kuunteli emännän luottamustehtävän, ja ilmoitti mielellään osallistuvansa perinteen jatkajaksi ja kirjoitusavuksi tarvittaessa. Lopuksi hän ilahdutti leskiemäntä Annaa tiedolla, että Haminan Marian uusi kirkko alkaa pian olla valmis, sillä tiesi että se oli hänen toiveensa.

nati 1755 (Jan-Feb)

N:o	Nimi	Isä	Äiti	Syntyä	Kuoli	Maahan
1	Anna Tolsan	Johanna Mattsdr	Maria Johansdr	1755		
2	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
3	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
4	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
5	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
6	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
7	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
8	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
9	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
10	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		

Husula PK 1744-93

N:o	Nimi	Isä	Äiti	Syntyä	Kuoli	Maahan
1	Anna Tolsan	Johanna Mattsdr	Maria Johansdr	1755		
2	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
3	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
4	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
5	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
6	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
7	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
8	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
9	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		
10	Maria Johansdr	Maria Johansdr	Maria Johansdr	1755		

Kuva 97 vas. Anna Tolsan äiti Maria Johansdr syntyi 1755 Husulan knaappikylässä (tod. Johanna Mattsdr?) ja kuva 98 oik. Husula PK 1744-93: Anna Tolsan isovanhemmat ja vanhemmat perh. Pihlhjerta-Heikkilä. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Nati A: 1777

N:o	Nimi	Isä	Äiti	Syntyä	Kuoli	Maahan
12	Anna Jacobsdr	Mäntlax Tolsa	Maria Johansdr	1777		
29.6.1802	Matts Mårtensson	Matts Mårtensson	Maria Johansdr	1779		
1	Anna Jacobsdr	Mäntlax Tolsa	Maria Johansdr	1777		
1	Johan Mårtensson	Matts Mårtensson	Maria Johansdr	1781		
1	Eva Petrisdr	Summa Raja	Maria Johansdr	1781		

1801-12 1802 01-02-04-0

N:o	Nimi	Isä	Äiti	Syntyä	Kuoli	Maahan
10	Anna Jacobsdr	Mäntlax Tolsa	Maria Johansdr	1777		
11	Matts Mårtensson	Matts Mårtensson	Maria Johansdr	1779		
12	Anna Jacobsdr	Mäntlax Tolsa	Maria Johansdr	1777		
13	Johan Mårtensson	Matts Mårtensson	Maria Johansdr	1781		
14	Eva Petrisdr	Summa Raja	Maria Johansdr	1781		

Kuva 99 vas. Anna Jacobsdr syntyi 12:1777 Mäntlax Tolsa. Kuvassa 100 oik. Vihityt, kaksoishäissä 29.6.1802 Matts Mårtensson 1779 ja pig. Anna Jacobsdr (Mäntlax Tolsa) sekä veli Johan Mårtensson 1781 ja pig. Eva Petrisdr (Summa Raja). Kuvakopiot Vehkalahden srk digiarkisto.

Anders Bapt. Ex. 1804

166	257	3	3	Anna, <i>Anna Elisabeth Mattsdr</i>	<i>11:1804</i>	<i>Pyösaari</i>
167	258	29	6	Eva, <i>Matti Mattsdr</i>	<i>11:1804</i>	<i>Pyösaari</i>
168	253	2	6	Anna, <i>Anna Elisabeth Mattsdr</i>	<i>11:1804</i>	<i>Pyösaari</i>
169	254	5	6	Carl, <i>Carl Mattsdr</i>	<i>11:1804</i>	<i>Pyösaari</i>
170	255	6	8	Elisabeth, <i>Elisabeth Mattsdr</i>	<i>11:1804</i>	<i>Pyösaari</i>
171	256	7	8	Anna, <i>Anna Elisabeth Mattsdr</i>	<i>11:1804</i>	<i>Pyösaari</i>
	257	6	9	Anna, <i>Anna Elisabeth Mattsdr</i>	<i>11:1804</i>	<i>Pyösaari</i>
	258	7	10	Samuel, <i>Samuel Mattsdr</i>	<i>11:1804</i>	<i>Pyösaari</i>

Födsel och Dödsregister

172	3	8	Johan, <i>Johan Mattsdr</i>	<i>7:1810</i>	<i>Pyösaari</i>
173	5	7	Johan, <i>Johan Mattsdr</i>	<i>7:1810</i>	<i>Pyösaari</i>
174	9	9	Johan, <i>Johan Mattsdr</i>	<i>7:1810</i>	<i>Pyösaari</i>
175	10	12	Maria, <i>Maria Mattsdr</i>	<i>7:1810</i>	<i>Pyösaari</i>
176	11	11	Johan, <i>Johan Mattsdr</i>	<i>7:1810</i>	<i>Pyösaari</i>
177	13	7	Elisabeth, <i>Elisabeth Mattsdr</i>	<i>7:1810</i>	<i>Pyösaari</i>
178	14	14	Anna, <i>Anna Mattsdr</i>	<i>7:1810</i>	<i>Pyösaari</i>
179	19	21	Johan, <i>Johan Mattsdr</i>	<i>7:1810</i>	<i>Pyösaari</i>
180	6	9	Johan, <i>Johan Mattsdr</i>	<i>7:1810</i>	<i>Pyösaari</i>

Kuva 101 vas. Anna Elisabeth Mattsdr syntyi 11:1804; kuva 102 oik. Jacob Johan Mattsson syntyi 7:1810 Pyösaari Pihlhjerta. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Edellinen | Seuraava | Talleta | Båtöo <Pyösaari>

By, Hemmans- & Bonde - Namn	Födel- & år	D. Luth. Catech med Förklaring	Förüm- mat Cat Förhör	Tillfällige Anmärknin.	Åf och Til- bytning	Nattvardsgång											
						1804	1805	1806	1807	1808	1809	1810	1811	1812	1813	1814	
<i>Anna Mattsdr</i>	<i>1747</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>1804</i>													
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1748</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1749</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1750</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1751</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1752</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1753</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1754</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1755</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1756</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1757</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1758</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1759</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1760</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1761</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1762</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1763</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1764</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1765</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1766</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1767</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1768</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1769</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1770</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1771</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1772</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1773</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1774</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1775</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1776</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1777</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1778</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1779</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1780</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1781</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1782</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1783</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1784</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1785</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1786</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1787</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1788</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1789</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1790</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1791</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1792</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1793</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1794</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1795</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1796</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1797</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1798</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1799</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														
<i>Maria Mattsdr</i>	<i>1800</i>	<i>a a a a a a</i>	<i>a a a a a a</i>														

Kuva 103. Pyösaaren pääkiriä 1704-1814 Pihlhjerta. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Handwritten church register page for Bredskall Mulli, Båtöo, 1815-1825. The page is divided into columns for names, dates, and church events. A prominent entry for Maria Korjuksen is marked with a red line.

Kuva 104. Pyötsaaren päikirja [Bredskall, Båtöo] 1815-1825. Päikirjassa on emäntä Maria Korjuksen ainoa löydetty merkintä ”död 1815” [1814?].

Handwritten church register page for Bätö Pjätsaari, Pjätsaari, 1820-1831. The page is divided into columns for names, dates, and church events. The bottom section is highlighted in red.

Kuva 105 Pyötsaaren päikirja 1820-31, alhaalla Matts Mårtensson perheinen. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Kuva 106. Pyötsaaren BB Lastenkirja 1800-30. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Kuva 107. Pyötsaaren pääkirja 1832-42,45. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Kuva 108. Pyötsaaren pääkirja 1832-42,46. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Kuva 109 vas. Leski-isäntä Märten Mattsson Pihlhjerta poisnukkui 1827 (vanhuus) 87 v. [puoliso Maria Korjus menehtyi 1814-15]. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO 1835-1847
Emäntä HELENA Carlsdotter Silvo Vilniemi ja
LB JACOB Matsson Pihlhjerta-Jaakkola
Båtö - Pyötsaari

Kuva 111. Wilniemi – Pyötsaari
Kuvakopio <https://maps.arcanum.com>

RÄLSSIEMÄNTIEN MUISTIO 1835-1847

SUKUPUU

Emäntä HELENA Karlsdotter Silvo (14.1.1806-16.3.1847) T2257

Isäntä JACOB Mattsson Pihlhjerta-Jaakkola (18.7.1810-25.6.1856) T1755 Båtö

Yhteiset lapset: Erik Johan 1831//, Karoliina 1832-1895, Jacob Johan (1835-1911) T1756, Anna Loviisa (1838-43)//, Konstantin (1840-1883) T1823 Pietari, Carl G. (1844-56) T1825 Pietari.

Pihlhjerta [Jaakkola] Frälsehem Båtö

Wärd LB Jacob Mattsson ja hu Helena Carlsdr Silvo

Erik//	Karolina	Jacob	Anna L.	Konstantin	Karl G.
1831//	1832-95	1835-1911	1838-43	1840-83	1844-56

Emäntä HELENA Carlsdr Silvon vanhemmat: isä trp Carl Ericsson Silvo (1753-1811), äiti hu2 Maria K. Mattsdr Pihlhjerta-Jaakkola (1767-1844). Yhteiset lapset: Eva C. 1802, Anna K. 1803//, [Helena 1806-47], Anna K. 1810 ja Carl 1811-12. Vilniemi. Sisarpuolet hu1. Anna Beata Pihlhjerta-Jaakkola (1753-1800): Erik 1779-83//, Valborg 1782-83//, Eva 1783-1852, Helena 1786-1856, Envald 1789-90//, Katarina 1792-1862 ja Maria 1794-1894.

Wärd JACOB Mattsson Pihlhjerta-Jaakkolan vanhemmat: isä Matts Mårtensson (1751-1827), äiti Anna Jacobsdr Tolsa (1777-1838) Mäntlahti. Yhteiset lapset: Anna 1804 ja Jacob 1810-56. Båtö.

Isovanhemmat HELENA Karlsdotter Silvo: isoisä/farfar Eric Carlsson ja isoäiti Anna Mårtensdotter Hamina förstad (1853)

JACOB Mattsson Pihlhjerta: isoisä/farfar Mårten Mattsson Pihlhjerta-Jaakkola (1726-1773) Husula ja isoäiti Johanna Mattsdotter Huggut 1732-1806 Båtö.

Vehkalahden lukkari 1818-60 Gustav Forsblom.

ANNO DOMINI 1835 Båtö

*Elokuun lopulla 1835 sain vieraan tupaamme; Vehkalahden lukkari Gustaf Forsblomilla oli minulle asiaa.... keitin hänelle kahvit. Ajattelin, että hän saapui katsomaan tyttäreemme **Karolinan** ja kesäkuussa syntyneen **Jaakon** vointia. Karolina oli 3-vuotias touhuisa neiti ja Jaakko nukkui kehdoissa rauhallisena. Isäntä Jacob oli miesten kanssa tilan puuhissa, rannan lähetyvillä. Lukkarilla olikin aivan muuta asiaa; hän toi minulle kuluneen näköisen peltilaatikon ja kertoi sen sisällöstä minulle pitkäkhön tarinan Husulan emännän ajoilta 1685. Hämmästyin ja ajattelin, että hän oli erehtynyt – se kuuluisi varmaan jollekin muulle saaren säätyemännistä.*

Avasin iltaisella laatikon; Rälssiemännän muistion kansi oli kuluneen näköinen, harmaan ruskea, jossa oli Pihlhjertan sydänvaakunasinetti. Muistiossa oli runsaasti nauhalla yhdistettyjä sivuja. Lisäksi laatikossa oli mustekynä ja mustepullo. Selasin muistiota ja katsoin ketkä siihen olivat kirjoittaneet. Tunnistin äitini kertoman mukaisia esiäitejä Husulasta ja Pyötsaaresta. Tutuin heistä oli isoäitini Johanna Huggut, jota en ollut kuitenkaan nähnyt, sillä hän oli kuollut pian syntymäni jälkeen.

Opin lukemaan ja kirjoittamaan avustavasti muutettuani Pyötsaareen noin 9-vuotiaana. Asuin äitini veljen, pääisäntä Märtenin taloudessa, leskirouva Anna Tolsan tuvassa. Hän oli ystävällinen sukulaistäti, joka opetti minulle paljon hyviä asioita.

Lapsuuteni Vilniemen kylässä 1806-1811

Synnyin tammikuussa 1806 monilapsisen torppariperheen kuopuksena Vilniemen kylässä, jonka läheisyydessä sijaitsi vilkas Tukholma – Viipurin rantatie sekä merenkulkijoiden satama. Vilniemen kylässä oli neljä taloa: Silvo, Muuri, Suomalainen ja Lavonen, joista kolmessa ensimmäisessä taloudessa asui isäni Carlin perhettä ja lähisukua. Isäni ja hänen ensimmäinen puolisonsa Anna Beata lapsineen asuivat Silvon talossa, johon äitini avioitui ja muutti isäni jäädessä leskeksi 1800. Talo oli tuolloin täynnä väkeä.

Eva Christina on vanhempi sisareni, ja pian minun jälkeeni syntyivät kaksi Anna-sisarta ja veli Carl, jotka kaikki kolme menehtyivät - kuten isäni Carl 1811 Suomen sodan (1808-09) kulkutauteihin tai rokkoihin, jotka levisivät Viipurin ja Tukholman matkaajista.

Äidilläni Marialla oli kova kohtalo 1811 jäätyään leskeksi Suomalaisen tuvassa kahden tyttären; minun ja isosisar Evan kanssa. Onneksemme isän edellisen puolison (Anna B.) tyttäristä kaksi asui Silvon tilalla, joista sisarpuoli Eva Carlsdr (s.1783) oli Silvon talon emäntä (Simonsson). Sisarpuoli Eva oli vuosikausia äitini ja meidän apuna elämässä vielä leskeksi jäätyään. Äitini Maria avioitui uudelleen 1814 ja muutimme Vilniemestä 1815 Kymin Tavastilaan - ja sieltä myöhemmin Pyötsaareen. Isosisareni Eva palasi vielä sisarpuoli Eva Silvon talouteen Vilniemeen tavattuaan Anders Hansson Seppälän.

Painajaisia 1811-1815

Lukiessani Rälssiemännän muistiosta monenkirjavia kohtaloita, minun täytyy tunnustaa, että aloin nähdä painajaisia isäni kuoltua ja ulkopuolisuuden tunne säilyi pitkään ennen kuin aloin kirjoittaa muistioon. Olin kokenut repaleisen lapsuuden monilapsisen perheen kuopuksena (isälläni 11 lasta, joista jäi eloon 6 tytärtä). Muistini mukaan elämäni oli varhaisvuosina kaikkea muuta kuin ”knaappisäätyläisten” viitoittamaa elämää. Torppariperheen elämä Vilniemessä oli arkisen harmaata ja epävarmaa; vanhempien työtä aamusta iltaan ja kaiken niukkuutta - uutena aikakautena, jolloin Ruotsin valta oli päättynyt ja alkanut Venäjän vallan aika sodan jälkeen.

Isäni vielä eläessä muistan hämärästi, kuinka hän tupaan saapuessaan harmitteli kohtaloaan, jolla oli lauma tyttäriä ruokittavana ja jotka piti saada naitettua, vaikka myötäjaisista ei ollut tietoakaan. Isältäni puuttui poikaperillinen, mutta paljon ei ollut perittäväää, sanoi. Kunpa isäni olisi tiennyt, että tyttäret selviytyivät hyvinkin, sillä heillä oli sekä Husulassa että Pyötsaaressa säätyläissukua, jotka auttoivat tyttäriä elämässä.

Isäni kuoleman jälkeen en muista mitään tarkkaa, vain jälkeenpäin kuulopuheita. Aloin nähdä yöllä painajaisia, en nukkunut vaan itkin ja päivällä liimauduin isosisaren Evan (ja äidin) läheisyyteen, sillä vain siinä oli turvallista. Olin silloin kuudennella ikävuodella, ja olisi pitänyt aloittaa kotikoulu, mutta tuvassa oli paljon lapsia ja vähän tilaa – kouluni siirtyi.

Piirrän/kirjoitan oheen isän perheet lapsineen, jotta itsekin saisin selvää mihin kuulun (puhtaaksikirjoitus tekijän):

CARL SILVO isäni

1753-1811 Hamina-Vilniemi (Silvo)

----- hu 1 -----**hu 2 (1801)** -----

Silvo hemman

ANNA B. Pihlhjerta 1753-1800//

Suomalainen hemman

Husula-Vilniemi; sisarpuolet:

MARIA K. Pihlhjerta, äitini

Eva Helena Katarina Maria

1767-1844 Båtö

1783- 1786- 1792- 1794-

Eva C. Anna// **Minä** Anna// Carl//

Vilniemi

1802- 1803-06 1806- 1810// 1811-12//

----- isäpuoleni (1814) -----

ELIAS Henriksson ROIMOLA Kymi

1815-16 muuttoja: Vilniemestä Tavastilaan ja Pyötsaareen

En tiedä tai muista miten äitini Marialle järjestyi tai löytyi Vilniemessä uusi puoliso, isäpuoli Elias Henriksson Roimola. Hän oli kotoisin Kymin Tavastilasta, jäänyt leskeksi kahden lapsen kanssa. Asuimme jonkin aikaa Suomalaisen tuvassa, ja 1815 muutimme Tavastilaan, metsän keskelle kauas meren läheisyydestä, missä en voinut kuvitella asuvani!

Pian Kymiin muuton jälkeen vietimme useita päiviä Pyötsaarella äitini Marian ja sisareni Evan kanssa, sillä Pyötsaarella oli hautajaisia (äitini veljen puoliso Maria menehtyi sekä heidän esikoispoika Matts). Suvun nuorisoakin oli muuttamassa pois saarelta avioon tai työhön samoihin aikoihin, rälssitilalla oli kuulema kaaos.

Muistan hyvin, kuinka äitini kertoi Pyötsaarella leskeksi jääneelle veljelleen, isäntä Mårtenille, ettei hänen (äitini) elämä tyttärineen Kymissä tule onnistumaan! Äitini mielestä tytär Eva (13 v.) vielä selviäisi, mutta minä, kuopus Helena (10v.) en selviäisi elämästä, kertoi että vain itkee ja valvoo yöt. Hautajaisten jälkeen äitini ja hänen veljensä Mårten päättivät, että minä ja sisareni Eva saisimme muuttaa isäntälesken talouteen. Asuisimme hänen Matts-pojan lesken Anna Tolsan ja hänen tyttärensä Annan (12v) sekä pojan Jacobin (6v) taloudessa. ensi alkuun. En uskonut korviani.

Pyötsaareen muuton jälkeen näin auringonpaisteen. Meidät oli sisaren kanssa pelastettu turvaan. Äiti palasi Tavastilaan ja kertoi käyvänsä tapaamassa meitä niin usein kuin vain voisi. Muutamien vuosien jälkeen aloin nukkua yöni enkä nähnyt enää painajaisia.

Elämäni alkoi Pyötsaareessa 1820

Asuin leskiemäntä Anna Tolsan ja hänen lastensa kanssa samassa kauniissa tuvassa. Sellaista tupaa en ollut aikaisemmin nähnyt; kauniit verhot, matot ja huonekalut, kaikki vaalean harmaata ja valkeaa – valoisaa. Ihan itketti kun sängyn verho vedettiin illalla ja sai sisaren kanssa nukkua rauhassa.

Leskiemäntä Anna Tolsa, Jacobin ja Annan äiti, oli ystävällisin ja hienoin ihminen, jonka olin tavannut; hänen tuvassaan sain asua ja kasvaa seuraavat vuodet – ja oppia lukemaan, kirjoittamaan sekä tekemään kauniita käsitöitä. Sisareni Eva asui jonkin aikaa kanssani samassa tuvassa, mutta muutti lähitupaan, kun minun öiset painajaiset ja valvomiset alkoivat olla ohi. En ollut suruinen yksin, sillä tiesin, että samassa talossa leski-isäntä Märten ja leski Anna Tolsa olivat myös surullisia lähimmäisten menetyksistä - kaikki oli tapahtunut samoihin aikoihin vuonna 1815. Oli uskottava tulevaisuuteen.

Vähitellen elämä tasoittui ja rauhoittui. Elämäni tuli merkitystä, silmäni alkoivat avautua ja hahmotin ympäristöä ja sen ihmisiä vähitellen. Elämä Pyötsaareessa oli kuin Vilniemessä; siellä oli puutarha, rantoja, metsää ja laitumella eläimiä - vilskettä aamusta iltaan. Vähitellen sain osallistua tilan tehtäviin; ensin puutarhatehtäviä, keittiötehtäviä ja myöhemmin eläintenhoitoa. Usein yhdessä Annan ja Jacobin kanssa, jotka näyttivät miten tilalla toimitaan. En kokenut olevani lahjakas missään, vaan kaikki annetut tehtävät sopivat minulle ja koetin tehdä parhaani mukaan. Ehkä eläinten kanssa olin kaikkein rauhallisin syöttäessäni ja hoitaessani niitä.

Vuodet kuluivat nopeasti, kunnes muutoksen tuulet ja myrskyt saapuivat 1827. Talon vanha pääisäntä, leski Märten Mattsson nukkui yöllä Tuonelaan ja samana vuonna isäntä Johanin puoliso Eva menehtyi. Päätalossa elämä järkkyy ja pian jäähyväisten ja hautajaisten jälkeen leskiemäntä Anna Tolsan tytär Anna muutti Haminaan töihin ja sisareni Eva muutti takaisin Vilniemeen (kertoi minulle, että hän oli tavannut renki Anders Hanssonin, jonka kanssa aikoi naimisiin).

*Lisäys pienellä sivun alalaitaan: Sisareni Eva Christina vihittiin 1829 Anders Hanssonin kanssa (Seppälä s.1793) ja heille syntyi **tytär Anna Lovisa** (4.1832). Perhe muutti tyttären syntymän jälkeen vuokraviljelijöiksi lähiseudulle Andersin sukulaisen Matts Hanssonin kanssa (Anjalasta). Tämän enempää en heistä nyt tiedä, sillä täällä Pyötsaareen on perheellisenä kiireistä elämä. Muut sisarpuolet: Eva, Helena, Katariina ja Maria ovat jääneet pois elämästäni muutettuani Pyötsaareen.*

Jacob Mattsonin puolisoiksi 1830

Elämäni on tasaantunut. Lapsuuden vuodet ovat enää vain muistokuvia mielessäni, jotka joissakin tilanteissa vielä pulpahtavat pintaan. Puolisoni Jacob on hyvä isäntä, ja hänen kanssaan olemme kasvaneet yhdessä ja tulemme hyvin toimeen. Olemme molemmat jääneet isättä nuorina; Jacob oli viisivuotias hänen isänsä Mattsin hukkuessa - minäkin olin viisivuotias, kun isäni Carl kuoli. Tarvittaessa tuemme toisiamme, sillä tiedämme molemmat, että surumuistot palaavat kysymättä.

Meidät vihittiin Jacobin Mattsonin kanssa joulun jälkeen 1830 ja kotimme on Pyötsaaren suvun rälssitilan kantatalossa. Asumme Jacobin äidin Anna Tolsan, Johan Mattssonin perheen ja leskiäitini Maria K:n kanssa saman katon alla. Äitini palasi kotisaarelleen Pyötsaareen 1830 kuullessaan, että odotan esikoistani (hän oletti etten selviä elämässä lapsineen). Perheeseemme syntyi kolme lasta, joista esikoispoika Erik (1831) menehtyi syntymän jälkeen yöllä; tytär Catharina syntyi 1832 ja on 4-vuotias, nuorimmaisoin Jaakko Jacobsson on vuoden ikäinen.

Pyötsaaren rälssitilalla on yhä kolme kantataloa monine aittoineen; me asumme Jacobin kanssa korjaustarpeessa olevassa Talossa1, missä on kolme tupaa: Talossa2 asuu ikääntynyt leski-isäntä Henrik Mattsson (75v.) lastensa perheiden kanssa ja isäntä Erik Mattsson (61v.) asuu Talo3 puolison ja lastensa perheiden kanssa.

Tupa 1

leski Anna Tolsa

leski Maria K. Silvo

Tupa 2

Jacob ja minä Helena

lapset Catharina ja Jaakko

Tupa 3

leski Johan Mattsson

Salomon ja Helena lapsineen:

Karl, Vilhelmina, Eva, Kristian...

Elämässä on paljon kiireitä niin isännällä kuin minulla lasten kanssa taloudessa.

1837 Uuden perillisen enteitä

Vuoden lopulla kerroin isännälle uuden perillisen odotuksen varmistuneen, ja siinä yhteydessä Jacob otti esille uuden (oman?) talon suunnitelmapiirroukset Tontinlahden läheisyyteen vieden ne saaren isäntien tupatapaamisille. Isäntä oli harmissaan nykyisestä tilanteesta, missä ikääntyvän isäntä Johanin tuvan perillinen Salomon monine lapsineen alkoi käydä Jacobin ”hermoihin” (hänen sanonnan mukaan). Saman katon alla, pieneksi ja korjausta vaativissa tiloissa alkoi olla jo liiaksi perillisiä itkuineen. Jacobin oman tyttären Karoliinan ja poika Jaakon lisäksi viereisessä tuvassa kasvoivat Salomonin samanikäiset kaksi poikaa ja kaksi tytärtä – ja heillekin oli samaan aikaan tiedossa uusia perillisiä. Elämän kiireissä se oli Jacobille liikaa, sillä hän on luonteeltaan hieman lyhytjänteinen, joskus jopa kiivas. Jacobille lapsilauman herätykset yöllä sai hänet kiirehtimään uuden talon rakentamista. Minullekin uuden talon rakentaminen sopi hyvin, vaikka olen luonteeltani rauhallinen (kuten äitini) ja ehkä taipuvainen murehtimaan. Salomonin puolison Helena Silvon kanssa olimme päätuvassa useinkin eri mieltä asioista: lasten kasvatuksesta, ruokailuajoista ja tehtävistä. Riita oli useinkin lähellä, sillä asuimme keskituvassa, missä kaikki kävivät päiväsaikaan.

Rakennusasiaa alettiin viedä eteenpäin, siitä olin varma.

1838 Perhe-elämää Pyötsaaren yhteisössä

Rakentamispäätös venyi ja siirtyi, hermot alkoivat kiristyä talon katon alla kevätkesällä 1838, kun meille syntyi ihastuttava tytär Anna Loviisa ja Samuelin perheeseen tytär Wilhelmiina. Yörauha oli mennyttä! Loppuvuodesta 1838 pulmaan tuli huojentava ratkaisu: leskiemäntä Anna Tolsa ilmoitti lähtevänsä tyttärensä luokse joulun viettoon, kertoen minulle, että saamme siirtyä hänen meren puoleisen päädyn tupaan asumaan, siten tulee hieman rauhaa. Tuvassa asui myös leskiäitini Maria K. Keskitupaan siirtyi nuoret perilliset. Anna Tolsa oli jälleen pelastanut tilanteen, ja välttyimme suuremmilta riidoilta Salomonin emännän kanssa.

Ennen matkaansa tyttären luokse Anna Tolsa sai lukkari Forsblomilta postissa lähetyksen: Lönnrotin Talonpojan kotilääkäri -kirjan, jota hän ja me olimme odottaneet jo vuosia (vuodesta 1832...). Kunpa se olisi tullut jo aikaisemmin! huudahdin, kun kuulin asiasta. Ehkä olisimme välttyneet esikoisen menehtymisen ja monelta muulta vaivalta. Yhdessä luimme kirjaa hetimiten, erityisesti terveydestä, sairauden syistä, lapsen odotuksesta ja saamisesta sekä kulkutautien ehkäisystä ja lääkitsemisestä. Ohessa joitakin asioita, joita luimme kauhistuneena ja keskustelimme heti:

Tautien syistä: Syitä tauteihin ja kivulaisuuksiin on monenlaatuaisia. Tavallisimpia ovat: liika syöminen ja juominen, nautinto-aineitten kehnous eli sopimattomuus, saastainen ilma, siistitöin ruumiin toruu ja muu ruokottomuus, vaatteittein sopimattomuus, äkillinen muutos lämpimästä kylmään tahi kylmästä lämpimään, huvitusten pitkällinen nautinto eli muu väärinkäytös, äkillisten wimmain eli mielenliikutusten kohta.

Puhtaudesta: puhtaana pitämistä ei pidä huolettomasti ottaman. Kasvot, kaula ja kädet kaipaisivat joka aamu ja ilta pesemistä, jalat ja muu ruumis vähintäinkin kerta viikossa. Siisteys ja puhtaus lannistaa kaikki, pitäisi kaikkien niin köyhän kuin rikkaan, niin terveen kuin sairaan siitä huolta pitämän. Puhtaus suojelee ja pitää ihmiset terveenä, sepä on kulkutaudeista paras varjelukskeino....

Synnyttäjistä: Ei pidä synnyttäjän ilman syytä vanhasta totutusta elämästään poiketa. Tulee hänen karttaa väkevähöysteisiä ruokia ja liikuttavia juomia. Semmoisia himoja, joita muutamat raskaana ollessaan saavat, erinomaisia aineita nauttiaksensa, tulee järjen voimalla vastaan sotia, jos samat aineet olisivat luonnottomia ja vahingollisia. Paha on se, että raskas edeltäpäin povaa ja liiallista huolta synnyttämisestä kantaa; hyvä jos voipi olla tasamielinen ja iloinen....

Saamisen ajasta pitää vaimolle hankkia siisti ja raitis huone, josta kaikesta hälinästä ja tömystä erotettuna saapi rauhasta synnyttää.... Ei pidä kenenkään laiminlyödä koulunsa käynnyttä ja hyväksi tutkittua kättilöä tähän tarpeeseen kutsua. Koulun käymättömiä ei tule uskoa, jos olkoot vaikka kuinka monesta synnyttämisestä ennen apuna olleet. Heille sallitaan ainoasti tukea, lohdutella ja virvoitella synnyttäjiä, toimitella tarpeen mukaan lievittämiä lavemanteja ja muita senlaisia, vaan älkööt sakon ja vastuun haastolla millään tavalla (puuttuko synnytykseen) ei synnyttämistä juomillansa tahi muilla riennättävillä lääkeaineilla, niin kuin aloella, sahramalla, viinalla, oluella, pippurilla ja muilla senlaisilla, joilla vahingoittavat synnyttäjän terveyttä, jos kohta ei henki lähtisikään.

Tuvassa oli hiljaisuus luettuamme kirjan sisällysluettelon ja oheiset meitä liikuttavat ja pohdituttavat perusasiat, joita kirjassa oli sivumäärin. Leskiemäntä Anna Tolsa oli vaitonainen, ja kertoi olleensa aina hieman epäileväinen

yrttitarhan tuotteisiin, joita käytettiin odotusaikana ja synnytyksessä.... Siihen minä totesin vakaana, että lukiessani rälssiemännän muistiota olin hänen kanssaan samaa mieltä; synnytys varsinkin oli vaativaa ja vastuullista työtä, ja siitä piti koulutetun kättilön vastata. Joskaan esikoisemme kohdalla ei mikään enää auttanut: Erik syntyi terveenä, mutta yöllä hänen hengitys oli vain pysähtynyt. Itku tuli jälleen pintaan, ja minulla se kestää pitkään....

Sain lukea muutaman päivän ajan Lönnrotin kirjan ennen leskiemäntä Anna Tolsa matkaa tyttärensä Annan luokse Elimäelle (kirjan vei tuliaisiksi). Sovimme, että hän pyytää lukkarin toimittamaan Pyötsaaren jokaiseen tupaan oman kirjan. Anna-tytär saisi siten oman kirjan Elimäelle jouluna 1838.

1838 Tytär Annalta tuli meille ennen lukkarin kirja-toimitusta tieto, että hänen äitinsä Anna Tolsa oli menehtynyt heidän luonaan äkilliseen (sydän)kohtaukseen, ehkä liikutuksesta, ajattelimme kuultuamme suruviestin. Olin surullinen mutta onnellinen, että olin saanut kasvaa Anna Tolsan tuvassa, hän oli hienoin ihminen jonka tunsin.

1839 Tupatapaaminen ja lukuhetki emäntien kanssa

Saimme vihdoin kaikki Pyötsaaren emännät ja isännät Lönnrotin lääkärioppaan kaikkiin kolmeen Pihlhjerta-talouksiin. Emännät päätimme yhdessä lukea ja keskustella kirjan asioista viikottain, kunnes olisimme lukeneet ja käsitelleet kaikki luvut. Samalla opimme paremmin tuntemaan toisemme ja perheet. Lääkärikirjassa oli paljon tärkeitä tietoja terveydestä ja sairauksista, odotuksesta lapsen saamiseen ja lasten eri ikäkausien taudeista aikuisten kulkutauteihin. Vuosi kului kirjan läpikäymiseen, ja pitkään sen jälkeenkin. Terveysasiat yhdistivät meitä. Olimme lukeneet kirjan, kun uusin perillisemme Konstantin Jaakonpoika syntyi elokuussa 1840. Odotukseni sujui luottavaisemmin ja tietoisemmin verrattuna edellisiin lasten syntymään ja imeväisikään.

Isäntä Jacobin kanssa kävimme myös yhdessä kirjan asiat läpi omassa tuvassa, kuten muutkin emännät kertoivat tehneensä. Kauhistuksen huokauksia kuulin Jacobilta useaan otteeseen hänen lukiessaan kirjaa, totesi lopuksi että kirja olisi pitänyt lukea jo aikaa sitten! Lönnrot oli kirjoittanut oppaan viisaasti ja selkeästi, siten kaikki totesimme, kun päätimme emäntien tupatapaamiset asian puitteissa.

Parempi siis myöhään kuin ei milloinkaan, sanotaan.

Elämässä on kiirettä ja touhua lasten kanssa.

1842 Marraskuussa nostettiin suvun lippu puolitankoon: (keskituvan) leski-isäntä Johan Mattsson oli hukkunut 61-vuotaa kalastusretkellä. Meri oli ottanut jälleen, mutta antanut niukan saaliin, sanoivat miehet tullessaan rantaan. Liian kylmää oli kaikille, kädet kohmeessa ja mieli maassa. Jäähyväisiä jälleen itkettiin keskituvassa.

1843 Uusi talo alkaa olla muuttovalmis

Vuosia on jo kulunut Jacobin talonrakennusprojektin etenemisessä, hitaasti se valmistuu. Siirtyminen Anna Tolsan tupaan antoi meille rauhan lapsinemme. Minä ja Helena aloimme tulla sen myötä jo paremmin toimeen, olihan keskitupa siinä välissämme, johon oli siirtynyt vanhaisäntä Johan Mattssonin poismenon jälkeen isännän pojanpojat Karl ja Kristian sekä meidän Jaakko alkoivat yöpyä keskituvassa. Kutsuimmekin keskitupaa ”poikien tuvaksi”, joskaan eivät luvanneet ruokia keitellä, se oli likkojen ja emäntien tehtävä.

Uusi taloprojekti valmistui vihdoon 1843 syksyllä: Tontinlahden uuteen taloon muutti ensi alkuun isäntä Erikin perillisiä (T3). Puolisoni Jacob oli tyytyväinen uuteen järjestelyyn syntymätuvassaan. Hän totesi seuraavansa miten asumisen uudet kuviot toimivat, ja palaavansa isäntätapaamisissa asiaa. Siellä perheiden tilanteita olikin jo useaan kertaan puitu. Päättivät, että Tontinlahden tuvan asukkaat saivat vastuulleen tilan eläimet ja laitumen. Ratkaisusta pitivät Erikin pojat Jeremias ja Alexander perheineen.

Jacobin suunnitelmat muuttuivat, sillä perheemme viisivuotias tytär Anna Lisa menehtyi 1843 kulkutautiin, joka ei ollut papin mukaan parannettavissa. Emäntien kanssa kokoontuimme ja keskustelimme olisimmeko voineet jotenkin ennakoita tai estää kulkutaudin tuoman surman.

Rälssitilan lipputankoon nostettiin jälleen suvun lippu puolitankoon.

Tyttäreni menetyksestä en selviäisi, ajattelin pitkään surtuani menetettyjä lapsiani.

Ajatuksia vuoden alkaessa 1844

Olen nyt hieman tasoittunut tyttären menetyksestä, sillä lapset ja puoliso pitävät minut elämässä mukana. Karoliina 12v. käy lukkarinkoulua tavoitteena ripille

pääsy, 11v. Jaakko on isän ohjauksessa tilan tehtävien oppimisessa ja hoitamisessa, ja 4v. Konstantinin kasvatus vaatii vielä työtä.

Äidilläni on alkanut olla paljon vaivoja, joita olen lääkärin ohjeiden mukaan hoitanut. Siitä huolimatta tammikuussa 1844 leskiäitini Maria Silvo, kantaäiti Johanna Huggutin ainoa tytär, menehtyi 77-vuotiaana pitkän iän ja vaivojen tuomaan vanhuuteen. Äitini oli minulle rakas, enkä tiennyt miten selvitä hänen poismenon jälkeen... onnekseni minulla oli Jacob-puoliso ja lapset, joiden kanssa elämä oli mielestäni merkityksellisen hyvää.

Pappi puhui kauniisti kantaäidin tyttärestä, äidistäni jäähyväistilaisuudessa ennen hautaamista Maria-kirkon sukuhautaan. Hautajaistilaisuudessa tapasin moniin vuosiin sisareni Evan ja sisarpuolet perheineen. Elämä on muuttunut, totesimme yhdessä; isämme Carl Silvon puoliset Anna Beata ja Maria Katariina olivat nyt samassa sukuhaudassa kirkon lattian alla, mistä heille oli varattu tila Husulan Knaappisuvun Pihlhjertalle. Sinne ei enää haudattaisi kuin Erik Mattsson aikanaan, muut vainajat haudattaisiin piha-alueelle tai Kuorsaloon.

Hautajaisissa saimme sisarten kanssa keskustella elämästä ja perheistämme. Sovimme, että pidämme jatkossa yhteyttä tiiviimmin. Toisin kuitenkin kävi minun osaltani, sillä minulle on alkanut tulla sellaisia vaivoja, joista en selviä. Lukiessani Lönnrotin kirjaa en löydä syytä, mistä vaivani johtuvat; selkää ja vatsaa kivistä, ja kipuihin olen käyttänyt hyväksi todettuja ulkoisia kuumia ja kylmiä yrttihaudukkeita. Ne ovat vain lieventäneet vaivoja. Saunominen ja uiminen on myös helpottanut olotilaani. Vaivoistani olen kertonut puoliso Jacobille, ja hän on seurannut tilaani, todeten vaivojen johtuvan varmasti äidin ja lasten menetyksistä, joiden surut nousevat nyt pintaan. Lisäksi vastuu lapsista ja kasvatuksesta on ehkä rasittanut Puolisoni on seurannut vointiani uudella tavalla, hän on jopa pistäytynyt päivittäin useammin kotitupaan ja huolehtinut minusta tuomalla tupaan iltapalaa ja juomia. Se oli minulle uutta.

Kuopuksemme **Karl Gustav** syntyi lokakuussa 1844 saunan lämmössä kättilön avustamana. Leskiäitini Maria Silvo ei ollut enää mukana toteamassa knaappiperillisen syntymää tai rauhoittamassa minua kättilön hoitaessa hyvinkin kivuliaan synnytyksen (olen jo 38v.). Isäntä Jacob rauhoittui kuultuaan, että äiti ja poika voivat hyvin. Isäntä pyydettiin tarkistamaan saunaan pojan, katsomaan

onko hän knaappi-sukua.... Epäröityään tehtävässään, hän vaivihkaa totesi pojan knaapiksi. Mutta siihen hetkeen hän päätti lopettaa perheessään epämääräisenäkin pidetyn perinteen.

Lipputankoon nostettiin sydänlippu 14.10.1844.

1844 jälkeen Pyötsaaren rälssitilan isäntien keskuudessa ei enää hiiskuttu sanaakaan syntymämerkin tunnistamisesta. Uusi sukupolvi ja uudet emännät olivat jo pitkään olleet sitä mieltä.

1845-1846 Ajatuksia elämästä....

Minulla on ollut epämääräinen tunne, etten elä pitkään. Elämäni on ollut risaisten nuoruusvuosien jälkeen Pyötsaarella kuin ruususen unta, mutta nyt on tunne kuin ruusun lehdet olisivat tippuneet ja lakastuneet.

*Äitini poismeno on vaikuttanut minuun syvästi, sillä hänen rauhallinen läsnäolonsa perheeni lisäksi on ollut merkittävää elämässä selviytymisessä. Hän oli siitä tietoinen muuttaessaan takaisin Pyötsaaren kotitilalle 1830, kun oli kuullut, että odotan esikoista. Hän tiesi, että tarvitsen tukea elämässäni. Olemme hyvin samankaltaisia; rauhallisia mutta hieman etäisiä ja melankolisia. Olemme keskipituisia, ruskeahiuksisia ja hieman pyyleviä ikääntyessämme. Muut suvun ihmiset ovat vilkkaita ja touhuavia, pitävät meteliä elämässä – kuten puolisoni Jacob, joka on hoikka ja pitkä isäntä. Lapsista **Jaakko** on lähinnä isänsä luonteinen ja näköinen, ja **Karoliina** on veljensä oloinen, vilkas ja eläväinen. **Konstantin** on vielä pieni, mutta on tällä hetkellä enemmän minun luonteinen, hieman patistettavissa. Nuorimmainen **Karl** on vasta hyvässä elämänsä alussa. Sukuun mahtuu monenlaisia luonteita, lähimmäiset kyllä tuntevat meidät ja tapamme – kuten me tunnemme heidät täällä Pyötsaaren pihapiirissä.*

Puolisoni on minulle läheinen ja tuemme kaikessa toisiamme. Emme voi kuitenkaan kaikesta keskustella, kuten äitini kanssa, naisten asiat ovat sellaisia. Äitini poissaolo onkin aiheuttanut minulle nykyisin tyhjyyden tunnetta, vaikka elämä on ympärilläni; lapset, puoliso, lähimmäiset ja suku.

En ole jaksanut viime aikoina kirjoittaa, on paljon puuhaa ja sormet ovat kipeät.... pyysin lääkärin luokseni käymään, totesi ettei tiennyt taudin syytä. Tutun oloiset oireet kuitenkin, ja neuvoi miten torjua vaivat, toivoen että ne paranevat.

Tammikuun pakkasissa 1847 kutsuin lukkari Forsblomin luokseni ja kerroin terveyshuoleni hänelle. Kerroin, etten jaksa enää kirjoittaa rälssimuistioon, kädet ja nivelet olivat kipeät enkä voi kirjoittaa kivutta. Lukkari suositti ensin kutsumaan taitavan lääkärin, mutta lupasi ottaa muistion ja peltilaatikon mukaansa allekirjoitettuani sen viimeiselle sivulle nimeni ja päiväyksen. Hän lupasi tukea lasten kasvua aikuiseen ikään ja säilyttää laatikon hyvässä tallessa kirkon tiloissa. Kun (minun) perillisistäni ensimmäinen saa poikaperillisen, niin hän antaisi synnyttäneelle rälssiemännälle laatikon Rälssiemännän muistioineen ja mustekynineen. Tarkistaisi ensin, että saaja osaa lukea ja kirjoittaa, auttaisi tarvittaessa.

Lopuksi lukkari totesi, että lasten ja nuorten koulutus on kehittynyt viime vuosina Vehkalahdella. Nuoret ovat alkaneet hallita hyvin lukemisen ja kirjoittamisenkin. Lähiaikoina lapset alkavat käydä (kylä)koulua Vehkalahdella lukkarin kiertokoulun sijaan, uusia opettajia on koulutettu siihen tehtävään ja kyläkouluja on rakennettu jo moniin pitäjiin. Muutoksia on odotettavissa monin tavoin tulevina vuosina. Sitten lukkari Forsblom paljasti lohduttaen, että on itsekin jo ikääntymässä.

Pyötsaaren rälssitilalla tammikuussa 1847

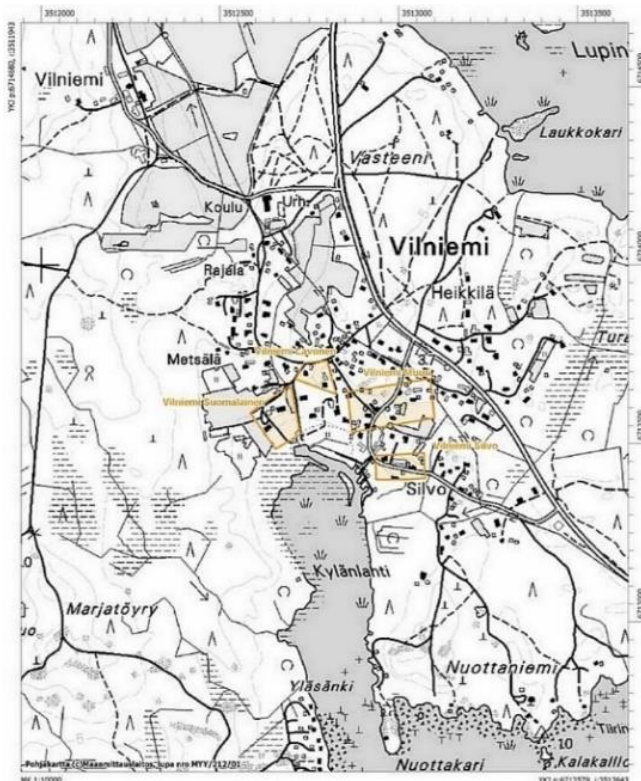
Helena Carlintytär Silvo,

Jacob Mattsson Pihlhjertan puoliso

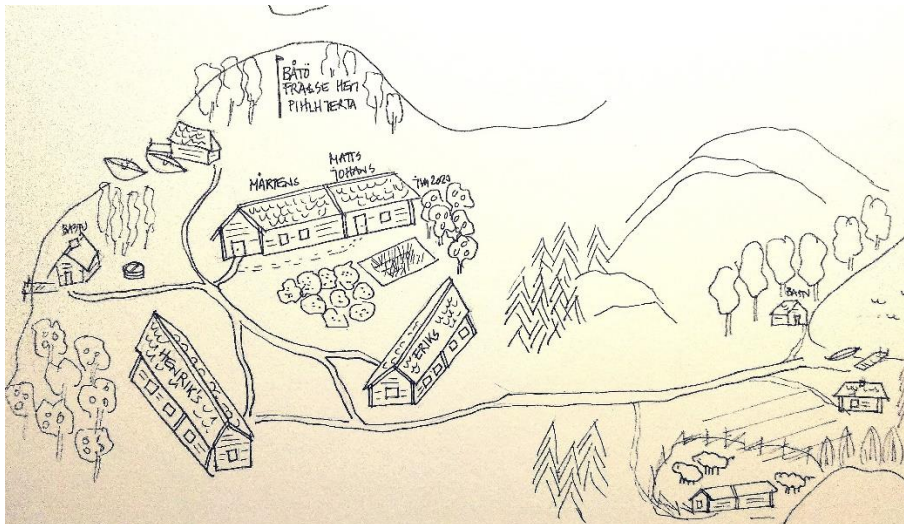
(Jacob Mattsonin puumerkki sinetissä)

Lukkari Forsblom vei tavattuaan rälssiemäntä Helena Silvon peltilaatikon ja sinetillä suljetun kirjekuoren Vehkalahden kirkon holviin. Sen hän säilyttäisi huolella ja antaisi sen itse tai seuraaja uudelle Pyötsaaren rälssiemännälle – kun oli sen aika.

DIGIARKISTON KUVIA

Karttakuvat 112. Vilniemen kylän tilat: Suomalainen, Lavonen, Muuri ja Silvo (keltaiset alueet) Kuvakopio Maanmittauslaitos 2000, Vilniemi.

Kuvapiirros 113. Pyötsaaren laajennettu tilasuunnitelma (1832), mihin Jacob Mattsson piirsi Tontinlahden läheisyyteen [oman] talon. Talo valmistui 1843. Puhtaaksi piirros luonnosten perusteella tekijä JVU 2023.

Kuva 114. Vilniemi PK 1793-1804 Silvo hemman: keskellä mm. Helena Carlsdr, isä Carl Ericsson ja (ylleviivattu) hu1 Anna Beata 1800//. Puoliso2 Maria K. Mattsdr sekä tytär Eva Carlsdr. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Kuva 115. Willnäs by, Silfvo hemman PK: 1704-1820. Alinna Suomalainen hemman: Carl Silvon perhe ja hu2 Maria Mattsdr. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

no	nimi	syntymä	kuoli
1.	Carl Silvo	1753	1811
2.	Anna Beata	1753	1800
3.	Helena Carlsdr	1806	
4.	Maria Carlsdr	1806	
5.	Eva C.	1806	
6.	Anna	1806	
7.	Lena	1806	
8.	Carl	1806	

Kuva 116. Lastenkirja BB Willnäs Suomalainen hemman: LB leski Carl Silvo (1753-1811) hu1 Anna Beata (1753-1800) ja tyttäret BB1; sekä 2) hu Maria K. Mattsdotter (Tavastilaan 1814) lapset BB2: Eva C., Anna, Lena ja Carl. Kuvakopio Vehkalahten srk digiarkisto.

no	nimi	syntymä	vanhemmat
15	Helena	1806	Carl Ericsson ja Maria Mattsdr

no	nimi	syntymä	vanhemmat
187	Jacob	1810	Matts Mårtensson ja Anna Jacobsdr Tolsa

Kuva 117 vas. **Helena** Carlsdr syntyi 1:1806 Willnäs Suomalainen (vanh. Carl Ericsson ja Maria Mattsdr. Kuva 118 oik. **Jacob** Mattsson syntyi Bätö 7:1810 (vanh. Matts Mårtensson ja Anna Jacobsdr Tolsa). Kuvakopio Vehkalahten srk digiarkisto.

no	nimi	tapahtuma	vuosi
74	Jacob Mattsson ja Helena Carlsdr	avioliitto	1830

no	nimi	syntymä	vanhemmat
120	Erik Jacobsson	1831	Jacob Mattsson ja Helena Carlsdr

Kuva 119. vas. Jacob Mattsson ja Helena Carlsdr Silvo vihittiin 12:1830. Oikealla kuvassa 120. esikoispoika Erik Jacobsson syntyi 1831 (menehtyi). Kuvakopio Vehkalahten srk digiarkisto.

The image shows two pages of a church record book from Båtö, covering the years 1832-57. The pages are filled with handwritten entries, organized into numbered sections (1, 2, 3, 4). Each entry typically includes a name, a date, and sometimes a reference to a specific church record or date. The handwriting is in a cursive script typical of the 19th century. The pages are slightly aged and show some wear.

Kuva 121. BB Båtö 1832-57: Oikealla Jacob Mattssonin lapset: hu1. Helena Carlsdr (1806-47): Carolina, Jacob, Anna L., Constantin ja Carl G. Alla hu2 Sofia Westerberg, lapset: Wilhelmiina, Anna, Otto ja Christian. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

The image shows a page from a church record book from Båtö, PK 1793-1819. The page is divided into several columns. The first column contains names, and the second column contains dates. There are also columns for 'Tilfällige Anmärkning' (Temporary Remarks) and 'Af och Tillflytning' (Departure and Arrival). The entries are handwritten and include names like Henrik, Märten, and Erich. The page is filled with data, and there are some red markings and annotations.

Kuva 122. Båtö PK 1793-1819 Pihlhjertan isännät: Henrik ja Märten sekä Erich perheineen. Maria Mattsdr vihittiin Vilniemeen 1801 ja Anna Lisa Märtenstr siirtyi Pietariin 1809. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Dy. Hämmands och Bonde-namn.	Födelse- och Föreläggelse-år.	L. L. L. L. L.					Tillfälle	Anmärkingar	Naturvärdgång													
		1	2	3	4	5			1832	1833	1834	1835	1836	1837	1838	1839	1840	1841	1842			
J. Mattsson	1781	x	x	x	x	x																
H. Carlsdr.	1808	x	x	x	x	x																

Kuva 122. PK 1832-42 Båtö Pihlhjerta: mm. Jacob Mattsson ja Helena Carlsdr. Kuvakopio Vehkalahden srd digiarkisto.

Dy. Hämmands och Bonde-namn.	Födelse- och Föreläggelse-år.	L. L. L. L. L.					Tillfälle	Anmärkingar	Naturvärdgång													
		1	2	3	4	5			1844	1845	1846	1847	1848	1849	1850	1851	1852	1853	1854			
J. Mattsson	1781	x	x	x	x	x																
H. Carlsdr.	1808	x	x	x	x	x																
S. Westerberg	1824	x	x	x	x	x																

Kuva 123. Båtö Pihlhjerta PK 1844-54. Mm. Jacob Mattsson ja hu1: Helena Carlsdr, hu 2: Sofia Westerberg. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Pag. 51		Båtö.										Herrns Högsk. Kyrkost.							Föddes och Frånflyttade, Af- och Tillflyttade, Lyfning, Vigel, Förflyttade, döda, o. s. v.				
Namn och Stånd		År		År						År		År		År		År		År		År		År	
Pihljerta		1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875	
1.	Anders Mattsson	1810																					
2.	Sofia Westerberg	1810																					
3.	Jacob Mattsson	1810																					
4.	Sofia Westerberg	1810																					
5.	Jacob Mattsson	1810																					
6.	Sofia Westerberg	1810																					
7.	Jacob Mattsson	1810																					
8.	Sofia Westerberg	1810																					
9.	Jacob Mattsson	1810																					
10.	Sofia Westerberg	1810																					
11.	Jacob Mattsson	1810																					
12.	Sofia Westerberg	1810																					
13.	Jacob Mattsson	1810																					
14.	Sofia Westerberg	1810																					
15.	Jacob Mattsson	1810																					
16.	Sofia Westerberg	1810																					
17.	Jacob Mattsson	1810																					
18.	Sofia Westerberg	1810																					
19.	Jacob Mattsson	1810																					
20.	Sofia Westerberg	1810																					

Kuva 124. Båtö PK 1855-64, T1/4 Jacob Mattssonin (1810-56) perhe, leskipuoliso2 Sofia Westerberg. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

Döte cir 1844		I församlingens församling		Båds församling	
N:o	År	Namn	Ålder	Namn	Ålder
1.	8. 13.	Enk. Maria Mattsson	78	Båds församling	82
2.	8. 15.	Enk. Jacob Mattsson	88	Båds församling	82
3.	9. 13.	Enk. Walborg Mattsson	69	Båds församling	82
4.	10. 14.	Enk. W. Thomas Mattsson	66	Båds församling	82
5.	11. 13.	Enk. P. A. Mattsson	31	Båds församling	82
6.	14. 17.	Enk. Maria Mattsson	38	Båds församling	82
7.	19. 27.	Enk. Thomas Mattsson	79	Båds församling	82
8.	19. 27.	Enk. Maria Mattsson	61	Båds församling	82
9.	26. 3.	Enk. W. Thomas Mattsson	56	Båds församling	82
10.	27. 3.	Enk. P. A. Mattsson	56	Båds församling	82

Kuva 125. Helena Carlsdr leskiäiti Maria K. Mattsdr Silvo menehtyi 1844 Pyötsaarella 78-vuotiaana (vanhuus). Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

S. 2. 2. 1847

N:o	ikä	sukupuoli	nimi	vanhempi	kirkko
1	5	♀	Anna Maria
2	10	♀	Helena
3	15	♀
4	20	♀
5	25	♀
6	30	♀
7	35	♀
8	40	♀
9	45	♀
10	50	♀
11	55	♀
12	60	♀
13	65	♀
14	70	♀
15	75	♀
16	80	♀
17	85	♀
18	90	♀
19	95	♀
20	100	♀

Döds och Begravnings År 1856.

Maj Månad.

N:o	ikä	sukupuoli	nimi	vanhempi	kirkko
87	29	♂	Jakob Andersson
88	29	♀	Carolina Christensson
89	29	♀	Jakob Mattsson
90	30	♀	Maria Carolina Thomasson
91	31	♂
92	32	♀
93	33	♀
94	34	♀
95	35	♀
96	36	♀
97	37	♀
98	38	♀
99	39	♀
100	40	♀
101	41	♀
102	42	♀
103	43	♀
104	44	♀
105	45	♀
106	46	♀
107	47	♀
108	48	♀
109	49	♀
110	50	♀

Kuva 126. Vas. leski hui Helena Carlsdr menehtyi 1847; Kuva 127 oik. isäntä Jacob Mattsson menehtyi 1856. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO 1884 [1860-1887]

Emäntä Elisabeth Tepponen ja

Isäntä Jaakko Johan Jacobsson Pihlhjerta

Pyötsaari

Kuva 127. Pihlhjerta-suvun sinetti.
Kuva Kymenlaakson museo Vellamo.

Anno Domini 1884

Vehkalahden lukkari-urkuri Anton Husgafvel oli sopinut emäntä Elisabeth Pihlhjertan kanssa tapaamisen Pyötsaaren rälssitilalla elokuussa 1884 lukkarinkoulun jälkeen. Emäntä Elisabeth ei tiennyt mistä oli kysymys, mutta asia selvisi piankin; lukkari oli löytänyt Maria-kirkon holvista sinetillä sinetöidyn kirjeen ja peltilaatikon, mistä hän halusi keskustella. Rälssiemäntä Helena Karlsdotter Pihlhjerta oli antanut sen edeltävälle lukkari Gustaf Forsblomille aavistaessaan, ettei elä pitkään. Forsblomin tehtävänä oli toimittaa laatikko aikanaan Helenan ja Jacobin lapsista sille puolisolle, jolle syntyy sukua jatkava poikaperillinen. Rälssiemäntä Helena menehtyi 1847 näkemättä lapsenlapsiaan.

Lukkari Husgafvel antoi rälssiemäntä Elisabethille hyvin säilyneen peltilaatikon pahoitellen, että hän oli joutunut avaamaan sinetöidyn kirjeen (tietääkseen mistä oli kysymys). Husgafvel oli valittu Vehkalahden lukkari-urkuritehtävään 1864, kaksi vuotta sen jälkeen, kun edeltävä lukkari Forsblom oli jäänyt eläkkeelle 1860. Forsblom menehtyi pian sen jälkeen (1862) pitkään kestäneisiin vaivoihin ja sen johdosta Rälssiemännän muistion laatikko oli säilössä kirkon holvissa viime päiviin saakka.

Lukkari Husgafvel kertoi, että hänen tehtävänsä käsitti viran alkuvuosina Vehkalahden asukkaiden terveyden, sielun ja koulutuksen parissa. Muutoksien vuosina 1863 kehitettiin 1840-luvulla alkanutta koulu-uudistusta, josta muodostui ala- ja yläalkeiskoulut pääasiassa kaupunkeihin. Maaseudulla pidettiin yhä sunnuntaikouluja sekä (kiertäviä) pyhäkouluja, joissa perheiden emännillä oli kotiopettajana merkittävä rooli. Koulu-uudistuksessa vähitellen kehittyivät kyläkoulut Vehkalahden Husulaan, Vilniemeen ja Mäntlahteen, jotka syrjäyttivät kirkon koulumuodot (maallinen ja kirkollinen hallinto irrotettiin toisistaan). Lukkareiden tehtävät muuttuivat täysin; heistä tuli kirkon laulun opettajia ja urkureita kyläkoulun opettajien opettaessa lapset ja nuoret lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan. Lisäksi uudistuksessa siirryttiin ruotsinkielisestä opetuksesta suomenkieliseen opetukseen, avioliitot vapautuivat miesten hoitamista naimakaupoista ja säätyjako alkoi murentua säätyläisiin ja rahvaisiin.

Suomen väkiluku alkoi kasvaa 1860-luvulla, sillä lapsikuolleisuus vähentyi rokotusten ja kehittyneen kättilö- ja lääkäriyön johdosta. Joskin Suomessa oli koettu 1865-68 vuosisatojen pahimmat nälkävuodet, jolloin pakkaset tuhosivat viljan, nähtiin nälkää, joka tainnutti kansaa tuhatmäärin. Siitä selviämiseen meni vuosikausia. Näissä kaikissa muutoksissa lukkari Anton Husgafvel kertoi olleensa täysillä mukana tehtävänsä ja kutsumuksen puolesta.

Emäntä Elisabet Pihlhjerta pyysi lukkaria istumaan ja nauttimaan kahvit ja leivonnaiset, jotta asia voitaisiin keskustella ja katsoa rauhassa. Emäntä hyväksyi lukkarin anteeksipyyntöä kuultuaan asian ja perustelut – ja vastaanotti Rälssiemännän muistion laatikon. Lukkari Husgafvel sai lähteä kotiin rauhallisin mielin palkkio tuluspussissa.

Lukkari Husgafvelin lähdettyä kotimatalle Elisabeth muisteli hetken mitä oli kuullut edeltävän rälssiemäntä Helenan kohtalosta. Hänelle oli tilattu itkuvirsilaulaja, jonka sanat olivat olleet vaikuttavat; niissä oli itketty emännän 41-vuotiskohtaloa lapsuudesta viimeisiin päiviin. Itkuvirsi oli päättynyt kuitenkin valoisasti, sillä Helena oli löytänyt kodin Pyötsaaresta perheineen ja varakkaana säätyläisenä tehnyt perunkirjan tilan osuudestaan lähimmäisilleen (21.5.1847).

Sitten rälssiemäntä Elisabet alkoi lukea ja tutustua tehtävänsä avoimin mielin.

RÄLSSIEMÄNTIEN MUISTIO 1884 [1860-1887]

SUKUPUU

Emäntä ELISABETH Christina Andersdotter (1837-1887) Husula Tepponen
Isäntä JAAKKO Johan Jacobsson Pihlhjerta (1835-1911) Pyötsaari T1756
Yhteiset lapset: Vilhelm 1860, Otto, Karl, Olga, Tobias, Konstantin ja Josef.

Äidin suku HUSULA

Isän suku: Pihlhjerta BÅTÖ

HUSULA Tepponen

NILS Nilsson 1786-1822

hu **EVA Mattsdr** 1793-1851

BB: Thomas 1817, Helena 1821

ANDERS Andersson 1793-1839

hu2. **EVA Mattsdr** 1793-1851

BB2: Christian 1823, Anna M., Maria C.

ja **Elisabeth** 1837

hu1. Maria Jacobsdr;

BB1: Eero Andersson 1811-12 ja

Anders Andersson 1816//

PYÖTSAARI Pihlhjerta nro1

MATTS Mårtensson 1799-1827 (T1754)

hu ANNA Tolsa 1777-1838

BB: **Jacob** 1810, Anna 1804

JACOB Pihlhjerta 1810-1856 (T1755)

hu1. **HELENA** Carlsdr 1806-1847

BB1: Carolina 1832, **Jaakko**, Anna,

Constantin ja Carl

hu2. SOFIA Westerberg 1829-

BB2: Vilhelmiina 1849, Anna S, Otto W ja Christian

Emäntä ELISABETH C. Andersdr Tepponen 1837-1887

Isäntä JAAKKO Johan Jacobsson 1835-1911 (T1756)

Vilhelm Otto Karl Olga Tobias Konstantin Josef

1860// 1863 1866// 1869 1872 1875 1878

ANNO DOMINI 1884 PYÖTSAARI Båtö

Avattuani Rälssiemännän laatikon, mitä sainkaan lukea! Tutut Husulan knaappikylän emännät olivat kauan minua ennen kirjoittaneet siihen (ruotsin kielellä) muistiinpanoja, joista olin kuullut vain suusanallista muistitietoa. Paikkansa näytti pitävän nuo 1700-luvun tarinat piilopirteistä, Kärmevuoresta ja kirkon salaisista asumuksista, joita kukaan ei uskonut todeksi.

Kirjoitan muistiota nyt suomen kielellä, jota olen lasteni kanssa oppinut lukkarin opastuksella. Suomi on muuttunut kaksikieliseksi maaksi noin 20 vuoden aikana, käytämme ruotsia puhekielenä suomen kielen ohella.

Totesin lukiessani muistiota, että olen samassa tilanteessa kuin Elisabet Tepponen Husulassa yli 150 vuotta sitten hänen siirtyessään Pyötsaaren rälssitilan emännäksi 1727. Hänet vihittiin Matts Huggutin puolisoiksi, näissä samoissa maisemissa ja samalla tilalla. Heille syntyi viisi lasta, joista vain äiti Elisabet ja tytär Johanna Huggut pelastuivat julman sodan aikana veneellä Husulaan. Aivan hurja juttu! Hänen ja minun välissä on monta rälssiemäntää kirjoittanut kokemuksistaan ja perheestään, sotien ja rauhan aikana. Itse jatkan muistion kirjoittamista emäntä Helenan jälkeen, mutta eri näkökulmasta: kirjoitan jälkeinpäin tapahtumista vuosina 1885 – 1847, kun edeltävät emännät ovat kirjoittaneet siinä ajassa missä on tapahtunut.

Joffelin esiäiti, mor Joffelin kultaiset ohjeet ovat minulle tuttuja, ihastelen hänen viestiään toteamalla kuitenkin, että ne ovat mennyttä aikaa Ruotsin kuninkaan vallan ajalta, kun nyt puhaltavat keisarin vallan itätuulet. Vuosisadat ja hallitsijat ovat muuttuneet, myös yhteiskunta ja elämä.

Koetan kirjoittaa tiiviisti rälssitilan elämästämme vuosikymmeniä Pyötsaareen muutettuani 1859, täällä asuttuani, koettuani - emäntänä, äitinä ja isoäitinä. Aloitan lapsuudestani Husulassa.

LAPSUUS 1837-1859

Synnyin Husulan knaappikylässä 1837 kuusilapsisen uudisperheen kuopuksena. Leskiäitini Eva Mattsdotterin ensimmäinen puoliso, talonpoika Nils Nilsson menehtyi 1822 keuhkotautiin. Heille syntyi neljä yhteistä lasta: kolme poikaa

Thomas 1817, (kaksi menehtyi) ja tytär Helena 1821. Äitini jäi Nilssonin leskenä Tepposen tilalle lapsineen, ja pian lähisuvun miehet etsivät Evalle sopivan uuden puolison Tepposen tilalta; leskeksi jääneen Anders Anderssonin, joka hyväksyi isäpuolen roolin lapsille. Äitini Evalle ja puoliso Andersille syntyi esikoispoika Christian 1823 ja kolme tytärtä: Anna Maria 1827, Maria Christina 1830 (menehtyi 1834) – sekä minä, kuopus Elisabeth Christina 1837.

Äitini Evan uusi perhe-elämä tasapainottui ja jatkui onneksi hyvässä ja tutussa ympäristössä. Se oli tärkeätä elämässä selviytymisessä, sillä äitini uusi puoliso Anders menehtyi 46-vuotiaana 1839 myös keuhkotautiin. Sen aikaiset tuvat olivat savuisia ja aiheuttivat monille kohtalokkaita tauteja viljapölyn lisäksi. Minä jäin isättä 2-vuotiaana, joten minulla ei ole mielikuvaa isästäni.

Toistamiseen leskeksi jäänyt äitini Eva oli kiitollinen Nilssonin perilliselle ja perheelle saamastaan tuesta, jonka avulla hän selviytyi lastensa kanssa. Tepposen maatila oli tuottoisa, ja siellä riitti 1840-luvulla tilan asukkaille työtä. Nuorella isäntä Thomas Nilssonilla ja hänen sisarellaan Helenalla ei ollut hätää, sillä olivat talon isännän ja leskiäidin aikuisia lapsia, jotka auttoivat äitiään Eva ja sisarpuoliaan. Nilssonin säätyläisperillisten elämä oli jo hyvin viitoitettu, vaikka toistamiseen leskeksi jäänyt äitini oli lohduton tyttärineen. Isäni Andersin kuoltua vanhin sisareni Christina oli 16-v, Anna Maria 12-v., ja minä olin 2-vuotias kuopus, jolle hoitajia riitti. En muista lapsuudestani suruja enkä harmautta, päinvastoin, lapsuuteni oli aurinkoinen ja hyvä. Me sisaret saimme tuvassa ja kylässä hyvän kotikoulutuksen ja kasvatuksen. Sydämellinen kiitos heille kaikille, kun nyt muistelen lapsuuden aikaani Tepposen tilalla Husulassa.

Omat lapseni ovat jo kasvaneet (ja kasvamassa) aikuisiksi Pyötsaareen 1885; yhteensä seitsemän lasta olen synnyttänyt ja kasvattanut Pyötsaareen muutettuani 1859 Jaakko Johan Pihlhjertan emännäksi.

1859-1884 PUOLISOKSI PYÖTSAAREN RÄLSSITILALLE

Vehkalahdella asuu sukua miltei jokaisessa kylässä ja perheessä, joten minulle oli helppo löytää 1859 naimakaupoilla oma puoliso rälssitilan isäntä Jaakko Johan Pihlhjertalle (s.1835). Velipuoleni Thomas Husulasta hoiti asian Pyötsaaren rälssitilan leski-isäntä Jacob Pihlhjertan kanssa (s.1810).

Olemme puolisoni Jaakon kanssa saman ikäisiä, ja saman oloisia luonteeltamme; Jaakko on tummahiuksinen, pitkä ja hoikka sekä rauhallinen, mutta hänellä on Pihlhjerta-suvulle ominainen tiukkasanaisuus. Minä Elisabet olen ruskeahiuksinen ja keskikokoinen, luonteeltani joustavampi ja myötäileväisempi. Tulimme hyvin toimeen jo ensitapaamisesta ja asiat sujuvat välillämme (kun muistan joustaa).

Häiden jälkeen 1859 tutustuin Pyötsaaren rälssitilan kolmen isäntäsuvun nuoriin isäntiin (Salomon, Alexander, Jeremias) ja heidän perheisiin tupatapaamisissa, joissa käsiteltiin viikottaisia lasten/nuorten koulutusasioita ja tehtäviä tilalla. Siitä tavasta pidin ja pidän yhä, sillä olemme ylläpitäneet tupatapaamisia säännöllisesti, niin tilan naiset kuin isännätkin poikineen. Asiat pysyvät siten hyvin hallinnassa, ja olemme tietoisia ajankohtaisista asioista.

Asuimme puolisoni leski-isäntä Jacob Mattssonin ja hänen poikiensa Jaakon ja Salomonin kanssa samassa taloudessa. Meillä kaikilla oli oma tupa, joissa jokaisessa asui noin 7-9 aikuista lapsineen, keskellä sijaitsi yhteinen keittiötupa. Melkoinen yhteisö, ajattelin silloin, mutta totuin siihen vuosien aikana. Joidenkin vuosien jälkeen nuorille isäntäperheille rakennettiin omat tuvat ja me saimme jäädä asumaan perheeni kanssa kantataloon. Pihlhjerta-perheen muutettua Pyötsaareen se oli ainoa talo 1774, jonka jälkeen rakennettiin kaksi taloa pääsuvun isännille. Nykyisin 1885 Pyötsaaren Pihlhjerta-suvulla on seitsemän taloa, kuten on tilan osakkaitakin seitsemän. Lisäksi on piikojen ja renkien aitat sekä navetat ja tallit. Pyötsaarella oli 1860-luvulla asukkaita oli noin neljäkymmentä, 1870-luvulla yli 200 asukasta ja nykyisin noin 70 asukasta. Ohessa listaan mainitsemani seitsemän Pihlhjertan perhettä 1885:

MÅRTEN-kantaisännän perilliset

P1. Jaakko (ja minä) perh.

P2. Salomonin leski Helena perh.

HENRIK-kantaisännän nuoret perilliset

P3. Anna Maria perh.

P4. Saara perh.

P5. Elias its.

ERIK-kantaisännän perilliset

P6. Jeremias perh.

P7. Alexander perh.

ELÄMÄ VUOSINA 1860-1885

Pyötsaaren yhteisöllinen elämä tupatapaamisineen on mielestäni hyvää ja antoisaa. Sen myötä tutustuin suvun ihmisten tapoihin ja tehtäviin, jotka olivat aivan erilaisia kuin Husulassa ympäristön ja ilmaston vuoksi. Saarella elämä on meren ympäröimä ja liikkuminen hankalampaa kuin Husulan ja Haminan keskustassa; Pyötsaaresta pääsee matereelle ja kaupunkiin vain veneellä, mikäli sää sallii. Miesten tehtävät ovat erilaiset, sillä Husulassa maanviljelys on miesten päätyö, kun Pyötsaarella miesten päätyönä on kalastus ja tilanhoito. Ruoka on myös tarvikkeaineineen erilaista; Husulassa tehdään paljon viljaruokia ja lihaa (sekä joesta kalaa), kun Pyötsaarella ruoka koostuu pääasiassa kalasta, kasviksista, leivästä ja rasvasta. Uutena saarelaisena minun täytyi oppia tekemään uusia ruokia, mutta asia hoitui hyvin tilan emäntien neuvoessa.

Rälssitilan emäntänä päätehtäviini kuului luonnollisesti synnyttää isäntä Jaakolle perillisiä ja kasvattaa heistä kelpo aikuisia. Lapsia siunaantuikin kuusi poikaperillistä ja tytär, jotka syntyivät kolmen vuoden välein. Onneksi ei tiuhempaan, sillä olin kuunnellut Husulan emäntien puheita lasten saamisesta ja sen vaaroista; heidän mukaan lapsia syntyy liian tiuhaan (jopa vuoden välein) - joka on lapsille ja naisen terveydelle vaarallista. Se oli tärkeätä keskustelua.

*Puolisoni Jaakon kanssa sain sovussa neuvoteltua lasten teossa terveydelle sopivat synnytysvälit: kaikkiaan 18 vuoden aikana 1860-78 synnytin kolmen vuoden välein seitsemän tervettä perillistä, jotka kaikki selvisivät hyvin ensivuosista: esikoispoikamme **Wilhelm** syntyi 1860, **Otto** 1863, **Karl Gustav** 1866, tytär **Olga** 1869, **Tobias** 1872, **Konstantin** 1875 ja kuopus **Josef** 1878.*

*Voisin sanoa, että isäntä Jaakko on ollut tyytyväinen ratkaisuun ja puolisoonsa, minuun. Ainoastaan nälkävuosien aikana en onnistunut välttymään kulkutaudeista, jotka levisivät Pyötsaarelle ja taittoivat 1869 esikoispoikaamme **Wilhelmin** ja **Karlin**. Saaren emännät olimme valmistautuneet taistelemaan lasten terveyden puolesta lukemalla tupatapaamisissa Lönnrothin Talonpoikien lääkärikirjaa, lapset saivat kaikki tarjolla olevat rokotukset ja kuuntelimme lukkarin terveysneuvoja - mutta mikään ei auttanut, ei edes päivittäinen yhteinen rukoilukaan.*

Rälssiemäntien muistiossa emännät ovat kirjoittaneet paljonkin imeväiskuolleisuudesta ja kulkutaudeista sekä niiden torjumisesta - kamalaa luettavaa, jotka vie yöunet!

Elämä on ollut tiukkaa silloin kun lapset olivat pieniä. Ruokaa, varsinkin viljaa oli kausittain vähän, mutta kalasaaliit ja juurekset olivat pelastuksemme. Kehitimme useita korvikeruokia vähistä aineksista, joilla selvisimme pahimmista tilanteista nälkävuosien aikana. Mantereella käydessämme olimme ruoka-asioista melko hiljaa, sillä Vehkalahden tiet olivat täynnään nälkäisiä ja köyhiä kulkijoita perheineen poiketen joka tupaan ruuan puutteessa.

YHTEISKUNTA MUUTTUI

Elämä Pyötsaassa on ollut suojatumpaa kuin mantereella, joskin samat uudistuksen tuulet ovat saapuneet saarelaisten elämään kuin mantereellakin. Uudistukset ovat mielestäni useinkin olleet hyväksi naisten näkökulmasta elämässä, mutta en usko kaikkien isäntien olleen uudistuksiin tyytyväisiä. Olen ilahtunut mm. siitä, että tyttäret saivat uuden ajan mukaisesti valita vapaasti puolisonsa ilman isänsä ja puolison isännän määräyksiä, joskin nainen avioliitossa oli yhä miehen käskyvallan alla. Perintöuudistus on tuonut tytöille tasavertaisen perintöosuuden veljiinsä nähden, joka on hyvä asia perheessämme, jossa on viisi poikaa ja yksi tytär, Olga. Hän ei jäisi osatta isänsä perinnöstä vaan saisi tasaveroisen osuuden veljiensä kanssa. Olga saisi myös vapaasti valita puolisonsa, ja vaikuttaakin siltä, että hänellä on jo mielitietty mielessään (nuori mies Kymen). Isä Jaakolla ei olisi siihen sanomista, vaikka yrittäisikin vaikuttaa, sillä hän haluaa perinteiden mukaan tyttärelleen samaan säätyyn kuuluvan puolison. Jaakon on vielä vaikeata ymmärtää, että säädyt ovat pian jäämässä historiaan, sen verran olemme emäntätuokioissa asioista keskustelleet.

Monista muista yhteiskunnallisista muutoksista isännät varmasti ovat mielissään; rautatiet nopeuttavat matkustamista ja tavaroiden toimituksia, ne vähentävät rantatien liikennettä ja rauhoittaa rannan kylät. Teollisuus tulee antamaan työtä ja palkkaa monille nuorille, joille ei ole tiedossa perintötilan osuuksia monilapsisissa perheissä. Olemme kuulleet, että tulevaisuudessa maatalojen määrä ja koko on pienenemässä teollisuuden kehittyessä ja syrjäyttäessä perinteisiä tehtäviä maataloilla. Suvun nuoria on jo 1800-luvun

alussa muuttanut kymmenittäin lähistöltä Pietariin tai Viipuriin töihin. Hyvä asia mielestäni, sillä olen kuullut joidenkin nuorten menestyvän ja voiva hyvin. Voisivat vain olla enemmän yhteydessä kotiinsa, ja käydäkin tervehtimässä, sanovat kaikki Pietariin muuttaneiden vanhemmat.

LASTENKAMARI

Pyötsaaren rälssitulalla on kodit olleet täynnä hälinää ja melua monine lapsineen. Onneksi perheille on vuosien aikana valmistunut omat talot, joka on rauhoittanut perheiden elämää. Haaveilin lasten ollessa pieniä uudesta huonejärjestelystä, joka oli ollut Husulan kylässä jo suunnitteilla muuttaessani sieltä Pyötsaareen. Koulusuunnitelmat olivat innoittaneet suurlapsisia perheen emäntiä suunnittelemaan omaa kotiaankin uusin silmin. Lapsia oli perheissä suuri lukumäärä, mutta lapset eivät olleet perheyhteisössä kunnioitettuja, vain pojat, ja heistäkin ensimmäiset pojat, jotka jatkoivat isännän tilaa perillisinä. Tytöt olivat vain tyttöjä, he muuttaisivat pois kotoa naimakaupoilla miehen mukana jatkamaan sukua.

Päätin toteuttaa lukkarin myönteisellä vaikutuksella Pyötsaarella ajatukseni lastenkamarista omassa kodissani. Keskustelin lukkari Anton Husgafvelin kanssa suunnitelmista, ja hän tuki lastenkamarin toteuttamista, missä lapset voisivat leikkiä ja touhuta, ja lukkari voisi käydä pitämässä lapsille lukkarinkoulua musiikkituokioineen. Niitä oli toteutettu Vehkalahdella jo joissakin kartanoissa ja isoimmilla tiloilla. Ne olivat hänen mielestään hyvin toimivia ja auttoivat lapsia ja nuoria oppimaan lukkarin tehtävän näkökulmasta.

Toteutin suunnitelman puolisoni Jaakon myönteisellä tuella siten, että vapautin talon kolmesta tuvasta yhden päätytuvan lapsille. Siellä omat ja lähimmäisten lapset saivat viettää rauhassa päiväänsä leikkien ja opiskellen. Aikuiset eivät kuuluneet lasten kamariin, mutta heidän piti olla lähellä. Lasten kamari sisustettiin lasten ehdoilla, joka oli täysin uutta Pyötsaareessa. Pojille ja tytöille tehtiin oma tila sänkyineen ja pöytineen sekä hyllyköineen. Pojille tehtiin askartelupaikka puutöille ja tytöille tehtiin oma askartelupaikka käsitöille ja taloustöille. Keskelle huonetta sijoitettiin iso pöytä, missä syötiin ja isommat saivat tehdä koulutehtäviä äitien, tyttärien sekä lukkarin ohjauksella. Keskiosa oli rajattu seinäverhoilla, jotka sai vedettyä sivuun tarvittaessa yhteistä tilaa.

Lastenkamari oli toimiva ja siellä ovat kasvaneet omat lapseni vuodesta 1863: Otto, Olga, Tobias, Konstantin ja Josef sekä lähimmäisten lapset. Aikuiseen ikään tullessaan Otto siirtyi isänsä Jaakon ohjaukseen tilalla, kuten Tobias ja Konstantinkin. Isän kanssa he oppivat tilan tehtäviä, joista tulisivat olemaan vastuussa perheineen.

Lastenkamari on ollut minun tehtäviäni Pyötsaaren rälssitilalla sen perustamisesta tähän päivään saakka. Siitä on tullut lasten suosittu paikka, joka on antanut vanhemmille hieman omaa aikaa tehtävien tekemiselle tai mantereella asioimiselle. Tyttäreni Olga on kasvanut ja käynyt kotikoulua lastenkamarissa jo 16 vuotta ja päässyt ripille jokin aika sitten, Nyt hän on ohjaamassa nuoria, leikittää ja laulattaa alle kouluikäisiä lapsia, kunnes siirtyvät lähikouluun opiskelemaan.

Lastenkamarissa olemme kehittäneet yhdessä erilaisia kehittäviä pelejä ja askareita; pojat ovat veistäneet suomen kielisiä aakkoskuutioita, joita tytöt ovat maalanneet. Niillä on voitu pelata ja oppi tavuttamaan sanoja. Numeroista on myös tehty kuutioita välimerkkeineen, ja niillä on voinut nuoret opetella laskemaan ja kisaamaan. Tytöt ovat tehneet nukkeja ja valmistaneet niille vaatteita. Pojat ovat veistäneet ja askarrelleet pieniä tarvikkeita koteihin, keittiöihin ja kalastukseen.

LOPUKSI 1885

Saatuani Rälssiemännän muistion minulla meni vuosi sen kirjoittamiseen, ja jouduin kirjoittamaan ajankohtaisten asioiden sijaan menneitä tapahtumia muistellen. Ehkä sitä on hieman kypsempi kirjoittamisessa jälkeinpäin kuin siinä hetkessä. Suomen kielentaitoni on kehittynyt kirjoittamisessa ja puhumisessa. Rälssiemäntänä olen keskittynyt omien lasten kasvatukseen ja terveyteen; ruoka on ollut hyvää ja terveellistä, lapset ovat saaneet leikkiä, toimia ja opiskella hyvin levänneitä. He ovat saaneet olla mukana isännän ja emännän tehtävissä oppien toimimaan saaren vaatimissa olosuhteissa merellä, kalassa, metsissä kuin talleilla ja kotona.

Puolisoni, isäntä Jaakko Johan on ollut hyvä ja terve (kuten minäkin). Hän on yhä ymmärtäväinen ja ystävällinen kuten alkuvuosina, vaikka meitä on kovin koeteltu erilaisin vastoinkäymisin lasten ja lähimmäisten menehtymisissä. Ehkä

molempien isän tai äidin menetykset lapsina on antanut meille voimaa tukea toisiamme ja lapsiamme.

Omilla nuorillamme on uusi ja toivottavasti hyvä elämä edessään uudistuvassa yhteiskunnassamme. Oletan, että osa pojista tulee jatkamaan isänsä jälkiä rälssitilan perinteiden mukaan, mutta muuttoa kuulen heidän myös suunnittelevan työn ja uuden elämän perään. Näemme tulevaisuudessa ovatko he Pyötsaaren tilallisia vai suuren maailman asukkaita aikanaan?

Siirrän perinteiden mukaan rälssiemännän muistion ainoalle tyttärelleni Olgalle, joka on alkanut seurustella Viljami Kýmenin kanssa. Oletan, että hän tarvitsee muistiota lähivuosina.

Pyötsaaren rälssitilalla elokuussa 1885

Elisabeth Andersintytär Pihlhjerta,

isäntä Jaakko Johan Pihlhjertan puoliso

Rälssiemäntä Elisabeth sopi lukkari Anton Husgafvelin kanssa, että hän käy vierailulla lukkarin luona Haminassa (Husgafvel oli jo ikääntynyt) samalla hän saisi käytyä asioilla kaupungissa. Tavatessaan he keskustelivat elämään liittyvistä maallisista ja hengellisistä asioista ennen kuin Elisabeth antoi Rälssiemännän laatikon muistioineen ja palkkioineen hänelle aikanaan eteenpäin annettavaksi nimetylle henkilölle.

Lukkari Husgafvel kertoi antavansa muistion rälssiemännän tyttärelle Olgalle, sillä hän oli keskustellut Olgan kanssa ja kuullut, että heillä oli Viljamin (Kýmen) kanssa yhteisiä tulevaisuuden suunnitelmia. Hän tapasi Olgan piakkoin ja pyytäisi säilyttämään rälssiemännän peltilaatikon perintökirstussaan ja avaamaan vasta, kun ensimmäinen perillinen syntyisi. (Lukkari ei uskaltanut määritellä tyttö vai poikaperillinen). Laatikkaa lukkari Husgafvel ei uskaltanut viedä kirkon holviin säilöön, jottei se enää unohtuisi sinne.

Ennen kotiin paluutaan lukkari ja emäntä Elisabeth lauloivat yhdessä suomenkielisiä hengellisiä (virsi)lauluja, joita lukkari oli opettanut lastenkamarissa.

Olga Kýmenin lisäys sivun loppuun pienellä käsialalla:

Äitini Elisabeth Andersdotter, Jaakko Johanin puoliso menehtyi 19.12.1887 Pyötsaarella. Hän ei ehtinyt nähdä lapsenlapsiaan, joista Olga-tyttären perheeseen syntyi esikoinen 1892. Leski-isä Jaakko Johan sai iloita useista perillisistä, jotka jatkoivat hänen sukulinjaansa Pyötsaarella, Kotkassa ja Viipurissa.

Tytär Olga avioitui Vilhelm Kýmenin kanssa 1889 ja asuivat Vehkalahdella saaden 9 perillistä. Tobias Jaakonpoika muutti Kotkaan 1893 ja avioitui siellä Maria Wilhelmiinan kanssa 1896. Suutari Josef Jaakonpoika muutti Kotkaan ja avioitui siellä 1902 Ida Kallosen kanssa, perheeseen syntyi viisi perillistä. Nuorin veli Konstantin muutti aikuistuessaan Kuolemanjärvelle, eikä hänen elämästään ole kenelläkään tietoa.

The image shows an open church register book with two pages of handwritten entries. The left page is headed '70 66' and 'Husula'. The right page is headed '70 67'. Both pages contain columns for names, birth dates, and other details. The handwriting is in cursive and the paper shows signs of age.

Kuva 130. Pääkirja Husula Tepponen 1844-54. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

This is a close-up of a church register entry. The date '1837' is written at the top. The entry is for a child of Anders Andrsson and Eva Mattsdr. The child's name is Elisabeth Christina Andersdr. The entry includes details about the parents and the child's birth.

This is a close-up of a church register entry. The date '1835' is written at the top. The entry is for a child of Jacob Johan Jacobsson and Helena Carlsdr. The child's name is Jacob Johan Jacobsson. The entry includes details about the parents and the child's birth.

Kuva 131. Elisabeth Christina Andersdr syntyi heinäkuussa 1837; isä Anders Andrsson ja äiti Eva Mattsdr (44v.) 1837 Husula; Kuva 132 oik. Pyötsaaren Pihlhjertan rälssitilan isäntä Jacob Mattssonille ja äiti Helena Carlsdr syntyi heinäkuussa 1835 poika Jacob Johan Jacobsson. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

This is a close-up of a church register entry. The date '1859' is written at the top. The entry is for a child of Jaakko Johan Jacobsson and Elisabetta Kristina Andersdr. The child's name is Jaakko Johan Jacobsson. The entry includes details about the parents and the child's birth.

Kuva 132. 1859 joulukuussa vihittiin rälssitilan isännän poika Jaakko Johan Jacobsson Pihlhjerta Pyötsaari ja Elisabeth Cristina Tepponen Husulasta. Kuvakopio Vehkalahden srk digiarkisto.

RÄLSSIEMÄNNÄN MUISTIO 1896-1918

Rouva Maria W. Johansson ja
Puoliso Tobias Jaakonpka Pihlhjerta

Kotka Mussalo

Kuva 139. Wound 2022.

Veera Kulu, punasavi.

ANNO DOMINI 1896-1918³ Varsaniemi, Kotka

Kuva 140. Avioliittoon kuulutettuja Kotkasta: Työm. Tobias Pihlhjerta ja n:to Maria Wilhelmina Johansson Kotkasta. Kuvakopio Digiarkisto: Kotkan Sanomat 8.8.1896

29.8.1896 Häät on pidetty, ne olivat upeat ja kutsuttua sukua täynnä. Saimme paljon onnitteluja ja ihania lahjoja. Parhain ehkä niistä on Tobiaksen isä Jaakko Johan Pihlhjertan rahalahja, jolla voimme toteuttaa oman talon suunnitelma Varsaniemeen tontille, meren äärelle. Se on haaveemme lasten lisäksi. Talomme valmistuu ja muutamme sinne viimeistään 1902. Siihen asti asumme Hovinsaaren tehtaassa asunnossa.

Meille siunaantui seitsemän tervettä lasta:

10.4.1887 Arttu Vilhelm Tobiaanpoika

20.10.1899 Aksel Tobiaanpoika

23.8.1900 tytär Helmi Vilhelmiina Tobiaantytär

9.9.1904 tytär Martta Sofia Tobiaantytär

25.3.1907 tytär Irene Tobiaantytär

8.6.1910 Arvid Tobiaanpoika

12.9.1912 Niilo Tobias Tobiaanpoika

³ Maria Wilhelmiinan ja Tobias Pihlhjertan tarina on luettavissa Dejavu I Sukutarinoita naisten näkökulmasta 1800-2000 -luvun Kymenlaaksossa. Tekijä Jaana Vainio-Utriainen 2021.

Huhtikuu 1918

Olen jäänyt sotaleskeksi ja lapset ovat nyt isättä, sillä puolisoni Tobias on menehtynyt punaisten taisteluissa ilman armoa. Hänellä oli kova kohtalo, mutta periaatteen puolesta ihmiset taistelevat. Minä taistelen lasteni tulevaisuuden puolesta omassa kodissamme Kotkan Varsaniemessä, missä suku voi jatkua. Elämästä ehkä selviämme, sillä vanhimmat lapset ovat jo aikuisia, nuorimmat koululaisia.

Rälssiemännän muistio on upea historiallinen kirjallinen kokonaisuus, mutta pahoittelen, etten koe kuuluvani rälssiemäntiin. Minun kohdallani muistio on menneisyyttä. Säilytän sen hyvässä tallessa tuleville sukupolville.

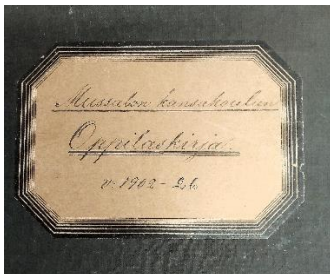

Toukokuussa 1918 Varsaniemessä

Maria Wilhelmiin Pihlhjerta o.s. Johansson Hollola

Tobiaksen sotaleski (kuva tekijän arkisto JVU)

28.5.1925: Perheen kuopus Niilo Tobiaanpoika sai Mussalon koulusta päättötodistuksen, kuten hänen kaikki veljensä ja sisarensa 1902-1925.

Kuva 141. Mussalon kansakoulun oppilaskirja 1902-26 (sijaitsee Kotkan Museossa). Kuva tekijän arkisto JVU 2020

EPILOGI 1.3.2024

Kuva 142. Husulan suvun naisia ryhmäkuvassa 1912; mm.

Hilma Joffel (vasen ylh.), Emilia Tepponen (kesk.ylh.),

yo Aune Kapiainen, Ida Tepponen yon vas. ja

Wilhelmiina P-Pajula vasen alh.

Kuva Haminan museon kuva-arkisto.

VEHKALAHDEN RÄLSSIEMÄNTIEN MUISTIO

Husula – Pyötsaari 1685-1885 [1918]

Olemme saaneet perehtyä Vehkalahden rälssitilan elämään emäntien muistiinpanojen avulla yli 200 vuoden ajalta vuosina [1685]1708-1918. Ihmisten elämä, varsinkin naisen elämä on muuttunut Suomessa tähän päivään asti kaikin tavoin – ja tulee yhä muuttumaan. 1700-luvun suomalaiset olivat Ruotsin kuninkaan vallan alaisuudessa, 1800-luvun suomalaiset olivat Venäjän keisarin vallan alaisuudessa, kunnes 1917 Suomi itsenäistyi tasavallaksi.

Rälssiperheiden elämää on säädellyt Ruotsin kuninkaat ja Venäjän keisarit, kirkko, ylimmät säädöt, sodat, suku ja perhe. Näissä muutoksissa ovat rälssiperheet taistelleet kohtalokkaasti. Rälssiemäntien elämä 1700-1800 -luvun sääty-yhteiskunnassa oli perhekeskeistä, missä kirkko ja miehet pitivät valtaa ja naiset olivat (naima)kaupoilla myyty sopiville puolisoille miesten kesken poikaperillisten synnyttämistä varten. Rälssiperintötilat olivat suvun ja perheiden turva, joista nauttivat erityisesti esikoispojat pääperillisinä ja tilan jatkajina. Tytöt siirtyivät naimakaupoilla puolison talouteen, kun sopiva säätyläispuoliso löytyi. Lapseton vanhapiika ja vanhapiika (itselliset) jäivät perintötaloon asumaan ja työhön, jos sopivaa puolisoa ei löydetty.

KIRJALLISIA MUOTOKUVIA

Sukuhistoriallisissa tarinoissa esittelen seitsemän muistiota kirjoittanutta rälssiemäntää: Husulan **Eva** Joffel ja **Elisabet** Pihlhjerta-Tepponen sekä Pyötsaaren **Johanna** Huggut, **Maria** Korjus, **Anna** Tolsa, **Helena** Carlsdotter ja **Elisabeth** Tepponen. Esiäiti **mor Joffel** Husulassa on varhaisin löydetty äitilinjan rälssiemäntä, jonka tietoja on muistiossa vain esiäitinä. Viimeisin, Tobias Jaakonpoika Pihlhjertan puoliso Maria W. Pihlhjerta ei katsonut kuuluvansa enää rälssiemäntiin.

Husulan ja Pyötsaaren rälssiemännät lukuisine lapsineen muodostavat kirjallisia muotokuvia vuosina 1708-1885. Kuusi emäntää kuului Vehkalahden knaappisukuun äidin tai isän suvussa. Heille rälssimuistio oli läheinen ja ilahduttava kirjallinen tehtävä, jonka avulla he kirjoittivat muistiinpanoja uusille sukupolville

samalla lukien ja oppien tuntemaan sukuaan. Kuorsalon Maria Korjus arkistojen mukaan ei kuulunut ennen avioitumistaan (Mårten Pihlhjerta) knaappisukuun. Kirjoittamistehtävä oli monille merkittävä, jopa innoittava.

Husulan ja Pyötsaaren rälssitilat olivat perheiden elämän tukipaikka. Miehet hoitivat tiloja ja yhteiskunnallisia tehtäviä Vehkalahdella, kun emännän hoitivat perheen kotia ja taloutta, synnyttivät, kasvattivat ja kouluttivat kirkon ja lukkarin ohjeiden mukaan lapsista Jumalaa kunnioittavia (ja pelkääviä) kansalaisia 1850-luvulle saakka. Rälssiperheiden elämässä kirkon lukkarit olivat tärkeitä hengenmiehiä ja perheiden tukijoita; he olivat saman säätyisiä kuuluu ylimmän aatelissäädyn ja alimman talonpoikaissäädyn välimaastoon. Lukkarin tehtäviin kuului mm. papin juoksevien asioiden hoitaminen ja kirkon musiikki ja laulu sekä kellojen soitto, rippikoulun ohjaaminen kirkossa ja kotona emäntien apuna 1700- ja 1800-luvulla. Lukkarit asuivat kirkon lähetyksillä monine lapsineen, jatkaen usein isänsä ammattia lukkarina sukupolvien ajan.

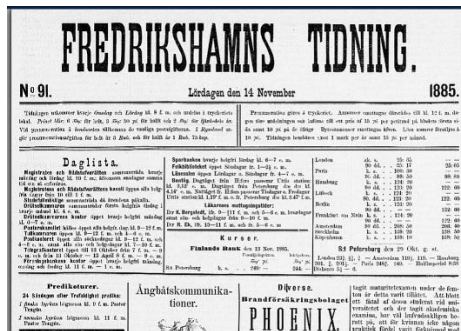
Yhteiskunta vapautui 1850-luvulla kirkon (ja miehen) käskyvallasta ja alettiin saavuttaa tasa-arvo miesten ja naisten, kirkon ja koulun sekä säätyjen välillä. Naiset saivat 1860-luvulta vapaasti valita oman puolison tai valita itsenäisen elämän. Vehkalahden lapset aloittivat kansakoulun 1871; ensin pojat ja vähitellen tytöt. Suomen kieli alkoi kehittyä ruotsin kielen ohella hitaasti saavuttaessa 1900-luvulle. *Kymenlaakson historia II* (2012) teoksessa on joitakin oppimiseen liittyviä lukuja:

Vuonna 1877 Haminassa oli kansakouluja 2, Vehkalahdella 2, Kymenlaaksossa 21 ja koko maassa 417. Kotiopetuksessa oli Haminassa v.1877 kouluikäisiä lapsia (7-16v) 32,6%, Vehkalahdella 85%, Kymenlaaksossa 54,1% ja koko maassa 51,9%. Vailla opetusta oli koko maan kouluikäisistä vain 2%.

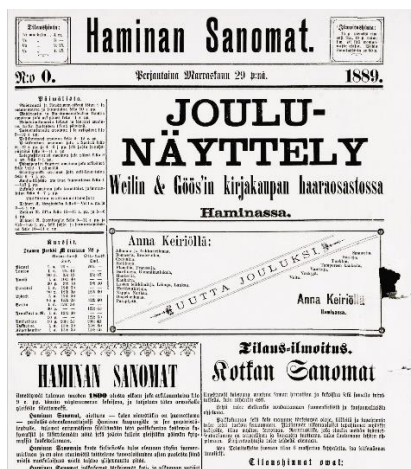
[...] Suomessa oli suomenkielisiä asukkaita 1880-luvulla noin 85,2% (Kymenlaaksossa 94,1%), ruotsinkielisiä 14,3% ja venäjänkielisiä 0,2%. 1900 suomenkielisiä asukkaita oli 86,8% (Kymenlaaksossa 95,3%), ruotsinkielisiä 12,9% ja venäjän kielisiä 0,2%. 1910 suomenkielisiä asukkaita oli 88% (Kymenlaaksossa 96,5%), ruotsinkielisiä 11,6% ja venäjänkielisiä 0,3% (tilapäiset asukkaat eivät ole luvuissa mukana).

[...] 1910-luvulla luku- ja kirjoitustaito oli kehittynyt 15-vuotta täyttäneiden suomalaisten keskuudessa siten, että Haminassa kaikista 15-vuotiaista osasi 82,3% lukea ja kirjoittaa, Vehkalahdella 54,6%, Kymenlaaksossa 64,9% ja koko maassa 55,3% asukkaista. Lukutaidottomia 15-vuotta täyttäneistä oli koko maassa 1,2%. (Kymenlaakson historia II).

Ohessa Haminan Sanomien kansilehdet: 1885 ruotsinkielinen ja 1889 1. suomenkielinen nro 0. (Kuvat 143 ja 144; Kansalliskirjaston digiarkisto).

Kuva 143. (ruotsinkielinen) Fredrikshamns Tidning 14.10.1885.

Kuva 144. (1. suomenkielinen) Haminan Sanomat Nro 0, 29.12.1889.

Muistiinpanojen mukaan rälssiemäntien elämä oli työn täyteistä aamutunneista iltaan asti. Esiäiti *mor Joffel* Husulan Knaappitilalla 1600-luvun lopulla viitoitti Kultaisilla ohjeillaan tyttäret ja miniät miten selvitä naisen elämässä. Ohjeet olivat viisaita, niiden mukaan rälssitilan perheen sopu ja rauha oli mahdollista saavuttaa alistumatta miehisessä maailmassa. Elämä ei ollut naisille/emännille mahdollisuuksien ja toiveiden kokonaisuus vaan rajattujen kirkon ja miehen sääntöjen määrittelemää - siinä kannatti viisaasti olla mieluummin hiljaa ja tehdä työnsä. Kultaiset ohjeet antoivat emännälle mahdollisuuden olla kuin ”tilanteiden yläpuolella”, hiljaisena tietoisuutena he ohjasivat miesten valtaa heidän huomaamatta ja tietämättä.

Naimisiin menon jälkeen naisen elämä oli turvattua, joskin sitten alkoi lasten odotus ja synnyttäminen tiuhaan tahtiin; rälssiemännät olivat miltei synnytyskoneita. Perillisiä odotettiin ja synnytettiin miltei joka toinen vuosi noin

20 vuotta (n. 20-vuotiaasta 40-vuotiaaksi), jonka jälkeen alkoi isoäidin tehtävät noin 45-vuotiaana 20 vuoden ajan vanhuuteen saakka.

Omaa elämää ei ollut nimeksikään, joskin Husulassa emännillä oli mahdollisuus pukeutua näkyvästi ja käydä Haminan kaupungilla ja kirkossa vaivattomasti. Pyötsaarelaisten emäntien elämä ja mantereella käyminen oli arkisempaa ja monimutkaisempaa.

Lasten odotusaika, synnytys ja imeväisikä oli 1700-1800 -luvulla ahdistavaa aikaa kaikille; varsinkin äideille. Heillä oli pelkoja, sillä he eivät voineet ennakoida miten synnytys onnistuu ja miten lapsi (tai äiti) selviää syntymästä ja sen jälkeen. Tästä voimme lukea surullisia lukuja; 1700-luvulla miltei puolet lapsista kuoli synnytyksessä tai heti sen jälkeen, eikä 1800-luvun alussa ollut vielä paljon parannusta asiassa.

Pyötsaaren kantaäiti Johanna Huggut oli kohtalon koettelema esimerkki; hän synnytti kahdeksan omaa lasta, joista neljä menehtyi. Lisäksi hän menetti isänsä ja kaikki sisarensa sodan aikana 1741-42. Kokemusten johdosta hän alkoi toimia Pyötsaaren rälssitilalla odottavien ja synnyttävien äitien ja lasten eloon jäämisen puolesta. Johanna perehtyi odotusajan vaaroihin kehittämällä ja tekemällä Pyötsaareen yrttitarhan, ja jalosti niistä yrttijuomia, hauteita ja öljyjä. Ne eivät korvanneet synnytyskomplikaatioissa ammattikätilön tai lääkärin taitoja, mutta ne lievensivät odottavan emännän olotilaa. 1700-luvulla yrtejä ja juomia pidettiin jopa mystiikan harjoittamisena, jopa noituutena, joita enää ei suvaittu suvun keskuudessa eikä Lönnrotin Talonpojan lääkärioppaan ilmestyttyä suomenkielisenä 1839. Kirjan julkaisemisen jälkeen lapsikuolleisuus alkoi vähentyä, ja loppua 1840-luvulla rokotusten ja hygienian parantumisen myötä. Rälssiemäntä Elisabeth Tepponen synnytti vuosina 1860-75 seitsemän lasta, joista kaikki jäivät eloon; joskin nälkävuosien kulkutaudit taittoi 1869 heistä Vilhelmin ja Karlin, kuten monta lähimmäistä Vehkalahdella.

1900-luvulle saavuttaessa lapsi- ja imeväiskuolleisuus väheni miltei kokonaan, sillä synnytykset alettiin hoitaa sairaaloissa, missä ammattikätilöt ja lääkärit hoitivat synnytykset ammattitaidolla kotisaunan sijaan. 1900-luvulla myös Suomen väkiluku moninkertaistui, ja yhteiskunta muuttui jälleen; työtä ei riittänyt maatiloilla kasvavalle väestölle ja nuoriso alkoi muuttaa 1860-luvulla kaupunkeihin ja teollisuuspaikkakunnalle töihin. Vähitellen sääty-yhteiskunta

ajan ja kehityksen myötä alkoi murentua, säädyistä oli enää jäljellä säätyläiset ja rahvaat (noin 70%) sääty-yhteiskunnan päättyessä 1906/1917.

RÄLSSIEMÄNNÄN ELÄMÄNKAARI

Tarkastelen ohessa knaappisuvun rälssiemäntien muistioon kirjoittaneiden emäntien elämänkaarta tiivistetysti:

Rälssiemännät elivät noin 20 vuotta lapsuudenkodissaan ja perheissään, muuttivat rälssitilalle noin 20-vuotiaana, synnyttivät lapsia noin 21-vuotiaana tullen isoäideiksi noin 45-vuoden ikäisenä.

Emännät synnyttivät esikoislapsen vuoden kuluttua vihkiäisistä ja seuraavat lapset kahden-kolmen vuoden välein 20 vuoden aikana. Lapsia syntyi perheisiin keskimäärin 6-7 lasta, joista noin kolmasosa syntyneistä menehtyi pian synnyttyään tai ensimmäisten kuukausien aikana. Muu lapsikuolleisuus (ja aikuisten) johtui kulkutaudeista tai puhtauden puutteesta vedessä, ruuassa tai elämässä.

Rälssiemännän elämänkaaret syntymästä avioon ja isoäidiksi olivat samankaltaisia kaikkina aikakausina. Emännät elivät suhteellisen vanhoiksi menehtyen erilaisiin tauteihin 50-75 -vuoden ikäisinä: papit merkitsivät vainajien kuolinsyyksi mm. vanhuus, kuume, surut, sydänkohtaus, vesipöhö (sekä katoamiset). Rälssiemännistä Helena Carlsdotter oli nuorin menehtyessään 41-vuotiaana, kun vanhimmat olivat Eva Joffel (75v.) ja Johanna Huggut (74-v.) menehtyessään vanhuuden tauteihin tai vanhuuttaan.

Leskeksi jäätyään rälssiemäntä jäi asumaan isänsä tai poikansa talouteen: Johanna Huggut oli leskenä 33 vuotta (1773-1806), Anna Tolsa 23 vuotta (1815-38), ja sotaleskenä eli Varsaniemessä Maria Pihlhjerta 41 vuotta (1918-59).

Rälssi-isännistä jäi leskeksi Pyötsaaressa Helena Carlsdotterin puoliso Jacob Mattsson (avioitui uudelleen), Elisabeth C. Tepposen puoliso Jaakko Johan (1887-1911), joka eli leskenä 24 vuotta ja Märten Mattsson, joka eli leskenä 13 vuotta (1814-1827) emäntäpuoliso Maria Korjuksen kuoltua/kadottua? Kuorsalon kotisaarelle.

Kaikki rälssiemännät olivat sukuun naituja säätyläismorsiamia lähisaarista tai kylistä. Samansukuisilla (knaappisuvun) emännillä oli havaittavissa joitakin

samankaltaisuuksia; he olivat keskikokoisia, ruskeatukkaisia ja luonteeltaan ystävällisiä, rauhallisia ja auttavaisia. Lapsuuden kodin ympäristö ja perhe vaikuttivat heidän toimintaansa äitinä ja emäntänä. Kultaiset säännöt ja rälssiemännän tehtävät olivat useimmille emännille tuttuja ja luontevasti kasvatuksessa ja elämässä sovellettavia. Knaappiperillisten tunnistaminen syntymämerkin mukaan aiheutti epämääräisiä asenteita, joten ne todettiin perustellusti lopetettavaksi.

RÄLSSIKODIT

Rälssimuistion mukaan rälssiemännät elivät nuoruudessaan perinteistä yhteisöllistä elämää suurehkoissa maataloissa, missä asui monta sukupolvea saman katon alla jopa koko elämänkaaren ajan vauvoista ikääntyviin isoäiteihin. Muistioon kirjottaneiden rälssiemäntien koti oli siisti ja kaunis, ajan mukainen. He saivat sisustaa ja laittaa kodin oman maun ja mielensä mukaan toimiviksi. Kuvadokumentteja ei ole säilynyt tulipalojen tuhottua arkistot ja koteja 1700-luvun Vehkalahdella.

Useilla perheillä oli yhteinen talo, mutta oma tupa, missä he olivat vastuussa perheestään ja lapsistaan. Perheen omana tilana oli yksi suuri jaettu huone aikuisille, lapsille ja ruokailulle. Oma rauhaa noin seitsemän hengen tuvassa ei paljon ollut kuin yömyöhään; Anna Tolsalla oli verholla suojatut vedettävät sängyt. Ei ollut omia huoneita, perheen tuvan lisäksi oli kaikille yhteinen suurehko keittiö ja ruokatupa talon keskellä. Kesällä aitat toivat nuorille lisää tilaa asumiseen. Miehet olivat suurimman osan päivästä ulkona taloudesta; pelloilla, merellä, metsissä tai mantereella hoitamassa tilaa ja taloutta tai suojelemassa/taistelemassa sotien aikana

Lapset olivat 1700-1800 -luvulla tärkeitä, mutta läpinäkyviä. Lapset kuuluivat perheeseen, mutta heidän tuli olla hiljaa ja huomaamattomia. Lasten kasvaessaan ripille ja avioikään, heidät liitettiin isän tehtäviin tai äidin tehtäviä jatkamaan. Kirkolle lapset ja nuoret olivat tärkeitä ja tasa-arvoisempia; lapset hoitivat opinläksyt lukkarin ja äidin opastuksella, jotta saivat suoritettua Huoneentaulun opinkappaleet käskyineen ja lukemisineen. Tavoitteena rippikoulun käyminen, naimaluvan saaminen ja suvun jatkaminen.

RÄLSSI-ISÄNNÄT

Rälssiemännän muistion puoliset, rälssi-isännät kuuluivat Husulan Pihlhjertaknaappisukuun tai Pyötsaaren Huggut[Pihlhjerta] sukuun. Avioliitot solmittiin rälssitilan isännän ja puolison isännän kesken, johon kysyttiin tarvittaessa emänniltä tukea ratkaisulle (kun oli tyttärestä kysymys). Naimakauppoihin kuului rahaa, elämiä, veneitä, kodin tekstiilejä ja tarvikkeita, joilla taattiin morsiamelle koti ja perintöturva vanhuudelle. Tyttäriltä ei kysytty lupaa eikä mielipidettä – rakkaudestakaan ei puhuttu naimakaupoissa merkittävänä asiana, siihen kasvettiin aikanaan, jos niin kävisi. Rakkaus ilmaistiin puolisoitten välillä luottamuksena, hellyytenä, hoitamisena tai yhteisinä hetkinä lasten nukkuessa tai kaupunkimatkoilla. Morsiamen äiti saattoi kysyä tyttäreltään mielipidettä sulhasesta, ja joskus se vaikutti naimakauppoihin tyttären jäädessä naimattomaksi tilalle. Esimerkiksi Johanna Huggut'in tytär Maria Katariina oli yli 30-vuotias, kunnes hänet naittiin leskipuoliso Carl Silvolle – tiedämme nyt, ettei elämä ollut ruusuista.

Rälssi-isännät luonnehdittiin muistiossa olleen: pitkäköjiä, ruskeahiuksisia, kookkaita ja luonteeltaan ystävällisiä, tiukkoja ja hieman lyhytjanteisiä, jopa äksyjä ja komentavia. Heille piti antaa tuvassa rauha työlle ja levolle. Riitoja tuli välttää - mutta niitäkin syntyi. Ohessa Haminan kuva-arkistosta löytynyt kuva Husulan Johan Pihlhjerta 1800-luvun lopulta.

Kuva 145. Johan Pihlhjerta Husulassa 1800-luvun lopulla. Kuva Haminan kuva-arkisto.

IKÄÄNTYVÄN RÄLSSIEMÄNNÄN KOHTALO

Kun perheelliset rälssiemännät olivat velvollisuutensa tehneet; synnyttäneet ja kasvattaneet perilliset, niin ikääntyneinä ja mahdollisesti leskenä he asuivat puolisonsa taloudessa lopun elämäänsä, sillä lakiin kuului pitää huolta ikääntyneistä vanhemmista. Pääkirjoissa isoäiti tai leskiäiti merkittiin sivun loppuun tai perheen jäsenten jälkeen ”mor”, ”enk”, ”inhys”, kohtalo riippui elämäntilanteesta, naimakauppojen ehdoista ja/tai pojan perheen myötämielisyydestä leskiäitiä/anoppia kohtaan.

Jotkut naimakaupoilla vihityistä rälssiemäntäleskistä palasivat avioliiton päättyessä tai ikääntyessään isänsä tai veljensä talouteen, kuten Elisabet Tepponen palasi kotitalalleen Husulaan turvaan Pyötsaaresta sodan aikana 1741 tyttärensä Johannan kanssa; tai kuten Johanna Huggutin tytär Maria Katariina jäädessään toistamiseen leskeksi palasi 1830 Pyötsaaren kotitalalleen turvaan Kymin Tavastilasta. Maria Korjuksenkin voidaan tulkita palanneen/hiihtäneen kohtalokkaasti Pyötsaaresta kotisaarelle Kuorsaloon 1814 useiden menetysten jälkeen - ja leskiemäntä Anna Tolsa matkusti tyttärensä luokse 1838 Elimäelle. *Turva* näyttäisi olleen siellä, missä rälssiemäntä oli viettänyt lapsuuden tai siellä missä oma tytär perheineen asui. Rälssitilan tytär palasi vastavuoroisesti kotitalalleen jäätyään leskeksi.

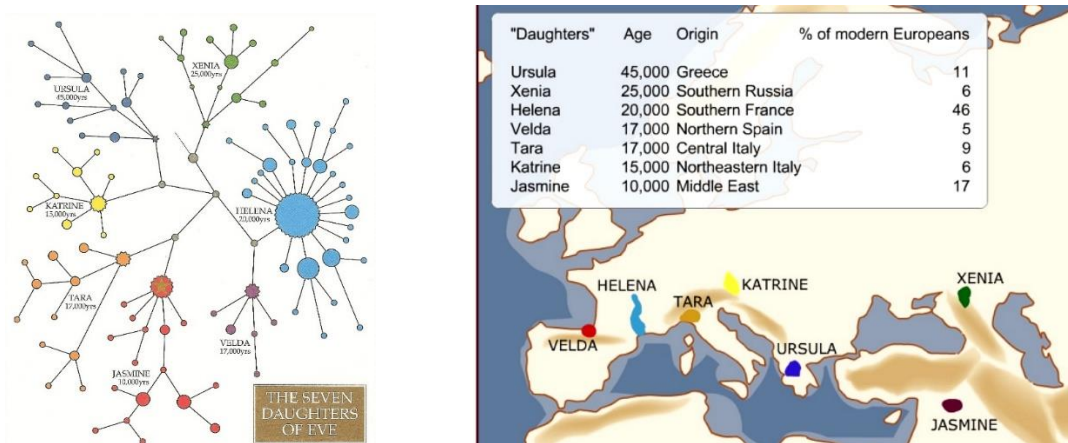
Elämänkaaren loppupisteessä rälssitilan emännät ja isännät hyvästeltiin kotituvassa tai kirkossa itkuvirsilaulajan laulaessa vainajan elämästä. Vainajat haudattiin Husulan Maria-kirkon sukuhautaan (1750 asti), sen jälkeen kirkon pihamaalle tai myöhemmin Husulan uudelle hautausmaalle. 1800-luvun Pyötsaaren vainajat (sekä Kuorsalon ja Mäntlahden) haudattiin Kuorsalon vanhalle hautausmaalle. Vainajat merkittiin kirkonkirjoihin kuolinsyyn, koti- ja kuolinpaikan merkinnöillä. 1700-1800 -luvulla pappi kirjasi kuolinsyyn ulkoisten arvioiden perusteella, tilannekohtaisesti tai lähimmäisen suusanallisen selityksen mukaisesti. Kuolinsyy tai tarkka aika oli usein vain arvio.

RÄLSSIEMÄNTIEN JA TYTTÄRIEN SUKUPUU

Vehkalahden knaappitilat ja rälssiemännät kuuluvat merkittävään suomalaiseen säätyajan historiaan. Muistioon kirjoittaneet emännät perheineen ja lapsineen ovat 2024 kirjattuina Pihlhjerta-sukuluettelon sukutauluissa. Sukuluettelossa on yli 20.000 suvun jäsentä.

2000-luvulla on yleistynyt geenitutkimus, josta olen kirjoittanut 2021 sukutarinakirjassa *DEJAVU I Sukutarinoita naisten näkökulmasta 1800-2000 -luvun Kymenlaaksossa*. Esittelin siinä sukuni äitilinjan mtDNA-geenitestin, sen tulkintaa ja ymmärtämistä. Sovelsin myös geenitutkijan Bryan Sykesin ”Evan seitsemän tytärtä” -teoksen (2001) mallinnosta seitsemästä äitilinjan haploryhmästä: Helena, Jasmine, Katrine, Ursula, Tara, Velda ja Xenia (**H J K U T V X**). Xenia oli mtDNA-geenitestin mukaan äitilinjani haploryhmä (esiäiti muuttanut Afrikasta Aasian kautta Suomeen; katso kuva 146 ja 147; Sykes 2001).

Sukututkija, tohtori Pasi Pöllänen on tehnyt Pihlhjerta-suvun mieslinjoista geenitestit haploryhmineen ja julkaissut tutkimustulokset väitöskirjoissaan (www.pihlhjerta.fi).

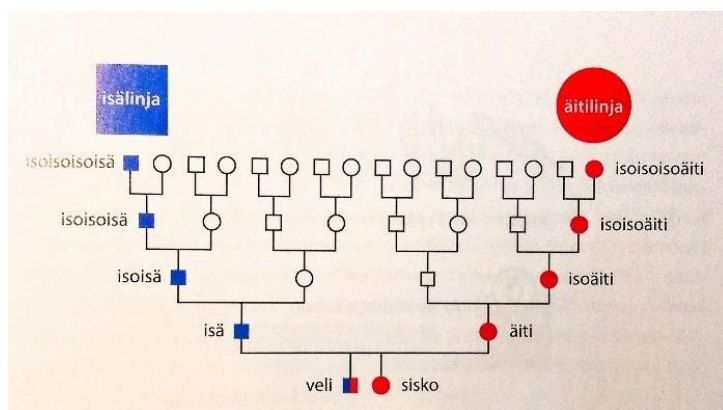

Kuvat 146 vas. ja 147 oik. Evan 7 tytärtä -Haplopuuryhmät ja niiden historialliset muuttoreittisijainnit kartalla Afrikasta Eurooppaan (Sykes 2001).

Rälssiemännän muistiota kirjoittaneet emännät olen jaotellut muistiossa kahteen äitilinjaryhmään (kaavio alla), joista oikean puoleinen äitilinja on suora, seitsemän sukupolven äitilinja Husulan esiäiti ”mor” Joffelista (1600-l) Pyötsaaren äitilinjän päättävään **Karoliina Pihlhjertaan** (1832-95), joka eli itsellisenä ja lapsettomana rälssitilalla.

Vasemmalla puolella kaaviossa on sukutarinoiden muistiota kirjoittavien rälssiemäntien ei-suora äitilinja. Tummalla merkityt emännät ovat Pihlhjerta-äitilinjän edustajia, ja vaalealla merkityt emännät ovat tulleet Pihlhjerta-sukuun naimakaupoilla oman äitilinjansa edustajina: Maria Korjus, Anna Tolsa ja Elisabeth Tepponen (sekä Olga Jaakontr Pihlhjerta ja Maria W. Johansson Kotka). Kuva 148 selkeyttää suoran äitilinjän (ja isälinjan) periaatetta sukupuussa (Wartiovaara 2022).

Rälssiemäntien äitilinjat	Rälssiemäntien suora äitilinja
Pyötsaari Bätö 1776-1885	Husula – Pyötsaari
Elisabet Pihlhjerta-Tepponen	”mor” [Maria?] Joffel
Johanna Huggut	Eva Joffel
Maria Korjus Kuorsalo	Elisabet Pihlhjerta-Tepponen
Anna Tolsa Mäntlahti	Johanna Huggut
Helena Karlsdotter Vilniemi	Maria Katariina P-Jaakkola
Elisabeth C. Tepponen, Husula	Helena Karlsdotter P-Jaakkola
Olga Jaakontytär Pihlhjerta	Karoliina Pihlhjerta //
(Maria W. Pihlhjerta Kotka)	

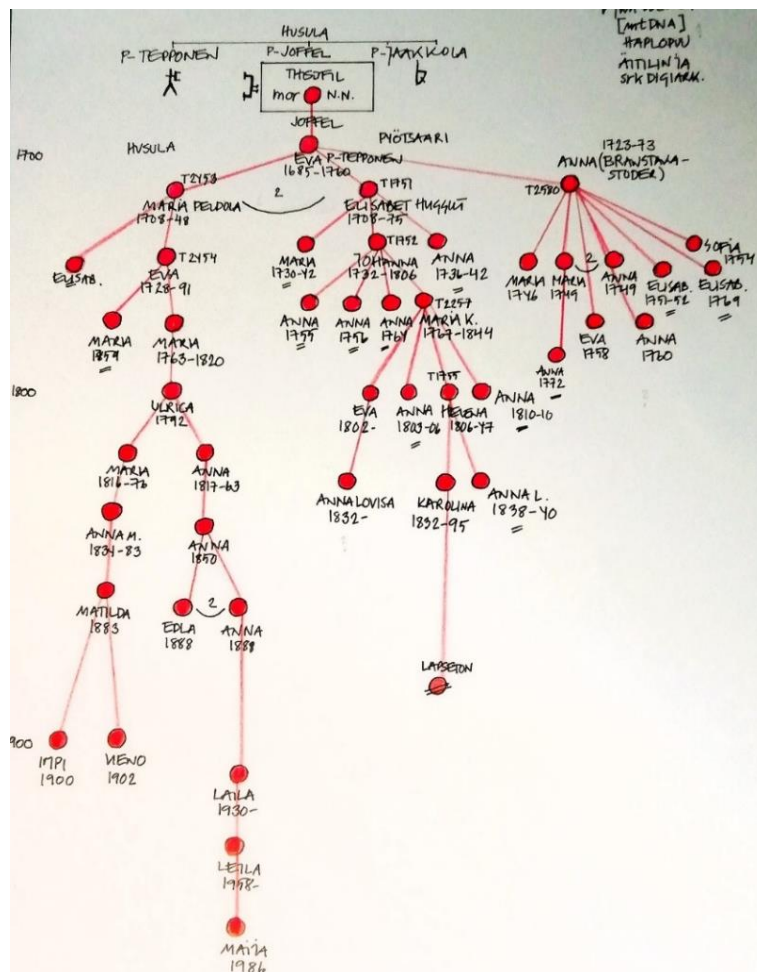

Kuva 148. Wartiovaaran pelkistetty kaavio ihmisen sukupuusta; vasemmalla suora isälinja ja oikealla suora äitilinja (ibid. 2022, 25).

Tutkittaessa suoraa äitilinjaa sukupuuta, niin mtDNA-geenitesti antaisi tuloksena geneettisesti todennetun äitilinjaa testaajahenkilöstä (nainen tai mies) niin kauas kuin on testattuja henkilöitä, jopa 70 000 vuoden päähän Afrikan AlkuEvasta. Äitilinjaa mtDNA-geenitesti antaa myös tiedon, mihin Haploryhmään testaajahenkilö kuuluu ja muuttoreitit (kuva 146 ja 147).

Oheiseen rälssiemäntien sukupuuhun olen mtDNA-geenitutkimuksen puuttuessa koonnut Husulan esiäiti Eva Joffelin (1708-75) äitilinjaa etsimällä seurakunnan arkistoista tiedot. Sieltä löytyy mm. papin tai lukkarin todistamat tiedot vihkkipäivästä ja syntymä/kastepäivästä, jotka ovat yhteneviä; siis **vihittävät ja syntyneen lapsen vanhemmat pitää ovat samat henkilöt**. Näitä tietoja ja todennettavuutta voi tarkastella jokaisen rälssiemännän muistion lopussa olevista kuvadokumenteista.

ÄITILINJAN SUKUPUU

Kuva 149. Husula-Pyötsaari 1685-1986 suora äitilinjaa sukupuu (koottu Vehkalahden srk digiarkistosta; vihityt ja heille syntyneet tyttäret). Piirros tekijän 2023-24 JVU.

HUOM. Epilogia kirjoittaessani helmikuussa 2024 en ole saanut tietoa kenestäkään elossa olevasta naishenkilöstä Husulan kantaäidistä tähän päivään, jonka voisimme pyytää tekemään äitilinjan mtDNA-geenitestin.

Kuvassa 149 piirtämäni äitilinjan sukupuun mukaan ”mor” [Maria?] Joffelin suorassa äitilinjassa näyttäisi olevan suvun naishenkilöitä (s. 1951, 1986), joilta voisimme kysyä mtDNA-geenitestiä. Mikäli hyvä lukija tai suvun jäsen olette halukkaita auttamaan tässä sukututkimuksessa, niin voisimme selvittää ja tutkia (yhdessä) knaappi- ja rälssiemäntien äitilinjan haploryhmän ja esihistoriaa. Olethan yhteydessä Pihlhjerta-sukuseuraan, kirjan kirjoittajaan tai hallituksen jäseneen.

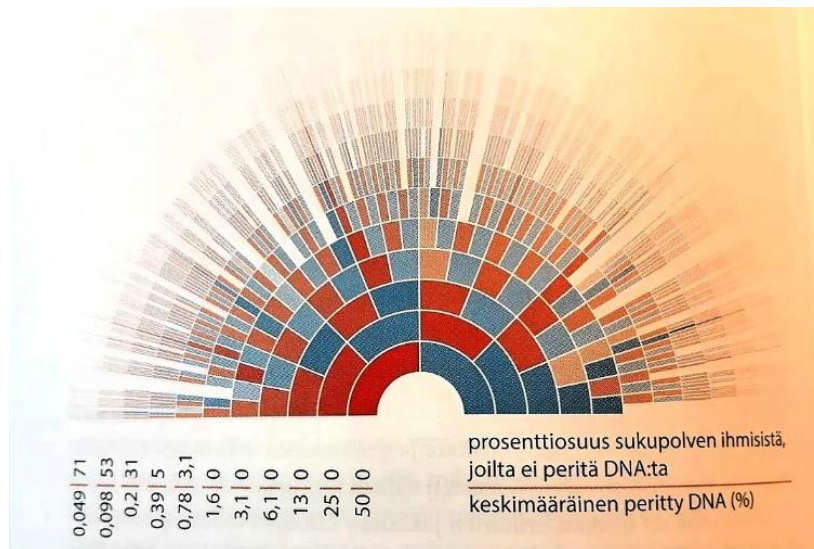
PIIRTEIDEN PERIITYMINEN

Rälssiemäntien ja -isäntien genejä, ominaisuuksia ja piirteitä voimme lukea rälssiemäntien muistiosta, harvoista valokuvista sekä suullisista kertomuksista. Joitakin 1800/1900-vaihteen Husulan suvun kuvia löysin Haminan kuvaarkistosta. Niitä tarkastellessa voi havaita rälssiemännän muistiossa mainittuja ulkoisia piirteitä (koko, hiukset, kasvot). Yleisesti piirteet eivät siirry suoraan lapsille tai sisaruksille, vaikka yhdennäköisyys on useinkin havaittavissa. Jotkin geenit ja perimä ovat vahvoja suvun piirteissä, kun jotkin piirteet saattavat hypätä sukupolvien yli - yllättäen suvun lähimmäiset tuttuudellaan.

Geeniasiantuntija Kirmo Wartiovaara (2022) on esitellyt selkeästi teoksessaan *Ihmiskunnan DNA. Elämän koodin kirjoitus* uusia geenitutkimuksia mm. ihmisen perimästä ja niiden esiintymistä suvussa. Wartiovaara toteaa mm, että eri geenimuotojen vaikutuksen voimakkuus ihmisissä ja sisaruksissa vaihtelee ja hän määrittelee ominaisuudet vallitseviksi ja/tai peittyviksi. Toiset geeniperimämuodot ovat niin voimakkaita, että jo toiselta vanhemmalta peritty geenikopio tulee näkyväksi. Tämä vallitseva ominaisuus siirtyy lapselle 50% todennäköisyydellä. Osa geneistä Wartiovaaran mukaan ovat sellaisia, että niiden ominaisuudet tulevat esille, kun ne peritään molemmilta vanhemmilta [...].

Wartiovaara esittelee kaavion (kuva 150), jonka mukaan voimme tarkastella sukupolvien perinnöllisyyspiirteiden todennäköisyyttä eri sukupolvissa prosentteina (DNA, geenit). Kaaviokuvan keskellä alhaalla on vaalea puolilympyränmuotoinen alue, joka edustaa tarkasteltavaa suvun henkilöä

(sininen isä ja punainen äiti). Kaaviosta voimme katsoa kuinka paljon samankaltaisia piirteitä (DNA) on eri sukupolvissa prosentteina. Kaavion mukaan esimerkiksi rälssiemäntä Johanna Huggut on Eva Joffelin tyttären tytär 3. sukupolvessa, jolta hän on perinyt 13 % DNA (geenejä, ominaisuuksia). Kuvassa 151, Vehkalahden (kaksois)kruunuhäät voimme tarkastella suvun ulkoisia piirteitä ja tehdä huomioita suvun ulkonäön periytyvyydestä.

Kuva 150. Yhteisen DNA:n määrä sukupolvissa. Kaavio teoksessa Wartiovaara, K. Ihmiskunnan DNA 2022, s. 24.

Kuva 151. Vehkalahden suvun Kruunuhäät. Hääparit vasemmalta: Niilo Jaakkola ja Hellin Lautala; Helena Jaakkola ja Paavo Vehkaranta. Kuva Haminan kuva-arkisto.

Nykytutkimuksen mukaan ihmisessä on yli 20.000 geeniä; puolet isältä ja puolet äidiltä, joten esimerkiksi 10. sukupolven lapsi perii äidin (tai isän) geeniperimästä 2000-luvulla noin 0,098%, noin 1000 geeniä tai 1000 ominaisuutta/piirrettä.

Ihmisen yksi geeni määrittelee hiustenväriä, yksi geeni määrittelee veriryhmän jne. Siihen nähden 1000 geeniä on paljon, ja ne saattavat näkyä havaittavasti tai yllättäen 300 vuoden kuluttua perillisissä. ”Hän on aivan äitinsä näköinen” tai ”lapsella on aivan isänsä silmät” sanotaan vastasyntyneestä; kun rälssiperheessä totesivat vastasyntyneestä ”knaappi”. Siten lapsi liitetään omaan sukuun.

Kiehtovaa pohdittavaa, tutkittavaa ja etsimistä löytämisen iloineen riittää Vehkalahden knaappisuvun ihmisille Rälssiemäntien muistiota lukiessa. Näillä ihmetyksillä päätän tämän Rälssiemäntien muistion viimeiset mielenkiintoiset hetket.

Kotkassa 1.3.2024

Jaana Vainio-Utriainen

filosofian tohtori, knaappien perillinen Pihlhjerta-Huggutín sukupuussa: Husulan Matts Sigfridsson Pihlhjerta Jaakkola ja Johanna Huggut [...] Tobias Jaakonpoika Pihlhjerta ja Maria W. Johansson. DNAta ja genejä tekijällä on jonkin verran Husulan ja Pyötsaaren Pihlhjerta-suvusta; mutta miten ne ilmenevät? Ehkä ruskeina hiuksina tai vahvana uteliaisuutena naisten elämään sukututkimuksessa tai syntymämerkinä?

1800-luvulla säädyt (aatelit, papisto, maataomistavat talonpojat ja porvarit) säilyivät ennallaan ja niiden etuoikeuksia vahvistettiin. Talonpojat ja alemmat säädyt olivat vapaita verrattuna venäläisiin, jotka olivat yhteiskunnan maaorjia, sidottuja kirkkoon, aatelistoon ja säätyihin. Ylempiin säätyihin kuului 1810 väestöstä alle kaksi prosenttia (väestö noin 1 milj.), perintömaata omistaviin talollisiin tai kruununtilojen haltijoihin kolmasosa väestöstä. Säätyjärjestelmän ulkopuolelle kuuluin noin kaksi kolmasosaa kansasta sisältäen aatelittomat virkamiehet, torpparit, maatyöläiset ja naiset.

1800-luvulla Ruotsin kieli säilyi pääkielenä suomen kielen ohella ja 1840-luvulla alettiin edistää suomenkielistä kirjallisuutta. 1843 suomen kieli otettiin koulujen oppiaineeksi ja 1902 suomi nousi ruotsin kielen kanssa samaan asemaan, joskin venäläistämiskauden aikana ne alistettiin venäjän kielelle.

1802 Isorokkorokotukset käynnistyivät Suomessa

1808 Suomen sota alkoi Venäjän hyökätessä Ruotsi-Suomen kimppuun 21.2.1808 Ahvenkoskella. Sota päättyi Haminan rauhaan 17.9.1809. Suomi erotettiin Ruotsista ja liitettiin Venäjään. Suomalaiset vannoinvat uskollisuutta keisarille ja Suomelle taattiin itsehallinto, omat lait, valtiopäivä ja senaatti Porvoon valtiopäivillä. Aleksanteri I oli keisarina. Suomi oli Venäjän tsaarin alainen, autonominen valtio. (Kuvakopio [www.suomensota](http://www.suomensota.fi)).

Suomen sodan seurauksena 1808-09 Ruotsin ja Venäjän väliset valtataistelut päättyivät Haminan rauhassa 17.9.1809. Venäjä valtasi koko Suomen ja nimesi Suomen suuriruhtinaskunnaksi. Suomen rajat säilyivät 1743 Hattujen sodan (Pikkuvihan) rauhassa määriteltyihin rajoihin. Savonlinnan ja Kymenkartanon läänin kaakkoisosa siirtyi Venäjälle, jonka hallitsemien suomalaisalueiden yhteisnimenä käytettiin Vanha Suomi tai Viipurin kuvernementti.

SUOMEN KOLME AIKAKAUTTA 1809-1917:

Suuriruhtinaskunnan aikakausi jakautui kolmeen vaiheeseen, jolloin käynnistyi Suomen valtion syntyminen irtaantumalla Ruotsista:

1809-55

ensimmäinen kausi oli hitaan taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen kausi, nk. pysähtyneisyyden aikakausi, jolloin suomalainen yhteiskunta ja elämä säilyi kuin ennallaan. Luterilainen uskonto säilytettiin valtion uskontona. Suomi oli Venäjän kuvernementti, provinssi eli maa, jolla oli omat lait, erioikeudet, oma raha ja tulli. Virkoihin nimettiin suomalaisia kansalaisia. Venäjän keisari toimi ylimpänä hallitsijana, ja yhteiskunnassa oli vallalla vähäinen venäläistymisen suuntaus. Suomi keskiluokkaistui, elinkeinot laajenivat ja vallalla oli muodollisen byrokratian aika.

1850-60

toinen kausi oli Venäjältä irtaantumisen aikaa, jota luonnehditaan dynaamiseksi, suurten uudistusten murroskaudeksi sortokausineen ja nälkävuosineen (1867-68).

1870-luvulla alkanut kolmas aikakausi oli varhaisteollinen kausi, jolloin myös kansakoulujärjestelmä massakoulutuksineen käynnistyi ensin poikien opinahjona

[...] 1889-1916

kolmas kausi oli venäläistämispolitiikan kausi, joka päättyi Suomen itsenäisyyden saavuttamiseen 1917 ensimmäisen maailmansodan päättyessä. 1800-luvulla Suomi oli maatalousmaa, joka oli ollut vallitsevana myös Ruotsin valtakaudelta. Vanhan Suomen alueella itärajalalla jaettiin Venäjän vallan aikana viljelijöille miljoona hehtaaria uutta maata, joka lisäsi pientilojen määrää ja kokoa.

1809 Perustettiin Suomen senaatti, joka valmisteli ja pani täytäntöön keisarin päätökset ja joka toimi hallituksena. Pietarissa Suomen asiat esitteli keisarille suomalainen virkamies. Ensimmäiset valtiopäivät pidettiin Porvoossa 1809, mutta sinne saivat osallistua vain Kymijoen länsipuolen asukkaat (mm. Loviisa, Anjala, Elimäki).

1809-1860 Suomen rahana käytettiin Ruotsin riikintaaleria ja Venäjän ruplaa. 1840 rahauudistukseen saakka rupla oli ainoa laillinen maksuväline. 1860 keisari määräsi Suomeen oman markan ja pennin, joka oli ruplan neljäsosa. 1865 hopeamarkka oli ainoa laillinen raha Suomessa. (Kuvakopio alla 1780 rupla).

1810 Suomen väkiluku oli noin miljoona henkilöä (suomalaisia 863 000 ja Viipurin läänin asukkaat 185 000). 1901 väestönmäärä nousi 2 650 000 henkilöön, ja Suomen itsenäisyyden alkaessa 1917 väkiluku oli 3 130 000 henkilöä.

1816 Vehkalahdella oli asukkaita 6209, joista maataomistavia talonpoikia oli 989, muiden taloudessa toimivia talonpoikia 23, maataviljeleviä torppareita 121 sekä itsellisiä renkejä ym. yhteensä 1802. Yksi pappi, yksi koulunopettaja ja kaksi kirkonpalvelijaa; räätäleitä 5 ja seppiä 15 (Kuvassa 152 alla, Vehkalahden srk digiarkisto). **1836** Vehkalahdella oli 7902 asukasta

Tabell öfver Folkmängden uti *Wendö* Församling, i *Wendö* Län, år 1816

I. År, efter ålder.		IV. År, efter bodel och wido.	
Män.		Kvinnor.	
Under 1 år	1314	Under 1 år	1314
1 - 5	1015	1 - 5	1015
5 - 10	1015	5 - 10	1015
10 - 15	1015	10 - 15	1015
15 - 20	1015	15 - 20	1015
20 - 25	1015	20 - 25	1015
25 - 30	1015	25 - 30	1015
30 - 35	1015	30 - 35	1015
35 - 40	1015	35 - 40	1015
40 - 45	1015	40 - 45	1015
45 - 50	1015	45 - 50	1015
50 - 55	1015	50 - 55	1015
55 - 60	1015	55 - 60	1015
60 - 65	1015	60 - 65	1015
65 - 70	1015	65 - 70	1015
70 - 75	1015	70 - 75	1015
75 - 80	1015	75 - 80	1015
80 - 85	1015	80 - 85	1015
85 - 90	1015	85 - 90	1015
90 - 95	1015	90 - 95	1015
95 - 100	1015	95 - 100	1015
101, 102, 103, &c.		101, 102, 103, &c.	
Hela Summan	6209	Hela Summan	6209

- 1812** Turun pääkaupunki siirrettiin Helsinkiin ja Vanha Suomi liitettiin Viipurin lääninä muun Suomen yhteyteen.
- 1818** Suomelle oma ritarihuone Helsinkiin
- 1835** Elias Lönnrotin Kalevalan ensimmäinen laitos.
- 1858** Ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu Jyväskylään
- 1862** Suomen ensimmäinen rautatie valmistui (Hki – Hämeenlinna)
- 1864** Naimattomat naiset vapautuivat holhouksesta, naiset tasavertaisia perillisiä miesten kanssa
- 1866** Kansakouluasetus (koulu erotettiin kirkosta, kaupungit veloitettiin perustamaan kansakouluja)
- 1867-68** Suuret nälkävuodet (9% menehtyi väestöstä)
- 1869** Uusi kirkkolaki (oikeus erota kirkosta)
- 1872** Vehkalahden Husulassa käynnistyi ensimmäinen (poika)koulu.
- 1878** Tyttären perijöitä tasavertaisia poikien kanssa (yhtä paljon kuin pojat, aikaisemmin maaseudulla tytöt perivät vain puolet siitä mitä pojat)
- 1892** Naisasialiitto Unioni perustettiin
- 1899** Naisille täysivaltaisuus ja täysi-ikäisyys 21-vuotiaana, mutta naimissa olevat edelleen miehensä holhouksen alaisia.
- 1899** Naisille vapaus päättää itse ansaitsemistaan varoista
- 1917** Suomi itsenäistyi I maailmansodan jälkeen. Säätyvalta päättyi ja vähitellen saavutettiin tasa-arvo miesten ja naisten kesken.

LÄHTEET

Tekijä on käyttänyt tieteellisiä lähteitä ja niiden aihepiirejä täyttämään faktan ja fiktion ”tyhjiä kohtia”, ts. kun digiarkistojen ja paikkakunnan arkistoista on löytynyt aihepiiristä faktatietoja, niin fiktion avulla henkilöiden elämä on saatu elävöitettyä lähteiden avulla (aikakausi, elinolosuhteet ym.). Lähteet on mainittu tekstissä mikäli se on ollut olennaista. Mikäli lukijalla on aiheeseen täydennettävää tai korjattavaa, niin perustellut kommentit voi lähettää tekijän sähköpostiin: jaana.v.utriainen@gmail.com.

PAINETUT LÄHTEET:

Einonen, P. ja Voutilainen, M. (toim.) 2020. Suomen sodan jälkeen 1800-luvun alun yhteiskuntahistoria. Tampere: Vastapaino.

Hoorn, von Johan [1697]. Siphra och Pua: Eller Hand-bok För Barnmorskor. 3. Uplagan 1777, Stockholm: Johan Georg Lange.

Huovila, Liskola ja Piilahti toim. 2009. Sukututkimuksen käsikirja. Helsinki: WSOY.

Häkkinen, Kaisa 2007. Agricolan yrtit: Mikael Agricolan Rucouskirian terveyttä tuovat kasvit, niiden esiintyminen ja käyttö 1500-luvulla. Turku: Kirja-Aurora.

Isotalo, Merja 1999. Joulusta juhannukseen, häistä läksiäisiin: suomalaisen juhlaperinteen ja kansanhuvien opinto-opas. Helsinki: Maa- ja kotitalousnaisten keskus.

Kaukiainen, Y. 2012. Kymenlaakson historia II. Rajamaasta maakunnaksi 1810-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: SKS.

Klinge, Matti 1997. Keisarin Suomi. suom. M. Klinge. Helsinki: Schildts.

Korhonen, Martti 1981. Vehkalahden pitäjän historia II. Yhteiskunnallisesta kehityksestä 1600-luvulla sekä maakirjatilojen synty.

Korhonen, M. ja Huopainen, K. 2013. Lukkarit ja kanttorit Haminassa. Hamina: PDF-artikkeli

Kouki, Paula 2022. Mäntlahti-Pyötsaari-Rakila-Lelu Osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi. Haminan kaupungin museot 30.8.-15.9.2022. Hamina.

Lönnot, Elias [1838] 4. painos 1981. Suomalaisen Talonpojan Koti-Lääkäri. Tampere: Wirtasen kirjapaino.

Miettinen, Timo 1998. Kymenlaakson esihistoriaa. Kotka: Kymenlaakson maakuntamuseon julkaisuja no 26.

Niinisalo, Kauko V. 1957. Kymenlaakso. Kouvola: Kymenlaakson maakuntaliiton julkaisuja 2.

Ojanen, Eero 2019. Suomen kansan taitat ja loitsut. Helsinki: Minerva kustannus Oy.

Piippo, Sinikka 2018. Suomen luonnon lääkekasvit. Helsinki: Tammi.

Savolainen, R. ja Taavetti, R. toim. 2022. Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos. Helsinki: SKS.

Sykes, Bryan 2001. The Seven Daughters of Eve. The Science that reveals our genetic ancestry. NY, London: Norton.

Tenhunen, Anna-Liisa 2006. Itkuvirren kolme elämää. Helsinki: SKS.

Vainio-Korhonen, Kirsi 2012. Ujostelemattomat. Kätilöiden, synnytysten ja arjen historiaa. Helsinki: WSOY.

Vainio-Utriainen, Jaana 2023. Rälssiemännän muistio Osa I. Husula-Pyötsaari 1700-1809. Kotka: Kultura.

Vainio-Utriainen, Jaana 2021. Dejavu. Sukutarinoita naisten näkökulmasta 1800-2000 -luvun Kymenlaaksossa. Kotka: Kultura.

Wartiovaara, Kirmo 2022. Ihmiskunnan DNA: elämän koodin kirjoitus. Helsinki: Duodecim.

SÄHKÖISET LÄHTEET JA LINKIT:

<https://maps.arcanum.com>

<https://birdlife.fi>

<https://www.pihlhjerta.fi/> Pihlhjerta-sukuseura.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi> Sanomalehti-arkisto

<https://digihaemisto.net/> Seurakunnan digiarkisto; Vehkalahti

[Suomen sota – Wikipedia](#)

[Suomen suuriruhtinaskunta – Wikipedia](#)

KULTURA

Knaappien perilliset 2024